

== V. zvezek. ==

Pedagoški Letopis

Na svetlo daje

Slovenska Šolska Matica
v Ljubljani.

Uredila

H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek.

V Ljubljani.

Natisnili J. Blasnik in nasledniki.

1905.

V. zvezek.

Pedagoški Letopis.

Na svetlo daje

Slovenska Šolska Matica

 v Ljubljani.

Uredila

H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek.

V Ljubljani.

Natisnili J. Blasnik nasledniki.

1905.

VI 36480 r

VII 36480 r

030024235

Vsebina.

	Stran
I. Pedagoško slovstvo:	
a) Začetni pouk v čitanju in pisanju (<i>Fr. Gabršek</i>)	1
b) O slovstvu za mladino (<i>Josip Brinar</i>)	14
II. Razpravi:	
a) Umetniška vzgoja (<i>Josip Schmoranzler</i>)	35
b) O oprahbi in oplodbi pri rastlinah javnocvetkah, semen- čnicah ali semenoplodnicah. (Phanerogamae, Spermato- phyta.) (<i>Janez Koprivnik</i>)	52
III. Teme in teze pedagoških poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah l. 1905. (Sestavil <i>Jakob Dimnik</i>.)	71
IV. Poročilo o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ leta 1905 (Priobčil tajnik <i>Fr. Gabršek</i>)	89
V. „Slovenske Šolske Matice“ upravni odbor in imenik dru- štvenikov	103

I. Pedagoško slovstvo.

a) Začetni pouk v čitanju in pisanju.

(Fr. Gabršek.)

Prvi pouk v čitanju se je vršil tekom časa na podlagi raznih metod. Sedaj razlikujemo štiri glavne metode: 1. črkujočo, ki začenja z imenom za glas; 2. glaskujočo, ki začenja z glasom samim; 3. pisalnobralno, ki uči pisaje brati, in 4. normalnobesedno ali analitičnosintetsko, združujočo nazorni in govorni pouk, pisanje in branje.

Dandanes se pri nas poučuje začetno branje v zvezi s pisanjem (pišoče branje), do začetka minulega stoletja pa sta se poučevala predmeta ločeno.

I. Začetni pouk v čitanju do pisalnobralne metode.

a) Črkujoča metoda.

1. Kaj je črkujoča metoda?

Črkovanje smatramo navadno za najstarejšo bralno metodo. Verjetno pa je, da so glaskovali že izumitelji črk, ker pojmujeemo glas vendar le s pomočjo sluha. Šele pozneje so znamenjem za glas prideli samovoljna imena. Črkovanje je najslabša bralna metoda, ker podaje izmed treh črkovnih prvin — te so: glas, znamenje za glas (črka) in ime črke — najprej nepomembno in vobče nepotrebno ime črke. Po tej metodi se pritika pred črko ali za njo samoglasnik *e* ali *a*, n. pr. *be*, *ce*, *de*, *ef*, *ha*, *ka*... Na ta način so se otroci iz abecednika učili na pamet vseh črk v abecednem redu, najprej malih, potem velikih; nato so zlagali črke v zloge in zloge v besede. Pri tem se je postopalo tako, da je otrok *ka*: *il* na posamezne črke v zlogu, a učitelj je izgovarjal njih imena in za njim otroci. Potem je povedal učitelj zlog, učenec ga je pa ponovil; n. pr. *a* — *b*,

učitelj: *ab*, učenec: *ab* ... Učenec je moral paziti, da se n. pr. skupina, ki jo je po posamičnih črkah izgovarjal *en* — *a*, ne čita *ena*, ampak *na*. To se je ponavljalo toliko časa, dokler si učenec ni dodobra vtisnil v spomin črke ali zloga. Najprej se je vadil zlogov z dvema glasnikoma, s samoglasnikom in soglasnikom, potem s tremi in več glasniki. Slednjič je učenec sam črkoval, n. pr. $a - b = ab$, $e - b = eb$... Temu je sledilo čitanje eno- in večzložnih besed.

Jasno je, da se je s to metodo neprimerno obteževal otroški spomin. Ves pouk je bil duhomoren, mehanizem brez proste samotvornosti, prava muka za otroke. Dolga vrsta črk samaobsebi otrok prav nič ne zanima, ker si na podlagi samih črkovnih oblik nikakor ne morejo predočevati predmetov; a osobito ti jih najbolj privabljajo. Čemu nalagati šestletnemu otroku, da bi si zapomnil vse tiste brezštevilne črkovne zveze, ki so brez pomena? S tem poučevanjem se je le tratil dragi čas. Da so se otroci navzlic vsemu temu po dolgem trudu vendar naučili za silo čitati, to prihaja odtod, ker so nezavestno glaskovali; pa do tega so dospeli šele po dolgi muki. Zato je bil ta bralni pouk otrokom od nekdanj velik strah. — Vkljub tem nedostatom se je ohranila črkujoča metoda do začetka minulega stoletja in je bila pri nas tuptam v rabi celo do najnovejšega časa. Opravičujejo jo s tem, da je potrebna za pravopisje. Ako je to res, naj se uporablja šele tedaj, ko otroci že znajo brati, torej koncem prvega ali začetkom drugega šolskega leta; kot metoda za prvi pouk v čitanju je povsem neprikladna.

2. Razvoj črkujoče metode pri Nemcih.

Suhoparne kakor metoda so bile tudi po njej prirejene ročne knjige tistega časa. Tedanji abecedniki (nem. Fibel) so obsegali poleg abecede in nekaj zlogov navadno le še nekaj verske snovi: očenaš, vero, deset božjih zapovedi itd. — Izmed najstarejših nemških takih knjig je **Melanchthonov** „*Der Kinder Handbüchlein*“ iz začetka 16. stoletja.

Proti tej nenaravni metodi so se jeli kmalu oglašati posamezni šolniki; a omejevali so se večinoma le na nebitvenosti.

Najprej se je oglasil **Valentin Ickelsamer** v Erfurtu. V svojih knjigah „*Von der rechten weys aufs kürtzist lesen zu lernen*“ (1520) in „*Der Laien-Biblia, ein Büchlein für Kinder*“ (1526) zahteva, naj se besede pred pravim čitanjem ustno analizujejo in razstavljajo v glase, kakor se istinito proizvajajo, potem šele naj se nauče otroci znamenj za nje — črk. Glasov naj ne izgovarjajo pretrgano, ampak naj jih vežejo drugega z drugim, in besede se jim morajo jezikovno razložiti. Ickelsamer

je torej že pred 300 leti zastopal prava pedagoška načela za prvi pouk v čitanju (analizovanje, glaskovanje, razlaganje beriva itd.). Tudi je poizkusil, kakor pozneje Komenský, imena ali obliko posameznih črk v Abecedniku poočitovati z vtisnjenimi slikami, da se otroci lažje spomnijo črk. Posnemajoč glas naslikane živali, naj pogodijo glasovni pomen črkovnih znakov v knjigi. Ker ga sodobniki niso razumeli, ni prodrli s svojimi idejami in je bil kmalu popolnoma pozabljen.

Njegovo metodo so morali čez 300 let nanovo naravnost iznajti.

Na Ickelsamerja se naslanja knjižica „*Leyenschul, wie man künstlich und behend schreyben und lesen soll lernen*“ (1533), ki jo je spisal najbrže Peter Jordan v Mainzu. V njej se zahteva, naj se otroci nauče najprej pet samoglasnikov, ki pa naj jih takoj tudi pišejo in rišejo. Tu imamo torej prvi pojav bralnopisalne metode.

Leta 1650. je Buno izdal „*Neues ABC- und Lesebüchlein*“, po katerem hoče v šestih dneh naučiti otroke spretno čitati nemško in latinsko pisavo; seveda računa na vsak dopoldan štiri in na vsak popoldan tri lekcije. Buno je, opozorivši na dejstvo, da so bile črke prvotno le znamenja ali spominska sredstva za izvestne predmete, poizkušal prirediti svojo metodo po tem načelu; njegov Abecednik ima n. pr. slike za poočitovanje črkovnih oblik.

Z Bunovim Abecednikom so bili vobče dokončani izboljševalni poizkusi črkujoče metode.

V posameznostih se je odlikovalo le še malo šolnikov. Tako je nasvetoval I. Zeidler v svoji knjigi „*Neu verbessertes, vollkommenes ABCBuch oder Schlüssel zur Lesekunst*“ (Halle, 1700), naj se soglasnikom ne dajajo posebna imena, a izgovarjajo naj se vedno v zvezi z vsakovrstnim samoglasnikom. Zahteval je torej zlogovanje namesto črkovanja ali glaskovanja.

„Neimenovanec“ je izdal leta 1712. knjižico „*Erneuerte Lesekunst*“ s slikami; imena teh slik se začenjajo z glasovi poleg stoječih črk. Taka uporaba slik je obveljala do danes.

Leta 1711. je izdal E. Ventzky „*Erleichtertes Lesebüchlein*“, v katerem se zavzema za glaskovanje in obsoja črkovanje.

Kaj ostro je nastopil proti črkovanju leta 1737. psevdonimnik „Nachsinner“ (najbrže rektor B. Fritsch) v knjigi „*Nachsinners Lesekunst, in welcher das hinderlich fallende und zornwerckende Buchstabieren aus dem Wege geräumt und ein bequemerer Weg zum Lesen gezeigt wird.*“ A govoril je gluhih ušesom. Uvideli so pač napake črkovanja, a boljše metode niso uvedli. Zato se ni čuditi, da se je J. J. Rousseau v svojem „Emilu“ domislil, da so knjige vir največje muke in čitanje najhujši bič za otroke. Zato pravi: „Emil naj v svojem

12. letu komaj ve, kaj so knjige.“ J. Locke pouka v čitanju celó ni smatral za resno opravilo, ampak je hotel, naj se otroci igraje uče brati.

V tem smislu je tudi filantropist **Basedow** († 1790) vso svojo metodiško modrost izlil v stavek: „Otroci se morajo igraje naučiti brati.“ Črkovanje hoče napraviti otrokom kolikor moči prijetno. Zato zahteva v svojih spisih uvedbo besednih igrač. Kot pripravo k čitanju priporoča v „igri izgovarjanja“ jezikovne vaje s prijetnimi besedami, ki naj jih otroci na pamet črkujejo pred poznanjem črk in pred zlogovanjem. — Tej pripravi je sledila „igra s črkami“ in „igra v črkovanju“; pri prvi so otroci „kvartali s črkami“ in se jih tako učili; pri drugi pa so zlagali črke v zloge. Črke so bile naslikane na kvartah. Nato se je učilo s pomočjo bralnega stroja pravo branje, uporabljajoč zopet le prijetne besede in stavke. Pozneje je dal Basedow speči črke iz testa, tako da so jih mogli otroci tudi jesti. — Pa tudi Basedowova metoda ni mogla privedi nobenega izboljšanja črkujoče metode; vendar se je zelo razširila in izšli so razni abecedniki na podlagi besednih igrač.

Bolje jo je pogodil **Olivier** (učitelj v desavskem filantropinu, naposled učitelj pisanja na Dunaju, † 1815) s svojo metodo, po kateri je pravemu bralnemu pouku treba pripravljalnega tečaja, da se v njem otroci uče najprej pravilno govoriti (pripravljalne govorne vaje); nato se vadijo razstavljati besede v zloge ter zloge v samoglasnike in soglasnike; slednjič se jim predočujejo bralna znamenja in njihov glas, a ti se zopet sestavljajo v zloge in besede. — Ko so učenci znali brati zloge in besede, ki jih je učitelj napisal na tablo, jim je dal v roko knjigo in jih je učil brati stavek za stavkom; vsebina pa jim je morala biti že popolnoma znana. Otroci so potemtakem brali, kar so že znali kar na pamet; to pa je bila velika napaka. — Na pravem potu je bil Olivier, da je učil najprej glas, potem šele črke; glas mu je po pravici predmet sluha in učinek govora, črka pa le stvar nazora. Ali Olivierjeva metoda je preučena in pretežka, ker se spušča preveč v podrobna razlikovanja, razločuje namreč 400 glasov. Zato ta metoda vkljub vsem vrlinam ni našla posnemovalcev; da se ni bolj razširila, je nekaj kriva tudi previsoka cena Olivierjevih knjig.

Felbiger († 1788), reformator avstrijskega šolstva, je pozikal izboljšati bralno metodo z uvedbo, da so mu brali učenci abecedo nazaj. Toda niti njegova črkovna in tabularna metoda se ne dotika prvega pouka v čitanju; zakaj bistveno pri prvi je, da napiše učitelj vpricho otrok na tablo prvo znamenje besed iz odstavka, ki naj se ga nauče učenci na pamet; pazljivi učenec se bo ob pogledu na te črke takoj spomnil besed, ki jih je govoril učitelj, pišoč na tablo. —

Po tabelarni metodi pa se je vsa učna tvarina iz vseh strok na kratko in pregledno sestavila (tabelarizovala) in naučila na pamet.

Najodločneje je pobijal črkujočo metodo **S. Heinicke** (†1790). „Črkujoča metoda“, pravi, „je večji predsodek kot zažiganje čarovnic in krivovercev, da, večji zločin kot natezalnica in vse nečlovečnosti skupaj“. — Pa konkretnih uspehov ves ta odpor ni imel. Nastal je pač med privrženci in nasprotniki črkujoče metode hud boj, a metode same niso izpodbili.

Niti **Pestalozziju** († 1827) se navzlic mnogemu trudu ni posrečilo, da bi uvedel za prvi pouk v čitanju boljšo metodo. On uveljavlja za podlago prvemu čitanju tudi sluh, ker je vtis, dobljen po sluhu, pravitako nazor kakor vtis po predmetih samih. Zato terja, naj vadi mati otroka spoznavati glase in zloge. Te predvaje so mu obenem priprava k črkovanju in čitanju; zlogovanje se nadaljuje v šoli. — Ko so mu otroci posamezne glase jasno doumeli in jih natanko izgovarjali in ko so znali težje besede črkovati iz glave, so se učili spoznavati črke, pišoč jih na tablice. — Uvedel je tudi takozvani čitalni stroj. Vsako posamezno črko je namreč prilepil na tablice iz lepenke; samoglasniki so bili rdeči, soglasniki črni. Te tablice je uporabljal za branje zlogov, kažoč po en samoglasnik in en soglasnik skupaj, da so ju otroci brali. S tem mu je bilo moči, mnogostransko sestavljati črke, zlasti ko je v ta namen metodiško uredil vrste zlogov in vezal vse soglasnike z vsakim samoglasnikom v vseh možnih kombinacijah. Gojil je torej nekako akademiško zlogovalno metodo, ustvarjajoč nebroj — brez pomembnih! — zlogov in besed. — Preko črkovanja pa ni prišel!

3. Razvoj črkujoče metode pri Slovencih.

Tudi po slovenskih šolah se je poučevalo začetno čitanje skoro do srede minulega stoletja le po črkujoči metodi. O izboljšanju učne metode se je tedaj pri nas le malo razpravljalo; samostojnih idej sploh ni bilo, le po nemških izvirnikih je bilo spisanih ali naprosto prevedenih nekaj navodil.

Leta 1777. je n. pr. priobčil **pl. Kapus** „Zern ali vonuzetek teh Metodneh Bukvi“, prevod „Methodenbucha“ za učitelje.

V smislu Felbigerjeve metodike je spisal tudi **Debevec** metodiško navodilo k svojemu „Platelfofu“ (1791). To navodilo je značilno za tedanje postopanje pri začetnem čitanju. Debevec piše med drugim: „Nar poprej se more usakiga puštaba podoba taku v glavi imeti, de se taist, kjer kol stoji, zdajci pozna, inu od drugih razloči. Za tega volo se imajo temu, kater se vuči, puštabi počasu kazati inu imenuvati. Per usakimu puštabu se

ima ta, kateri kaže, nekaj časa muditi inu kazati, kaj zaene pike, inu poteze ta puštab v sebi ima; kaku teiste stoje ali leže, inu kam so obrnene; katere poteze so debele ali tanke, katere so ravne ali krive; kaku so te krive pervihane, inu taku naprej. De podobe tih puštabov bol v glavi ostanejo, je tudi, zlasti za otroke dobru, de se povej, kaj zaeni znani reči je ta ali uni puštab podobn. Aku se letu per usih puštabih sturiti ne more, se ima saj per nekaterih sturiti. Ker pak so eni puštabi med sabo zlo podobni, se ima pokazati, v čemu se taisti med sabo razločijo... Po tem, kir ta, kateriga vučiš, vse puštabe po verstí pozna, ga moreš sem ter kje sprašvati, kaku se ta ali un izreče. Poprašaj ga tudi, kater puštab se taku ali taku imenuje. Nikar ga ne začni puštabvati ali besede skladati vučiti, dokler vse puštabe prav dobru ne pozna... Per puštabvanju se more vsaka beseda na kosce razdejiliti inu per koscih skup skladati, leti kosci se imenujejo zylbe... Use zilbe ene besede se imajo useskuzi nazaj pobirati, dokler cela beseda vun ne pride. Letu se taku sturi. Po tem, kir je ta perva zilba izrečena, se puštabi te druge zilbe zaporedama imenujejo inu skup v eno zilbo uzamejo, potler se zupet ta perva inu ta druga zilba skupej izrečeta. Kader se je ta tretja zilba izrekla, se zupet ta perva, ta druga, inu ta tretja zilba skup uzamejo, inu taku se za usako zilbo te poprejšne zilbe skupej pobirajo. K exempelnu stoji tukej doli ta beseda *Ussigamogočnost*.

U s — Us

s i — si: Ussi

g a — ga: Ussiga

m o — mo: Ussigamo(goč)

n o st — nost: Ussigamogočnost.

Po tem, kader ta, kateriga brati vučiš, use to, kar v temu plateltofu stoji, dobru puštabvati zna, peli ga nazaj, inu berita use zaporedama, kar sta puštabvala. Brati se pravi, tu kar zapisanu stoji, vun izreči. Bere se tedaj brez imenuvanja tih puštabov inu brez puštabvanja. Ta kater ne zna poprej dobru inu hitru puštabvati, ne more dobru brati. Za tega volo se nima brati, dokler se unu prav dobru ne zna. Od začetka figa branja se ima usaka beseda tihu inu v mislih puštabvati inu potler na glas izreči. Aku se prav ne izreče, se ima na glas puštabvati... Po tem, kir se zna use besede po samimu inu usako posebej dobru brati, je potreba se navaditi, več besedi ročnu, zastopnu inu brez počakvanja skupej brati...“

Črkujočo metodo po naših šolah razvidimo sploh najbolje iz tedanjih abecednikov, ki so vsaj izprva prirejani po nemškem vzorcu, na pr. Trubarjev „*Abecedarium*“ (1550), Pohlinova „*Abecedika*“ (1765) in poznejši.

Nekoliko izpremembe je prinesla Felbigerjeva doba s „*Tablicami črkovnicami*“, ki so obsegale le en list s črkami in nekaterimi zlogi. Vendar se abecedniki ali plateltofi te dobe še prav malo razlikujejo od Trubarjevega. V nekaterih se nahajajo za zlogovanje brezpomembni zlogi in neprimerne besede.

Pestalozzijev uspeh se je kazal v nekaterih abecednikih v tem, da so delali iz triglasniških zlogov z dostavljanjem glasov štiri- in petglasniške; potem so šele sledile po abecednem redu besede za zlogovanje. Na ta način so učili brati po Debevčevem plateltofu (1791), po Vodnikovih „*Abecedi*“ (1811), po Primčevi „*Abecedi*“ (1812) in v vsej Rottenhannovi dobi.

V „*Abecedniku*“ iz leta 1807. se prvič nahajajo šumniki. Napredek kaže Metelkov „*Abecednik*“ iz leta 1829., ker loči malo tiskano abecedo od velike, tiskano od pisane.

Slomšek (*Blaže in Nežica*, 1842) ima za zlogi pri vsakem soglasniku že pomembne besede, različne le za en glas, a črkuje tudi on še vedno.

b) Glaskujoča metoda.

1. Pri Nemcih.

Rekli smo že, da je glaskovanje najstarejši način čitanja, ker je najnaravnejši. Zato so se vsi boji obračali proti črkujoči metodi z namenom, da bi pripomogli glaskovanju do njegove prvotne pravice. Za čimer so stremeli Ickelsamer in drugi, to se je posrečilo šele bavarskemu šolskemu svetniku **dr. H. Stephaniju** († 1850), ki je postavil črkujočo metodo na trdno podlago. Svoja načela je Stephani razvil v knjigah: „*Fibel oder Elementarbuch zum Lesenlernen*“ (1802) in „*Kurzer Unterricht in der gründlichsten und leichtesten Methode, Kindern das Lesen zu lehren*“ (1804).

Po tej metodi se uči čitanje tako, da se sestavljajo zlogi in besede iz pravih istinitih glasov, ne pa iz črkovnih imen. To zbuja in pospešuje v otroku samotvornost, ker mu je moči sintezo izvajati samotvorno. Glaskujoča metoda ne daje črkam poljubnih imen, ampak vsako znamenje dobi ono ime, ki se da brez navora zvezati z drugimi glasi v zloge in besede in ki se glasi tako, kakor se izgovarja.

Stephani razločuje natanko glas, znamenje za glas in ime za glas. Imen ne uporablja pri čitanju, temveč glase, kakršni se v resnici izrekajo. — Sedem stopenj razločuje njegova metoda:

1. Najprej naj izgovarjajo učenci posamezne glase abecede čisto in: razločno, predvsem samoglasnike, potem soglasnike; obenem naj umevajo njih znamenja (tiskane črke).

2. Na drugi stopnji naj vežejo med seboj priučene glasnike, in sicer samoglasnik z enim soglasnikom, potem samoglasnik z dvema soglasnikoma. Sintezo izvršujejo otroci sami: Učitelj jim pokaže najprej prvo črko v zlogu, drugo pa zakrije; dokler je ta zakrita, morajo otroci glas prve črke vleči; ko pa se pokaže druga črka, spoje oba glasa: $\bar{m} - a$, $\bar{a} - m$.

3. Na tretji stopnji bero eno- in večzložne besede z enim samoglasnikom in soglasnikom v vsakem zlogu.

4. Na naslednjih stopnjah se bero bolj zapletene besede in naposled celi stavki.

Vse postopanje je bilo preprosto in je, ustrezajoč prirodnim zahtevam, strogo izvedlo princip glaskovanja. Ta metoda je bila tako uporabna, da so se otroci naučili v šestih mesecih čitati, dočim so prej potrebovali več let, da so dosegli smoter. V bistvu se po tej metodi še dandanes uče otroci čitati, z izpopolnitvijo, da so glasi razvrščeni drugače in da vežemo vsak novi glas takoj z znanimi v zloge in besede.

Razni šolniki so pač tudi nasprotovali Stephanijevi metodi, ker je imela res nekaj nedostatkov. Tako n. pr. izprva ni bilo pripravljanih govornih vaj, čitanje ni bilo združeno s pisanjem, pri pojmovanju posameznih glasov so se otroci mudili predolgo, z vezanjem raznoličnih glasnikov je nastajalo mnogo brez-pomembnih zlogov in besed. Vendar je jedro bilo pravo in je ohranilo svojo ceno do danes. Izboljšavali so novo metodo tokom let na različne načine, pa nekateri so jo s svojimi nasveti le otežkočili.

Najbolj sta jo pospeševala Krug in Graser.

Iv. Fr. Krug, dalje časa šolski rektor v Žitavi († 1843), je v duhu Olivierja in Stephanija kar najbolje izpopolnil glaskovanje. Ker je bil mnenja, da morajo otroci vse zavestno delati, je hotel z izobrazitvijo govoril podati govorenju in čitanju trdno podlago. V ta namen je uvedel pripravljalne vaje, pri katerih je dajal glasnikom posebna imena. Ko so znali otroci vse glasnike prav izgovarjati in imenovati, šele potem se je začel pravi pouk v čitanju. Na bralnem stroju so se razpostavile črke, otroci so dobili v roke Krugov abecednik „*Sillabier-, Lese- und Sprachbuch*“ (1806) ter so se iz njega učili brati po treh stopnjah, ki jih označuje spored: znamenje, zlog, beseda.

Krugova metoda je bila dobro premišljena, a praktično težkoporabna. Zato se ni obdržala, čeprav so jo priporočali Türk, Zeller, Graßmann, Harnisch i. dr. Na dan so prihajali novi abecedniki, pa vsi so temeljili na glavni zahtevi, da se naj otroci pouče, kako se proizvajajo glasi; in otroci so mrmrali, pokali, sikali, šumljali, kokodakali, gagali, gremeli,

mlatili, ploskali, bobnali, cvrčali itd., da je bilo veselje in joj. Gonja je bila hujša nego za črkovanja; saj so se zaradi popolnosti sprejemale sistemu na ljubo v abecednike vse možne glasovne zveze, naj so bile tudi brez pomena. Proti tej zlorabi se je oglasil bavarski šolski svetnik **Iv. B. Graser** († 1841) in je krčil pot do pisalnobralne metode.

2. Pri Slovencih.

Kdaj se je uvedlo glaskovanje po slovenskih šolah, ni lahko dognati. V dobi, ko sta Stephani in Krug že popolnoma prodrli s svojimi načeli, pač tudi pri nas niso mogli zaostajati. Toda izrečno beremo o tem šele leta 1830. v šostanjskega učitelja **Musija** „*Navodu za nedelske šole. Kako je potreba učiti*“: „Das Buch ist sowohl für die Nominal- als auch Lautiermethode geeignet. Letztere empfiehlt sich jedoch vor der ersteren schon durch ihre Naturgemässheit und macht ihre Einführung in den Sonntagsschulen um so mehr erwünschlich, weil sie schneller zum Ziele führt und die slovenische Sprache die Eigenthümlichkeit hat, dass sie auch einzelne Laute der Consonanten ohne Verbindung mit Vocalen als selbständige Wörter gebraucht, wo natürlich nur der Laut, nicht der Name des Buchstabens gehört wird.“

Prav obveljala pa je pri nas glaskujoča metoda šele, odkar se je združilo čitanje s pisanjem.

II. Začetno čitanje in pisanje v zvezi.

c) Pisalnobralna metoda.

1. Razvoj pri inorodcih.

Glavno načelo te metode obstoji v združitvi čitanja s pisanjem; otroci se uče pisaje čitati, ker prej pišejo, kar imajo čitati. S tem izražajo govor pismeno in pretvarjajo pismeno besedo zopet v živi govor. Tako postopanje olajšuje in ozanimljuje ves pouk v prvem čitanju.

Kakor glaskovanje tako tudi pišoče branje ni novo odkritje. Že Grki in Rimljani so se učili po svoji zlogovalni metodi brati in pisati obenem. Sploh so bile „šolske“ knjige pred iznajdbo tiska seveda le pisane; učno stvarino so morali narekovati in prepisovati, ves pouk je bil torej pisalnobralen. Ko pa se je iznašlo knjigotiskarstvo in so se uvedle posebne tiskane črke, se je moglo ločiti čitanje od pisanja.

Čitanje se je učilo navadno na podlagi tiskanih črk brez organske zveze s pisanjem; a to se je vadilo posebej in

pozneje, navadno šele od drugega ali tretjega šolskega leta nadalje. Posamezniki so pač že več stoletij zagovarjali združitev čitanja s pisanjem, tako n. pr. prej imenovana „Leyenschul“, ki odločno zahteva, naj otroci, bržko poznajo prvih pet glasnikov, ž njimi tudi pišejo. Po weimarskem (1619) in hesenskem (1670) šolskem redu se je pisanje res začelo, ko so znali otroci vsaj nekoliko brati: najprej so po predpisu prepisovali abecedo, potem besede, stavke in vrste; učitelj je vse kazal in popravljaj, in slednjič so učenci take vaje napisovali na pamet.

Novo metodo je posebno pospeševal **J. A. Komenský** (1592—1671), dasi ne naravnost, ampak le načeloma. V svoji „Veliki didaktiki“ terja: „Kar naj se piše, se mora tvoreč naučiti. Besed ni učiti ločeno od stvari. Smoter in obseg ljudske šole obstoji med drugim v tem, da se otroci nauče spretno brati in pisati, kar je v materinščini pisano in tiskano. Pisanje bodi izprva prijetno, potem hitro, nadalje samostojno. Ne priporočam brez vzroka, da naj vsi učenci prepisavajo svoje tiskane knjige, in sicer kolikor moči čedno; kajti 1. s tem si vtisnejo vso stvarino pravilneje v spomin, ako se duh dalje časa bavi z enim in istim predmetom; 2. na ta način se izurijo v lepem, hitrem in pravilnem pisanju; to pa bodo mogli uspešno uporabljati za nadaljnje učenje in vsakdanje življenje; 3. to bo staršem najočitnejši dokaz, da se res vrši v šoli, kar se ima vršiti; zato bodo uspehe svojih otrok lažje presojali.“ — Iz tega je razvidno, da je pripisoval Komenský pisanju mnogo večjo vrednost, nego jo je imelo za njegovega časa. Določno pa se Komenský v svojih spisih ne izraža, naj li se uči prvi pouk v čitanju v zvezi s pisanjem. Pač pa terjajo to Ratke, Trapp, Heusinger, Overberg i. dr.

Tudi na Angleškem je bilo koncem 18. stoletja razširjeno pišoče čitanje. Tukaj omenjamo le Bell-Lancašterjevih šol, v katerih so pisali otroci črke v pesek. — Takisto na Francoskem.

Graserjeva zasluga pa je, da se je uvedla pisalnobralna metoda sploh v ljudske šole. V knjigah „*Elementarschule fürs Leben in ihrer Grundlage*“ (1817) in „*Der erste Kindesunterricht die erste Kindesqual; eine Kritik der bisher üblichen Leselehr-Methoden*“ (1819) je razvil svoje nazore o elementarnem pouku in posebnost o svoji pisalnobralni metodi, drastično dokazujoč razliko med njo in med dotedanjimi metodami. Graser pravi, da terja ves pouk sam, naj se začne s pisanjem, preden se poizkuša brati. Res ima spojenje začetnega čitanja s pisanjem prednost, da pospešuje primerno koncentracijo pouka, katera prihrani dosti časa; omogočuje tudi potrebno menjavo v začetnem pouku, oživlja v otroku samo-

tvornost in mu zbuja zanimanje. Slika črke se vtisne ostreje otroškemu duhu, znanje pravopisja se pospešuje; a učitelj laglje najde primerno tvarino za istočasni posel posameznih oddelkov. — Graser uporablja za zbujanje otroške samotvornosti umetne nazorne in govorne vaje. A tu je zavozil; pri svojem pouku se je namreč dal voditi od čudnega nazora, da so pisna znamenja prvotno posnetki kretanja usten, ki se kaže pri izgovarjanju posameznih glasov. Zato je tudi z otroki posnemal naravo in na podlagi glaskujoče metode izvajal črke iz posebnega kretanja usten ali obraza, kakor pri gluhonemih. To izvajanje je imenoval „Elementieren“.

Vobče je Graserjeva metoda preučena, preokorna in celotna domala neizvedljiva. Znamenito pa je, da je hotel in znal učence zbuhati k samotvornosti, samostojnosti in k zavestnemu delovanju. Zlasti pa je ostalo jedro njegove metode, organsko spojenje branja s pisanjem, priznано kot trajna pedagoška pridobitev. Glavne poteze te metode so dobile polagoma splošno priznanje, in metodi se je odprla ljudska šola; namesto „elementiranja“ pa se je pišoče branje zvezalo z glaskovanjem.

Graserjevo metodo je izboljšal **Wurst** († 1845) s spisom „*Das erste Schulbuch für Elementarschulen auf den Lande und in kleineren Städten*“ (1834), v katerem so Graserjeva teoretska izvajanja prirojena za uporabo v ljudski šoli.

Novo smer je pisalnobralnemu pouku odkazal **Harnisch**, ki je učil brati obenem v zvezi s tiskanimi in pisanimi črkami, t. j. tako, da je vsaki vaji s pisanimi črkami takoj sledila vaja s tiskanimi črkami (mešana pisalnobralna metoda). To metodo je toplo priporočal zlasti Schulz. Njemu nasproti sta smatrala **Scholz** in **Lüben** istočasno učenje dveh abeced za veliko otežkočenje bralnega pouka; zadoščala jima je le ena abeceda (čista pisalnobralna metoda); branje tiskanih črk sta učila šele potem, ko so otroci poznali že vse pisane črke. Lüben se je vrhutega zavzel posebno za nazorni nauk, češ, nanj se naslanjaj pisalnobralni pouk. Odstranil je duhomorno branje po zlogih in je vdahnil v enolične bralne vaje življenje in gibanje.

S Scholzem in Lübenom je razvitek pisalnobralne metode pravzaprav končan; zakaj odkar se je zvezalo glaskovanje s pisanjem (Stephani — Graser), se v principu ni proizvedlo nič novega. Omenimo le še **dr. Bergerja**, ki uči čitanje pred pisanjem (bralnopisalna metoda). Berger namreč uči najprej pisane črke, in sicer več tednov le brati; šele potem otroci sploh kaj pišejo. — Ta teorija pa pomeni nazadovanje.

Na podlagi teh metod (zlasti mešane in čiste) je izšlo nebroj abecednikov; najboljši je Hästersov, ki uči pisane in tiskane črke istodobno. Večinoma imajo črke razvrščene v genetskem redu od lažjih do težjih; začenjajo navadno z *i*, temu sledi *n*, *in*, *m*, *im*, *mu* itd. *) Vendar se nahajajo tudi v tem oziru razlike, Pache n. pr. poudarja dinamski in ritmiški moment, Reim koncentracijo. — Nekateri učitelji jemljejo *predvaje*, drugi ne; predvaje so zahtevali že Olivier, Krug, Graser, Denzel i. dr. V teh predvajah se razvijajo govorila in vadi roka za pisanje, razstavljajo se stavki v besede, zloge in glase, sestavljajo se glasi itd. Prav praktične so predvaje, ki jih podaja Lüben v knjigah „*Praktischer Schulmann*“ in „*Grundsätze und Lehrgänge für den deutschen Sprachunterricht*“ (1868). Dalje je omenjati Bockovo „*Methodische Anleitung zum Schreib-Leseunterricht*“ (1877) in Kehrovo navodilo k obravnavi Kehr-Schlimbachovega Abecednika v knjigi: Kehr-Schlimbach „*Der deutsche Sprachunterricht im ersten Schuljahre*“ (1875). Kehr zagovarja čisto pišoče čitanje. Böhm in Böhm učita najprej 10—12 pisanih črk, potem ponavljata te črke v tisku. — Dietlein kombinuje pišoče čitanje in začenja z nazornimi in glaskovalnimi vajami v zvezi s predvajami za pisanje. Temu slede prave pisalnobralne vaje, za tem čitanje malih tiskanih črk in naposled mešano pišoče branje, ki je na zadnji stopnji, ko se uče velike črke, strogo analitiško; sploh je njegovo učno postopanje zelo podobno normalnobesedni metodi. — Mengesova metoda se razlikuje od Dietleinove v tem, da bolj poudarja nazorni nauk.

Sploh so izza Graserja stari in mladi kar tekmovali, kdo bo iznašel kako novo metodo. Vsako malenkostno izpremembo so proglašali za važno novo iznajdbo, in kar se je bilo že izdavnica dognalo, a je potem zastarelo, to so obešali na veliki zvon kot novo. Vprašanje o načinu prvega pouka v čitanju je izpodrivalo kar vsa druga učna vprašanja. Bilo je skoro toliko metod kolikor abecednikov. Slednjič so obveljala načela, da se čitanje in pisanje ne smeta ločiti, kajti, kar se dela (piše), se ohrani bolje v duši nego ono, kar se le vidi (čita).

Pisalnobralna metoda je dandanes splošno razširjena. Pedagogi najnovejše dobe jo opisujejo in hvalijo v svojih abecednikih in navodilih, n. pr. Schierhorn v Braniboru, Gurcke v Hamburgu, Wiedemann v Draždanih, Coring in Wegener v Oldenburgu, Wille v Novem Rupinu, Wangemann v Budišinu, Büttner v Butovu, Schlotterbeck v Vižmarju, Herrmann v Pragi, Jos. Heinrich („An-

*) Genetsko zaporednost črk sta naglašala že Erazem Rotterdamski in Albrecht Dürer, učil jo je tudi Felbiger.

leitung zur Behandlung der Schreiblesemethode“), Schindler na Dunaju, Jos. Ambros („Das erste Schuljahr“, Dunaj K 2-80), Ed. Blitz („Praktische Anleitung zur Behandlung des Schreiblese- und Anschauungsunterrichtes wie der Lese-stücke in der ersten Klasse“, Praga, K 3), Jos. Saatzler („Das erste Schuljahr“, Dunaj-Praga, K 2).

2. Pri Slovencih.

Tudi po slovenskih šolah se je učilo čitanje pred pisanjem in ločeno od njega. Pač nahajamo v abecednikih tudi pisane črke in zloge, a služili so v prvi vrsti čitanju.

Pišočemu čitanju je gladila pot genetska razvrstitev črk v „Abecednikih“ od l. 1807. dalje, a do veljave je prišla ta metoda šele od l. 1848., ko je bila uradno priporočena. Vendar še abecedniki niti iz 6. desetletja minulega stoletja niso kazali vidnih sledov te metode, dasi so jo zagovarjali praktični učitelji po listih in v posebnih razpravah. Tako je n. pr. izšla l. 1853. v Celju „Anweisung, nach der Schreib-, Lese-, Lautier-Methode die Kinder das Schreiben und Lesen in Verbindung mit der Rechtschreibung zweckmässig zu lehren. Von einem *Musterlehrer der Lavanter-Diöcese*“. — Leta 1855. sta spisala „učenika na deželi“ „Izglede za pervince, ki se brati in pisati ob enim uče“.

Šele leta 1862. je izšel **Močnik-Praprotnikov** „Slovensko-nemški Abecednik“, ki je prvi učil pisati in čitati obenem. Imel je pisano črko pred tiskano; a zlogovanje se je vadilo le s tiskanimi črkami; pisano berivo je bilo za tiskanim; črke so genetsko razvrščene: i, u, e, o, a; — n, m, r, v, c, č, s, š, z, ž; — l, b, p, d, t, f, j, g, h, k, lj, nj. — Leta 1868. je Praprotnik v „Abecedniku za slovenske ljudske šole“ uvrstil samoglasnike med soglasnike, vaje v čitanju pisanih črk pa je združil s tiskanimi ter jih postavil pred nje. Genetski red črk ni ostal v vseh abecednikih enak.

Nadaljnje izboljšanje je bilo to, da so pisane vaje vsaj na prvih straneh vzporedili s tiskanimi. Tako vzporednost imajo: Miklošič (*Začetnica in prvo berilo*), Raziinger-Zumer (*Abecednik za slovenske ljudske šole*) in Koprivnik-Majcen (*Začetnica za slovenske ljudske šole*).¹⁾

(Dalje v prihodnjem Letopisu.)

¹⁾ Primerjaj: Dr. Fr. Ilešič, *O pouku slovenskega jezika*. Na svetlo dala „Slovenska Šolska Matica“. V Ljubljani, 1902.

b) O slovstvu za mladino.

(Josip Brinar.)

1. Dosedanji spisi za mladino.

Še se izraža glasno veselje ob pogledu na velikanski napredek v prometnih sredstvih, v tehniki in prirodoznanskih vedah; a kakor kažejo znamenja, se bo zanimanje obrnilo od občudovane celokupnosti, od kolektivne zavesti na posredinca v človeški družbi. V literaturi se je okrenila smer od objektivnega naturalizma k često skrajnjemu subjektivizmu; v vzgojeslovnih razpravah je nastopila reakcija proti šabloni — in na vseh krajih in koncih se govori o umetniški vzgoji.

Prav tako se razlega klic po umetnosti v krogih, ki se bavijo s spisi, namenjenimi mladini.

Kakor n. pr. pri pouku v risanju, tako so tudi o mladinskem slovstvu Hamburžani otvorili živahne razprave.*)

Preden pa izpregovorimo o teh reformatorjih, si moramo načrtati razvoj našega mladinskega knjištva.

Slovensko mladinsko slovstvo se je pričelo resno šele s Slomškom; nekaj povestic, prevedenih iz nemščine in objavljenih že pred Slomškom po šolskih knjigah, res ni vredno vpoštevati med slovenskimi spisi za mladino. Tudi Slomšek je deloval tako pod vplivom nemške mladinske literature, da njegovih del ne moremo presojati kot samostalnih pojavov nove struje. Zdaj dobro vemo, da je dokaj njegovih spisov, ki so se smatrali za njegovo originalno delo, le iz nemščine prevedenih.**)

Večina Slomškovih spisov za mladino je pisana po načinu Krištofa Šmida, ki se je baš po Slomškovem prizadevanju udomačil med nami, odkar so celovski bogoslovci prevedli „Prijetne pripovedi za otroke“, „Kratkočasne pravljice otrokom v podučenje“, „Dober dar za mlade ljudi“, „Troje ljubeznivih otrok“ in „Dve lepe reči za pridne otroke“.

Nemška mladinska literatura pa ni dajala pravca samo Slomšku, marveč je vplivala tudi naslednja desetletja sploh na razvoj našega mladinskega slovstva. Saj je večina spisov

*) Kdor se hoče natančneje podučiti o reformnih težnjah, najde vso snov v knjigi, ki se nanjo naslanja deloma tudi pričujoča razprava: Heinrich Wolgast: *Das Elend unserer Jugendliteratur*. Ein Beitrag zur künstlerischen Erziehung der Jugend. Hamburg. In Kommission bei L. Fernau, Leipzig 1899. Cena M. 2.

**) Prim. moj spis „Slomšek kot pedagog“ in k njemu opazke prof. dr. Ilešiča v „Popotniku“.

za mladino, ki so do novejšega časa izšli pri nas, ali naravnost prevedenih iz nemščine ali pa pisanih v duhu nazorov, veljavnih pri Nemcih. Zato je kritika nemške mladinske literature kolikor toliko tudi kritika slovenskih knjig in knjižic, namenjenih mladini. Torej je škoda i za nas, da se že pri naših sosedih kritika nikakor ne obrača s posebnim zanimanjem do mladinske literature. Ocene v literarnih listih in po dnevnikih, ki često rade stikajo za vsakim delom in je na drobno premlevajo, se malokdaj raztezajo na knjige za mladino; in le enkrat na leto napravijo izjemo: O Božiču išče občinstvo, kaj bi nakupilo otrokom! Takrat se dvignejo časniki in zabavni listi ter stavijo na ogled svoje literarne — jedilne liste. A ob takih prilikah se malokdaj čuje, da je to ali ono manj vredno ali celó slabo; ne, vse je izvrstno, hvalevredno in prekrasno. Take površne ocene prinašajo tudi časopisi, ki se sicer bavijo temeljiteje s kritikovanjem.

Takemu mešetarskemu, neizbirčnemu hvalisanju so se sicer že pogostoma upirali treznomisleči možje, toda njih glas ni našel odmeva. „Naša mladina vse preveč čita,“ pravi *Lichtenberg*, „in proti gotovi vrsti beriva naj bi se pisalo kakor proti samooskrumbi. Prijetno je sicer mladini tako štivo, a škodljivo nič manj ko žganjepitje.“ „Kako veliko odgovornost prevzame pisatelj, ki piše za mladino!“ vzklika *Merck*; „na vsak način hoče s pisanjem in sedenjem služiti Bogu, a v povestih pusti male deklice igrati s svojim srcem kakor z vžigalicami.“

Množina knjig za mladino je postajala od leta do leta večja in večja, tako da je bilo naposled treba nekakega pregleda. *Dr. Detmer* pričinja v knjigi „*Musterung der deutschen Jugend-Literatur*“ svoj pregled s tem, da razdeljuje vse knjige za mladino v tri skupine. Prva vrsta obsega spise, ki so posvečeni samo zabavi; druga vrsta tiste, ki enostransko bistrijo le um; tretji skupini, ki je žal najmanjša, pa prišteva dela, ublažujoča srce, a pri tem tudi bistreča duha. Prvo in drugo vrsto spisov *dr. Detmer* zamerja, ožigosajoč osobito spise, zabavi posvečene; te imenuje „*Totschläger der Langenweile*“. „Ti spisi,“ pravi o zabavnem štivu, „pripravljajo mladino metodiško na čitanje pogubnih romanov, udušujejo v otroških srcih hrepenenje po višjem in plemenitem in otrujejo že v kali vsa blažja čuvstva.“

Pedagoško društvo v Berlinu je v svojem „*Kritisches Jugendschriften-Verzeichnis*“ obrazložilo te-le nazore: „Smoter spisov za mladino je, da razširjajo krog otroških predstav, da dajejo zgledov v posnemo in v svarilo, da navdušujejo za blago in visoko ter da povečajo jezikovni zaklad mladega čitatelja.“

Draždanska „*Jugendschriften-Kommision*“ zahteva v svojem „*Wegweiser durch die deutsche Jugendlitteratur*“ za dober mladinski spis naslednje znake: „Mladinski spisi, ki jih smemo brezpogojno priporočati, morajo imeti nravno ali vsaj poučno tendenco; odgovarjati morajo otroškim zmožnostim po obliki in vsebini ter morajo zbudjati zanimanje, a ne smejo razburjajoč pospeševati hlastavega čitanja“.

Nekako po teh nazorih sta tudi sestavljena seznamka priporočljivih knjig za šolarske knjižnice, ki sta ju objavila Ant. Brezovnik in prof. Kržič v „Popotnikovem Koledarju“ in v „Koledarju katoliškega tiskovnega društva v Ljubljani“.

Vsi ti soglašajo v tem, da mora mladinski spis imeti nravno ali sploh poučno tendenco, češ, bodisi da zbuja v srcu blaga čuvstva, ali da podžiga nabožnost, ali naposled razširja krog otroških predstav — vsekdar imej pisatelj te smotre že spočetka pred očmi; kritiki iz teh krogov se ne zadovoljijo, da bi se taki dobri nasledki izcimili sami od sebe iz kakega umetniškega dela, neopaženo vplivajoč na malega čitatelja.

Tem tendencioznim zahtevam je preočitno vtisnjen — pa tudi vsiljen — pedagoški pečat. Resnično je, da si stavijo doslovno iste smotre, ki o njih, kakor o nalogi vzgoje sploh, razpravlja vsaka vzgojeslovna knjiga.

Nemška pedagoška javnost je bila še zadovoljna s tendenciozno smerjo mladinske literature, pri nas sta še vladala kot samodržca v mladinskem slovstvu Krištof Šmid in Slomšek; kar povzdigne Stritar v (Dunajskem) Zvonu (1879, Pogovori XIV.—XVII.) svoj glas, ki se čuje kakor glas vpijočega v puščavi. Stritar je predhodnik reformatorjev mladinske literature in njegove besede so še za naših dni vsega uvaževanja vredne. Izpregovoril jih je, kritikujoč Tomšičeve „Dragoljubce“.

Stritarjeva kritika se nanaša na prvi spis v „Dragoljubcih“, z naslovom „Knjiga modrosti in lepih naukov v prirodi“. Vsebina tega Tomšičevega spisa je nakratko naslednja:

Oče gre zjutraj zgodaj s svojimi otroki v gozd in na polje nabirat cvetic za materin god. Ko so se otroci, natrgavši raznega cvetja, povrnili, jih oče izprašuje po vrsti, katere cvetice so vsakemu izmed njih najljubše in zakaj. Radovanček mu poda zvončnico, rekoč, da je njemu ta najljubša. „A zakaj?“ vpraša oče, „saj ima vendar tako majhne cvetove, ki naglo usahnejo in zvené.“ Nato se odreže deček: „A vendar so meni najbolj všeč ti prekrasno modri zvoničasti cvetovi; zdi se mi, kakor da bi gledal v prekrasno modro nebo. Slišal sem tudi, da nam modra barva kaže veselo upanje, kar se mi zdi popolnem primerno; saj se po dolgem dežju in hudi nevihti

modro nebo nad nami zopet pokaže v svoji neizpremenljivi podobi prekrasne modrine...“

Očetu je ta odgovor prav po volji. Nato vpraša Marijico, katera cvetica nji najbolj ugaja. Deklica odgovori, da dragoljubeč. — Zakaj? Marijica: „Kadarkoli pridem meseca maja v zeleni gozd, vselej se razveselim, če zagledam v grmovju v gosti senci dragoljubca, kako moli iz velikih zelenih listov svojo kakor sneg belo glavico ter s svojo nežno lepoto in prijetno dišavo zemljo okrašuje še celo tam, kjer so jo zapustile vse druge cvetice...“

Mirkov ljubljeneč je divji mak, ker živemu plamenu podoben znači gorečo ljubezen... Mirko še pristavi: „Verujte, o verujte mi, ljubi oče, da vas ljubim resnično in gorko in da plamti moje srce od ljubezni do vas z onim plamenom, kakor ga nam kaže podoba te žareče cvetice.“ Enako govoriga nasled še dva otroka.

„Kaj je tu graje vrednega?“ vprašuje Stritar ironično; „ali ni to krasno, nežno, da, poetično, in zraven — utile dulci — tudi poučno? Kako lepo zna oče zbudjati v svojih otrocih ljubezen do narave, zlasti do nežnih cvetic! Ali drugače govorigo: Kako umé pisatelj svoje nauke tako rekoč zaviti v lepo, zanimivo obliko! To je pravo, to je pedagogično.“

„Je li to res pedagogično? Je li oblika, katero je dal pisatelj svojim moralnim naukom, res primerna, priležna? To je vprašanje. Ali, da naravnost izrečem svoje mnenje, meni to ni vprašanje; jaz sem za trdno prepričan in preverjen, da je ta pisava napačna, dasi je razširjena in priljubljena, da pisatelj z njo nikakor ne doseže svojega namena...“

„Ako hočem kak moralen nauk mladini podati, kaj naj storim? Izmislim si zgodbo, krajšo ali daljšo, kakoršna se mi zdi primerna, da daje podobo in življenje mojemu nauku. Ali ta zgodba bodi po vsem sama v sebi resnična, resnična v estetičnem smislu, to je taka, da bi se bila res lahko godila tako, kakor jo pripovedujem. Osebe njene naj bodo posnete po življenju; mislijo naj, čutijo in govorigo kakor ljudje, katerim se gorka kri pretaka po žilah. Sosebno je paziti na otroke, da ne bodo same puhle abstrakcije, kakoršnih ravno potrebuje pisatelj.“

„Sploh: moralna povest bodi po istih zakonih izmišljena in zložena kakor vsaka druga, ki nima pedagogičnega namena. Mladi bralec naj ne ve takoj, kam meri pisatelj s svojo povestjo, da mu hoče kakor oslajeno grenko zdravilo vrniti ta in ta nauk. Še tega ni treba, da bi si bil mladi bralec, prebravši povest, jasno v svesti, česa se mu je učiti iz nje, kaka resnica je zavita vanjo; da mu

je le pisatelj znal pravo struno v srcu zadeti, za drugo naj ne skrbi.

„Čisto nepotrebno pa je tisto moralizovanje v povesti sami, kakoršno se tako pogosto nahaja. Pisatelj kaže s tem, da nima pravega zaupanja v svojo moralno povest; tak pisatelj me spominja tistega vaškega umetnika, ki je bil naslikal petelina za nad vrata gostilni; da bi pa za gotovo vedel vsak človek, kaj predočuje ta podoba, zapisal je pod njo: ‚To je petelin!‘ Sploh, kdor hoče biti dober učitelj, treba mu je, da se zna zamisliti nazaj v svoja mlada leta, kako je bilo, ko je on sedel v šolski klopi, kaj mu je prizadelo največ preglavice, kaj ga je veselilo in kaj mu je bilo neprijetno, dolgočasno. Spominjajmo se, kako smo mi brali nekaj n. pr. zares lepe, mnogokrat prav poetične Krištof Šmidove povesti. Ali so koga izmed nas veselila tista vmes potresena, pobožna premišljevanja? Ali je komu kaj v spominu ostalo tistih lepih naukov? Mene vsaj ni sram povedati, da sem jih prav površno bral, ali pa tudi časi — kar — preskočil. In kakor meni, zgodilo se pač mnogemu drugemu, samo da morebiti noče tako odkritosrčno govoriti kakor jaz. Ne slepimo se, ne zahtevajmo od nam izročene mladine neke idealnosti, katera je bila nam tuja, da naj veseli njo, kar je bilo nam dolgočasno.

„Če primerjamo prvi spis ‚Dragoljubcev‘, pod naslovom ‚Knjiga modrosti in lepih naukov v prirodi‘, s temi pravili, katera se meni in, upam tudi prijaznemu bralcu edina prava zdé, kakšno sodbo nam je izreči o njem? Sodba naša mu ne more biti ugodna, ker nikakor ne ustreza pedagogičnim načelom, katera smo spoznali za prava. Vsa ta zgodba — da rabim to ime, ker je težko najti boljšega — ne vrši se na realnih tleh, godi se v nekem idealnem svetu, v neki deveti deželi; tu je vse tako praznično, nedeljsko, tako arkadično; vsi ti otroci, kako so modri, pridni in pametni in kako lepó govoré in od sile premodro! To so ti sami mladi Salomončki! Človeka je groza; kaj bodo še le ti, ko pridejo v leta? — Licemerci, odgovarjam jaz, licemerci in licemerke stare mere, ki bodejo sebe slepili in druge in, ako bi bilo mogoče, tudi svojega stvarnika!

„To je trda beseda, vem; ali jaz ne morem drugače. Gotovo si bode mislila ta ali ona nežna dušica: O ko bi bil moj jožek ali Janezek tak, kakršen je ta Radovanček! Jaz pa pravim, mene bi bilo strah, ko bi bil moj Milan tak, da bi v teh letih tako mislil in govoril, ali pravzaprav tako govoril, kakor mislijo drugi. Ko bi kaj takega zapazil, poslal bi ga hitro na deželo, med trde kmete, prave gorjance; tam naj bi bos hodil, črn kruh jedel ter učil se misliti in govoriti,

kakor je edino spodobno, nepokvarjeno, naravno zdravemu otroku: po otročje!

Ti otroci so tako strašno učeni in modri; samim sebi in drugim dajo tako lepe nauke, da bi se jih ne bilo sramovati duhovnemu na leci. To je dobro, da ni takih otrok na svetu, žalostno, ako bi jih bilo!“

Tako obširno je pisal Stritar o našem predmetu. Bila je prava beseda o pravem času!

2. Naloga mladinskega slovstva.

Dosihdob se je splošno smatralo za nalogo mladinskih spisov: zabavati, poučevati in npravno povzdigovati mlade čitatelje. Navadno je že zadoščalo, če ni bilo v spisu kaj pohujšljivega ali spotakljivega.

Oglasili pa so se reformatorji, ki zmetujejo slehern spis za mladino, ki mu je končni smoter pouk ali npravnost. Tej novi struji stoji na čelu „*Hamburger Jugendschriften-Kommission*“; njeno geslo je, usposobiti mladino za umetniško uživanje. Hamburgžani sicer priznavajo potrebo, da mladinska literatura pospešuje npravnost in vedo, toda oni hočejo, da se npravnost in veda kar s čitanjem tako mimogrede okoristita brez očitnega namena.

Kolikor se ta zahteva tiče vsiljivega moralizovanja, so ti pedagogi istih misli kakor naš Stritar, ki sem mu dal besedo v prejšnjem poglavju, a zlagajo se tudi s Herbartom, ki pravi: „Razkrijte otrokom slabosti, v živih barvah sicer, a ne kot predmet hrepenenja: oni bodo našli, kaj je slabo. Pretrgajte povest z npravnim modrovanjem: oni bodo čutili, da pripovedujete dolgočasno. Utelesite jim same svetnike: oni bodo spoznali, da ste preenolični, in že samo hrepenenje po izpremembi bo v njih zbujalo težnjo po hudomušnostih... Toda dajte mladini zanimivo povest, polno dogodkov, raznih oseb in značajev; pisana bodi psihološko resnično, a ne izven otroških čvstev in nazorov; ona naj ne izražuje le senčne ali pa samo solnčne plati človeškega življenja, ampak nežen, npraven čut naj vzdrži dejanje v primerni sredini, od koder se naj le malko nagiblje na dobro, blago in pravično: in videli bode,te, kako bo vzkipelo zanimanje v mladih glavah in jim pričaralo prizor za prizorom v zavest, kako jim bo raznovrstna snov zbudila vsakojake sodbe in čvstva, kako bodo pretuhtali vse poedinosti, da, kako se bo deček, ki se čuti v npravni sodbi nekaj stopinj višje od junaka ali pisca, zadovoljno nasmehnil in se krepko zastavil na svojem mestu, da se ubrani podlosti, ki jih čuti pod seboj.“

Zastopniki nove struje pa niso zadovoljni, če je povest psihološko resnično zasnovana, marveč oni zahtevajo še več: vsak spis, ki ga damo mladini, bodi umetniško delo! Da se otroci navadijo umetniško uživati, ne glede na postranski uspeh, da pri tem odleti kakšna drobtinica za um ali srce, to jim je namen vsega mladinskega slovstva. Za ta namen pa ni primerna vsaka snov. Vsi smo edini v prepričanju, da bi bilo nespametno, ako bi hotel kdo kazati razvoj rjavega hrošča v obliki drame ali pa razložiti kemijski proces v lirski pesnitvi. Ne sodijo pa vsi enako pisatelja, ki nam obljubuje, da bo pojasnil zgodovino tridesetletne vojne v obliki — povesti, ali celo da bo lenobo pristudil mladini z mično zgodbico. Priznamo pač, da je končni smoter vse hvale vreden, samo pot do njega se nam ne zdi prava.

„Vsak spis, namjen mladini, mora biti umetniško delo!“ to je glavna zahteva struje, ki ji je umetnost edini in najvišji smoter leposlovnega beriva. In kaj sklepajo iz te svoje glavne zahteve?

Ker spadajo vsa literarna umetniška — torej tudi mladinska — dela v področje splošne literature, bi potemtakem ne potrebovali nikake posebne literature nalašč za mladino. Posebna panoga slovstva za mladino bi bila odveč; bodi to kakorkoli, res je, da spisi, ki so namenjeni samo mladini ter sploh kot spisi prav nič ne zanimajo odraslih, nimajo nikake življenske pravice.

„Wenn du für die Jugend schreiben willst, so darfst du nicht für die Jugend schreiben.“ Stem paradoksnim izrekom je Teodor Storm ostro začrtal nalogo mladinskim pisateljem; napisal je za zgled dva spisa; novelo „*Pole Popenpäler*“ in pravljico „*Die Regentrude*“. „Nikakor ni umetniško“, pravi ob tej priliki, „ako obdelaš snov na ta ali oni način, za kogar pač pišeš, za malega Peterčka ali za velikega Janeza. Vsled tega pa sem imel tudi malo izbero snovi; kajti treba je bilo najti predmet, ki je za odraslega človeka zanimiv, a tudi mladini primeren in razumljiv.“

V istem smislu je dejal tudi Lichtwark: „Odrasli naj bi mladinski spis čitali z istim, da, še večjim zanimanjem kot otroci sami!“ Odrasli ljudje čutijo sicer drugače in globlje nego otroci; to pa je tudi znak prave umetnosti, da daje kakor cvetica temu uživati te krasote, drugemu druge, kakor so pač dotičnika nagnjenja in zmožnosti. Za literarno vzgojo mladine bi bilo velike vrednosti, ako bi roditelji in učitelji ne dajali otrokom drugega štiva kakor ono, ki je zadostilo njih estetskim zahtevam in ob katerem so sami uživali umetniško. Seveda je potrebno, da je umetniško naobražen, kdor mladini štivo izbira

ali je kritikuje; on mora temeljito poznati najboljša literarna dela in se mora zavedati, kje mu je iskati vrline tega in onega spisa.

Stoječ na samo-umetniškem stališču zametujejo torej nekateri vsako tendenčno slovstvo za mladino: a kaj pravijo z ozirom na zahteve pedagogike?

Vzgoja se mora vsekdar ozirati na duševno omejenost otrokovo. Majhna zmožnost shvatanja, nerazvito čustveno življenje in šibka volja razlikujejo otroka od odraslega. Ta dejstva se morajo pri izbiri domačega otroškega beriva še bolj upoštevati nego li pri sestavljanju in rabi čitank, kjer stoji učitelj učencem ob strani, pojasnjujoč in razlagajoč jim to in ono.

Estetski užitek je šele takrat popoln, kadar moremo slediti mislim pisateljevim nepretrgoma in brez večjih skokov. Pač sme mladi čitatelj naleteti na manjše ovire, n. pr. na kako neznano besedo, ali te ovire ne smejo biti tolike, da bi se otrok navadil površnega čitanja, preskakujoč meni nič tebi nič težje umljiva mesta. Če pa nerazumljeno mesto otroka toliko zanima, da se še večkrat povrne k njemu, iščoč pravega smisla, je to zelo dobro in priporočljivo. Da hlmann pravi: „Knjiga naj se ne plazi nizko za otrokom, ampak ona mu dajaj poleg razumljivih stvari tudi malo ščegetajočih nerazumljivih primesi.“

Zato pa tudi otroško naivni prizori, mali Bogdančki in pridne Zalike, ne zanimajo otrok toliko kakor odrasle, ki v teh spominih žive še enkrat svojo mladost.

Že otrok sega po čem višjem, težjem; Herbart meni: „Ako hočemo, da zapusti povest trajne sledove, mora imeti jasen pečat moške vzvišenosti. Deček razločuje, kakor mi starejši, podlo in plitvo od plemenitega in vzvišenega; da, ta razlika mu je prirasla še bolj v srce, kajti on noče biti majhen, ampak bil bi rad že mož! Pogled pravega dečka je obrnjen na kvišku; z osmim letom (v naših razmerah sevě z 10—12) presega njegovo obzorje vse otroške ‚storije‘. Take može mu torej narišite in opišite, kakršen bi deček rad kdaj postal...! Deček mora imeti svojo oko uprto v moža; kajti le tako se povzdiguje njegova duševna lindina; junaški pojavi deške dobe potrebujejo, da ne podivjajo ali da se ne razkadé v prazen nič, idealnih obrisov — mož, izvršujočih čine, ki bi se jih dečko rad samostalno lotil, ako bi jim bil kos.“

Dočim je duševno obzorje otrokovo le po svoji jasnosti in svojem obsegu različno od obzorja odraslih, se čustveno življenje docela razlikuje. Tuja so otroku baš tista čustva, ki popolnoma razvito dušo često kar prevzamejo. Takšna čustva so: spolna ljubezen, svetobolje, nagon k mistiki in deloma tudi smisel za naravo. Povsem gotovo je, da spis, ki se naslanja v prvi vrsti na navedena čustva, nikakor ne sodi v roke

otroku. To so glasovi, ki ne najdejo odmeva v otroški duši; uprizarjanje takih predmetov ne privablja toliko mladega čitatelja, da bi mu zbudila umetniški čut.

Kako pa se s tem zлага, da prebirajo otroci z velikim zanimanjem in veseljem moralizujuče povesti, da jih le ne ovirajo predolga modrovanja in več strani dolgi opomini sredi spisa? Ne kaže li to, da se otroška duša ne upira tendencioznosti spisov?

Naši „moderni“ temu oporekajo nekako tako-le:

Naši otroci podrejujejo vse dogodke pod moralno nazarjanje: „Fej, grdi volk! Kako je bil lovec priden, da je zopet rešil babico in Rdečo kapico; to je bil pač dober mož!“ — Je li pa tudi v naravi otroški utemeljen ta moralizujuč glas? Ne, ampak naša vzgoja, ki od jutra do večera, dan na dan na otroku neprestano moralizuje, je vzrok, da se v otroški duši polagoma utrdi nagnjenje do moralizovanja. Toda dvomljivo je, ima li otrokova npravnost, kolikor se tiče zunanega življenja, od tega kaj haska. Saj svoje prve sklepe otrok samo pobira za odraslimi in le polagoma se mu razvija samostojna sodba. Ako torej odrasli vse svoje opombe o okolici in o svetu spremljajo z moralnimi vzkliki, se navadi tudi otrok svet opazovati s tega vidika. Kjer so otroci sami med sabo, pozabijo takoj na to moralno merilo. Brž pa, ko se pojavijo avtoritete na obzorju — roditelji, učitelji, duhovniki in knjige — takoj se vse lepo uredi v kategoriji dobrega in slabega. Kar učitelj ali knjiga pripoveduje, mora se dati uvrstiti v enega izmed obeh razdelov; tu ni nikakega „onstran dobrega in slabega“. Tako je šele razumljivo, da učenci pogrešajo v povesti prave žile — da ne vedó, kaj jim je početi s „storijo“ — ako „dobro“ in „hudobno“ ne pride do svoje veljave.

„Moderni“ torej ne pripuščajo mladinski literaturi prav nobenega drugega smotra, kakor da služi umetniškemu principu. V svoji doslednosti so zašli celo tako daleč, da so proglasili komičnega „Fitzebutzeja“ za vzorno knjižico, a celo vrsto prav dobrih mladinskih knjig so obsodili na grmado, samo ker so našli v njej rdečo nit tendenčnosti.

Kakor da bi svetovno priznani klasiki v svojih spisih ne imeli prav nikakih tendenc! Niso li spisi Tolstega, Zolovi romani in Aškerčeve pesmi vseskozi tendenciozna dela? Tudi v Levstikovem „Martinu Krpanu“, ki je veljal nekaterim za čisto umetniško povest brez vsake tendence — nekateri „pedagogi“ so ga zbog tega hoteli celo izključiti iz šolskih Čitank — še v tem „čisto-umetniškem“ „Krpanu“ so vestni kritiki naposled našli zakopanih dvoje tendenc-zakladov: tisto nebeško naivnost in navihanost slovenskega kmeta pa bridko satiro s koščkom politiške osti.

Vendar so Hamburžani s svojim enostranskim naglašanjem estetske strani dosegli, da merimo tudi mladinske spise odsihdob s strožjim umetniškim merilom. Dotlej se je vedno le vpraševalo, kaj je vsebina knjige, ki jo naj damo otrokom v roke, odslej se bo gledalo na to, je li tudi oblika, zunanja posoda umetniško dovršena.

In še neko dobro posledico bo imelo intenzivneje naglašanje umetniške strani literarnih proizvodov za mladino. Kdor hoče istinito umetniško uživati, ne sme umotvora razčlenjevati na najmanjše dele; umtovor mora kot celota neposredno vplivati na nas. Odklenkalo bo kmalu vsem tistim strogo logičnim metodikom, ki so jih Nemci krstili „Aufbauarchitekten“, „Textgründlinge“ in „Schuldschnüffler“; pri čitanju v šoli se ne bomo več toliko mudili z razčlenjevanjem in ne več s tako vnemo iskali „glavne misli“, marveč zbudili bomo otrokom, kar se da, estetski čut, navajajoč jih k umetniškemu uživanju.

3. Mladinski pisatelji in klasiki.

Proti pisateljem, edino za mladino pišočim, so se že od nekdanj, ne brez vzroka, oglašali ostri glasovi. Marsikateri začetnik, ki je tipal v sebi za pisateljsko žilo, a ni dotipal dosti močne, da bi vstopil kot svečenik v svetišče splošne literature, je poprijel brez strahu za pero, hoteč postati — mladinski pisatelj. Saj se mu na tem poprišču ni bilo bati stroge kritike: malo dejanja, nekaj ginljivih prizorov, ščepec moralne soli — in siguren si je bil pohvale in priznanja. Da bo kdo zahteval od mladinskih spisov umetniške oblike, to ni prišlo skoraj nikomur na konec.

Ker je bila slava mladinskega pisatelja dokaj cenena, kaj čuda, da je zahrepenela po njej baš idealno navdušena, a zmirom slavohlepna mladina. Dijaki in drugi še uka potrebni mladi ljudje so postajali taki „pisatelji“; a ukvarjali so se ponajveč le tako dolgo s „pisateljstvom“, dokler jim ni resnost življenskega poklica ohladila mladostnega navdušenja.

Toda večina naših pisateljev-veljakov — utegnil bi kdo ugovarjati — se je ukvarjala v svojih mladih letih s pisateljstvom za mladino. Res je marsikateri slavni pisatelj v svoji mladosti pisal za mladino, a ponajveč si je s tem le uril svoje pero; kadar pa je došel do gotove meje popolnosti, dal je slovo mladinski literaturi, stopivši na polje splošne literature.

Le malokateri se je kot pisatelj na glasu še spomnil mladine; a kadar se je to zgodilo, smo dobili iz večine kako posebno, klasično delo. Opozoriti mi je treba le na Levstikove „Otroške igre v pesemcah“, na Zupančičeve „Pisanice“ in na Stritarjeve knjige: „Pod lipo“, „Jagode“ in „Zimski večeri“.

Ni čuda in dobro je bilo, da je v takih odnošajih kakšen kritik švrknil z ostrim bičem po mladih „pisateljih“, da jim je ohladil pregoreče „navdušenje“. „Vrtčevim“ pesnikom in pisateljem je n. pr. **Levstik** (Zbr. sp. V. 288 idd.) povedal te-le gorke:

„Od svojih mladih prijateljev dobivamo časih pesence, da bi jih natisnili v ‚Vrtci‘. Lepo je, da goji mladina svoj jezik, samo če ga tudi res goji, in lepa stvar je pesem, samo če je res tudi kaj vredna! A kakšne pesni mi dobivamo često? Kolikrat so misli ukradene, če sploh moremo govoriti o kakej ostro občrtanej misli; kajti pride nam v roko dosti proizvodov brez nobene prave misli. O vnanjem licu teh pesenc, žal, ni govoriti ne smejemo! Sestava je vsa razmršena kakor razdrasana ščet, a lice vse razdrapano, kakor da so ga osepnice trikrat razjedle. Slovnice zaman iščeš ter dostojne zveze časi o belem dnevu z lučjo ne najdeš. O stikih ali rimah ni govoriti ne moremo: ‚srce‘ — ‚se‘; ‚doma‘ — ‚ga‘ i. t. d. take stvari, ki nikakršni stiki niso, treba često v naših pesencah šteti mej boljše; kajti ‚žaba‘ in ‚raka‘ se nekateremu zdi tudi stik. Čutilo prave lepote in dostojnosti ter mera pravilne sestave je že tako redka, da nekateri takih pesnikov na uredniška vrata časi tudi poropotajo, ako svoje kilave pesence ne najdejo v prvem listu potem, ko so jo poslali ...

„Mladina draga! pomni si to: slovenski jezik ni zato na svetu, da bi ga ti za uho bila. Vemo, da se stoprav učiš in da zatorej dovršenega dela še ne moremo iskati pri tebi; a tudi to vemo, da bi se bilo učiti in truditi vse drugače, nego li se tebi hoče. Najhuje človeku dé to, ker ni videti nikjer ozbilja ali resnobe; vse je samo igrača. Zatorej te prosimo, da se ozbiljneje uči, dokler si še mladina; a kadar sebe naučiš, potlej izkušaj druge učiti; kajti ako slepec slepca vodi, oba v jamo padeta in kdor se v mladosti ne lika ter ne gladi, robot ostane do starosti.

„Mnogi naših pisateljev ne spoštujejo niti svojega jezika, najdragocenejše ostaline slovanskih dedov, niti slovenskega občinstva, niti samega sebe, ker drugače ne bi tako delali, kakor delajo, nego sramovali bi se do rdečice, pokladati nam take jedi na slovstveno mizo, kakršne časi pokladajo. Lesene žlice, lončena skleda, to ni najhuje, ker je samo ubožno, a ne grdo; a naši pisatelji časi nimajo ni skleda ni žlice; pomije nam ponujajo iz ubite črepinje. Obhaja nas groza, ako pre-mišljamo, kam s tem potem pride slovenski narod in kam zlosrečni slovenski jezik, ki ga nemčijo učilnice in pisarnice, a še gadneje Slovenci sami, kateri se slišijo pisatelji. Mladenič! predno primeš za pero, presodi še do konca, imaš li ali nimaš polne mere tacih svojstev, kakršne hoče to ozbiljno in težko

delo . . . Če jih nimaš, saj ni treba, da bi tudi ti pisal! Pri nas je devet desetih pisateljev, kateri niso pozvani, a še menj izbrani, ter sami ne vedo, zakaj in kako pišejo!“

Ako se je celo pri nas zdelo Levstiku potrebno, z ostrim bičem odganjati mlade „pisatelje“ s polja, kamor jih ni nihče klical in kjer učinjajo le škodo, toliko bolj vsiljivi in predrzni so še mladinski pisatelji v Nemcih. **Fried. Gedicke**, pristaš filantropistne struje in zato zagovornik tendenciozne, nalašč za mladino pisane literature, je vendar čutil potrebo ustaviti se vedno naraščajoči povodnji spisov za mladino. On je napisal te-le ostre, a upravičene besede:

„Keine einzige litterarische Manufaktur ist so sehr im Gange als die Büchermacherei für die Jugend nach allen Gradationen und Klassen. Jede Leipziger Sommer- und Wintermesse spült wie die Flut des Meeres eine zahllose Menge Bücher der Art ans Ufer. Und siehe, jung und alt eilt hin und sammelt — wenig Perlen und Ambra, desto mehr Schlamm, höchstens buntgefärbte Schneckenhäuser. Da gibt es unter zahllosen Formen und Namen: Kinderalmanache, Kinderzeitungen, Kinderjournale, Kindersammlungen, Kinderromane, Kinderkomödien, Kinderdramen, Kindergeographien, Kinderhistorien, Kinderphysiken, Kinderlogiken, Kinderkatechismen, Kinderreisen, Kindermoralen, Kindergrammatiken und Lesebücher für Kinder in allen Sprachen ohne Zahl, Kinderpoesien, Kinderpredigten, Kinderbriefe, Kindergespräche und wie sonst noch all der litterarische Puppenkram heißen mag, der alljährlich, besonders unter dem für die lieben Eltern und Basen anlockenden Nebentitel Weihnachtsgeschenk, für die lieben Kinder zu Markt gebracht wird . . .

„Wer kann die grossen Verdienste in Zweifel ziehen, — die ein Campe, Weisse, von Rochow, Salzmann und die wenigen ihnen ähnlichen Schriftsteller sich um die Jugend erworben? Aber der verdiente Beifall, den ihre Arbeiten fanden, lockte einen unabsehbaren Schwarm von Skriblern herbei, die wie hungrige Heuschrecken über das neue Feld herfielen und sich so gut wie jene Männer berufen glaubten, für Kinder und Schülen zu schreiben. — Studenten und Kandidaten, — deutsche und lateinische Schulhalter, angehende Erzieher und Nichterzieher, kurz alles, was nur gesunde Hände zum Schreiben oder auch nur zum Abschreiben hat, verfertigt Büchlein für die liebe Jugend; und Väter und Mütter werden nicht müde, den Tand zu kaufen oder wohl gar zu brauchen.“

Da so zastopniki moderne struje v mladinskem slovstvu še hujši nasprotniki „pisateljev“ za mladino, je samo ob sebi umevno. Držeč se Stormovih krilatih besed, da „kdor hoče

mladini pisati, ne sme za mladino pisati“, so sploh mnenja, da ni treba mladini posebnega slovstva, niti posebnih „mladinskih pisateljev“. — A kaj naj potemtakem mladina čita?

Zastopniki „moderne“ struje pravijo, da naj otroci čitajo le spise priznanih dobrih pisateljev in klasikov, iz katerih je izbrati taka dela, ki so mladini primerna, ne previsoka njenemu duševnemu obzorju, in njenemu čuvstvenemu življenju ne tuja.

Ker pa je zmožnost otrok ne le v intelektualnem, marveč tudi v moralnem in estetskem oziru v raznih obiteljih zelo različna, zato tudi ne sestavljajo že določenih seznamov klasičnih mladini primernih del, ampak prepuščajo to izber roditeljem in vzgojiteljem. Svarijo pa, naj se ta izber ne vrši aprioristnim potom, češ, dosti smo že v vzgoji teoretsko modrovali in razvijali iz aksijomov razne sisteme, ne da bi povprašali izkušnjo, po znanstvu nadzirano. Pri tem novem poslu se je posluževati naravoznanske metode; izkušnje in poizkusi morajo pokazati, katere spise more mladina čitati z zanimanjem in estetskim haskom ter jih v svoji duši asimilovati. Poleg skrbnega opazovanja roditeljev in učiteljev na svojih otrokih in učencih nudijo posebno biografske izpovedi raznih mož marsikak migljaj, kako je mladini izbirati štivo.

Značilno je, kar pripoveduje v tem oziru Goethe iz svojega življenja: „Man hatte zu der Zeit noch keine Bibliotheken für Kinder veranstaltet. Die Alten hatten selbst noch kindliche Gesinnungen und fanden es bequem, ihre eigene Bildung der Nachkommenschaft mitzuteilen. Außer dem ‚Orbis pictus‘ des Amos Comenius kam uns kein Buch dieser Art in die Hände.“

Nato odpre Goethe domačo knjižnico, ki je služila vsem, odraslim in otrokom, v skupno uporabo ter nadaljuje: „Aber die grosse Folio-Bibel mit Kupfern von Merian ward häufig von uns durchblättert; Gottfrieds Chronik mit Kupfern desselben Meisters belehrte uns von den merkwürdigsten Fällen der Weltgeschichte: die ‚Acerra philologica‘ tat noch allerlei Fabeln Mythologien und Seltsamkeiten hinzu, und da ich gar bald die Ovidischen Verwandlungen gewahr wurde und besonders die ersten Bücher fleißig studierte, so war mein junges Gehirn schnell genug mit einer Masse von Bildern und Begebenheiten, von bedeutenden und wunderbaren Gestalten und Ereignissen angefüllt und ich konnte niemals Langeweile haben, indem ich mich immerfort beschäftigte, diesen Erwerb zu verarbeiten, zu wiederholen, wieder hervorzubringen.“

„Einen frömmern sittlichern Effekt als jene mitunter rohen und gefährlichen Altertümlichkeiten machte Fenelons Telemach, den ich erst nur in der Neukirchischen Übersetzung

kennen lernte, und der, auch so unvollkommen überliefert, eine gar süße und wohlthätige Wirkung auf mein Gemüt äußerte. Daß ‚Robinson Crusoe‘ sich zeitig angeschlossen, liegt wohl in der Natur der Sache; daß die Insel Felsenburg nicht gefehlt habe, läßt sich denken. Lord Ansons ‚Reise um die Welt‘ verband das Würdige der Wahrheit mit dem Phantasiereichen des Märchens und indem wir diesen trefflichen Seemann mit den Gedanken begleiteten, wurden wir weit in alle Welt hinausgeführt und versuchten, ihm mit unseren Fingern auf dem Globus zu folgen. Nun sollte mir auch noch eine reichlichere Ernte bevorstehen, indem ich an eine Masse Schriften geriet, die zwar in ihrer gegenwärtigen Gestalt nicht vortrefflich genannt werden können, deren Inhalt jedoch uns manchens Verdienst voriger Zeiten in einer unschuldigen Weise näher bringt.

„Der Verlag oder vielmehr die Fabrik jener Bücher, welche in der folgenden Zeit unter dem Titel ‚Volksschriften‘, ‚Volksbücher‘ bekannt und sogar berühmt geworden, war in Frankfurt selbst und sie wurden wegen des großen Abgangs mit stehenden Lettern auf das schrecklichste Löschpapier fast unleserlich gedruckt. Wir Kinder hatten also das Glück, diese schätzbaren Überreste der Mittelzeit auf einem Tischchen vor der Haustüre eines Büchertrödlers täglich zu finden, und sie uns für ein paar Kreuzer zuzueignen. Der Eulenspiegel, die vier Haimonskinder, die schöne Melusine, der Kaiser Oktavian, die schöne Magelone, Fortunatus mit der ganzen Sippschaft bis auf den ewigen Juden, alles stand uns zu Diensten, sobald uns gelüstete, nach diesen Werken anstatt nach irgend eine Näscherei zu greifen. Der größte Vorteil dabei war, daß, wenn wir ein solches Heft zerlesen oder sonst beschädigt hatten, es bald wieder angeschafft und aufs Neue verschlungen werden konnte.“

Goethe pripoveduje nadalje, da je spoznal Homerja in Vergilija; a o pisateljih novejše dobe pravi: „In meines Vaters Bibliothek hatte ich bisher nur die frühern, besonders die zu seiner Zeit nach und nach heraufgekommenen und gerühmten Dichter gefunden. Canitz, Hagedorn, Drollinger, Gellert, Kreuz-Haller standen in schönen Franzbänden in einer Reihe. An diese schlossen sich Neukirchs ‚Telemach‘, Koppens ‚Befreites Jerusalem‘ und andere Übersetzungen. Ich hatte diese sämtlichen Bände von Kindheit auf fleißig durchgelesen und teilweise memoriert, weshalb ich denn zur Unterhaltung der Gesellschaft öfters aufgerufen wurde“. — Potem poroča Goethe, kako sta se s sestro zabavala z „Messiasom“ in kako se je o priliki, ko so se francoske čete ustavljale v mestu, seznanil s francoskimi dramatikami, osobito z Racinom, Molièerejem in Corneillejem.

Reformatorji mladinskega slovstva opozarjajo na to štivo mladega Goetheja ter vzklikajo: „Tam bajke in junaške pripovedke, Homer, Vergil, narodne pravljice srednjega veka, sveto pismo, kronike domačega mesta, novejši pisatelji, Klopstock, Racine, Molière, Corneille, tu — ničvredne pleve po vsebini in obliki, namreč naša ‚mladinska literatura!‘ Srečni Goethe — nesrečna naša mladina!“

Tudi naš **Janez Trdina** nam pripoveduje v svoji avtobiografiji, kaj je čital v svoji mladosti: „Za vajo v čitanji mi je dajala obilo prilike domača hiša. Zvečer in ob nedeljah sem prebiral svojim ljudem Kristusovo trpljenje, Genovefo, zgodbe bratov Svetinov, življenje Indijanov v polnočni Ameriki (od Barage) i. t. d. Tako sem se seznanil za rana z našim književnim jezikom.“

A meni se zdi, da take izpovedi znamenitih mož ne morejo biti za nas merodajne v sodbi, kaj naj dandanes mladina čita. Goethe in Trdina sta si izbirala svoje berivo svojevoljno, kar jima je pač prišlo pod roke; a da sta postala tako imenitna slovstvenika, to se ni zgodilo morda vsled njunega štiva, da ne rečem: v kljub vsem spisom, ki sta jih prebiral v mladosti. Sicer se celo v Nemcih priznava, da je kaj pičila izbor klasičnih del, primernih mladini. — A pri nas Slovencih? Pri nas je vsaj za zdaj ona zahteva novih reformatorjev sploh neizvedljiva. Treba nam je najprej naše klasike za mladino prirediti nekako na ta način, kakor imajo Nemci n. pr. Graeserjeve, Freytagove in Hölderjeve šolske izdaje klasikov, opremljene s tolmačem.¹⁾

Dokler se ne izvrši to prepotrebno delo, utihotapljuje se bodo v šolarske knjižnice knjige znanstvene in poučne vsebine, ki so sicer za odrasle koristne, a za mladino niso primerne niti po vsebini niti po obliki. Bila mi je prilika, seznaniti se s šolarskimi knjižnicami štirih šolskih okrajev; in kaj sem našel v njih? „Umnega vinorejca“, „Umnega kmetovalca“, „Umnega sadjerejca“, Pokornyjev „Prirodopis“, Povšetov „Kratki navod o izreji sviloprejk“, dr. Tavčarjev „Slovenski Pravnik“, Hausenbichlerjev „Navod o hmeljarstvu“, Slomškovo „Ponovilo potrebnih naukov“, Tomšičevo „Zemljepisno začetnico“, Praprotnikov „Slovenski spisovnik“ — in več drugih knjig enake baže.

Da se vsaj nekoliko zamaši velika vrzel v našem mladinskem slovstvu, nasvetujem še tole: Po raznih letnikih „Koledarjev“ in „Slovenskih Večernic“ Družbe sv. Mohorja je nakopičenih obilo lepih, poučnih in zabavnih spisov, ki res niso vsi po svoji obdelavi klasični, a vendar še prav primerni kot štivo

¹⁾ Vse hvale vredna in potrebna naloga, prirediti slovenske klasike, bi pristojala naši „Slovenski Solski Matici“; tako naj bi se preresetalo vse naše slovstvo z ozirom na pripravnost za mlajše čitatelje.

naši mladini. Toda, žal, večkrat se nahaja v isti knjigi kakšen spis, ki ga ne moremo mladini priporočati; tako izgubijo naše mladinske knjižnice nekaj dobrih prispevkov. Zato bi priporočal Družbi sv. Mohorja, naj zbere vse za mladino primerne spise, ki jih je izdala tekom let, ter jih naj nanovo izdaje v posebnih cenениh knjižicah.

4. Kaj in kako naj se prevaja za mladino.

I. Največji kulturni narodi čutijo potrebo, da se zdaj pa zdaj, povzdignivši svoje oči črez sleme lastne svoje hiše, ozro po okolici in pogledajo, kaj so sosedje ustvarili novega, znamenitega. Posebno v mladinski literaturi smo prisiljeni, da gremo večkrat v tujino iskat, česar doma pogrešamo. Bolje je, da si izposodimo pri sosedih umetniških proizvodov, nego li, da pitamo mladino s pusto, neprebavno in dostikrat strupeno domačo hrano.

„Ali bo pa naša umetnost neskaljena, pristno naša, ali se bo ohranil v nji naš duh, ako se bodo nosili vanjo tuji elementi?“ Tako se vprašamo z Iv. Prijateljem (Gl. Zbornik III. 52 idd). „Nevarnost postane za našo umetnost tem večja, ako pomislimo, kako malo še imajo tako majhne literature kakor je naša, lastnega, pristno domačega, umetniško razvitega: naš narodni duh ni še našel v naši literaturi svojega polnega izraza. Zato je treba z opreznostjo presajati tuje plodove v naš vrt, ne sme se prelagati na hitro roko kar vsaka prva stvar, ki pride človeku pred oči. Treba je pomisliti, da se namerava nekaj važnega: v živo drevo naše literature vcepiti neko tujo mladiko! To delo je v resnici važno in pomenljivo; kajti če si našel pravo mladiko, ki se prilega našemu organizmu in lepo zazeleni na našem deblu, potem si storil nekaj plemenitega, ker si požlahtnil drevo naše umetnosti... Zato ni male važnosti, kaj naj se prelaga?“

Kakor za literaturo sploh, tako velja tudi za mladinsko književnost pravilo, da se naj prevajajo le najboljša dela tujih narodov, ki so po svoji vsebini in obliki klasična ter pisana za vedno, ne ustrezajoč le hipnim potrebam. A kako je v tem oziru pri nas! Košato stoje po naših šolarskih knjižnicah malovredna dela nemških pisateljev najslabejše vrste, a prevodov vzornih del iz raznih slovstev iščemo često zaman. Namesto za „mladinske“ knjižurice naj bi se naši prevajalci raje zanimali za Kiplinga, Scotta, Verneja, Meriméja, Swifta, Dickensa, Reuterja, Wallaceja, Tolstega, Sienkiewicza i. dr. V spisih le-teh pisateljev je dokaj zlatega zrnja, ki se mladina drugih narodov ž njim že zdavno okorišča, a naši mladeži je dozdej še skoraj ali pa tudi popolnoma nevzdignjen zaklad.

Vsega uvaževanja vredne so svarilne besede Stritarjeve :

„Izkazano je, da nobeden narod ne piše toliko kakor nemški. Če nam bode kdaj odgovor dajati tudi za vsako nepotrebno pisano besedo kakor za govorjeno, ne vem, kako bodo izhajali Nemci pred sodnjim stolom božjim. Spisali so nepotrebni knjig — o slabih ne govorim — pišejo jih vsako leto toliko, da jih ne potegne četvero konj! V tem ogromnem številu knjig jih je razmerno mnogo pisanih za mladino. Tudi tu je med mnogim dobrim zrnjem mnogo praznih plev, da o ljuljki molčim.

„Slovenci imamo do sedaj malo izvirnih knjig za mladino; tudi tu si pomagamo, kolikor moremo, s prevodi iz nemškega. Ali tudi prevodov imamo premalo in še ti, kar jih imamo, niso vsi dobri. Eden ne ve izbrati si za prevod pravega, dobrega izvirnika, drugi ne zna prevajati, tretjemu se pripeti oboje. Majhno, mnogo premajhno je torej pri nas število dobrih knjig za mladino, bodi si izvirnih ali prevedenih. Zato je vse hvale in podpore vreden taisti, kateri si vestno in uspešno prizadeva ustreči tu našim potrebam, naši mladini podati dobrega, zdravega berila, krepke in tečne, dušne paše.

Nekaterim našim prevoditeljem mladinskih spisov, ki se ukvarjajo z deli dvomljive vrednosti, bi bilo dosti bolj priporočati, naj prevajajo znanstvene spise, kakršnih še v naši slovenski mladinski literaturi tako bridko pogrešamo. Kar je napisal Erjavec o živalih in pa Ogrinčevi „Obrazi iz narave“ — to je domala vse, kar imamo. Baš vsled tega so pa tudi sestavljalci naših novih čitank v zadregi; načeloma so seveda prepričani, da sodijo v čitanke le taki realistični spisi, ki se odlikujejo po umetniški obliki, a pri izberi so kmalu pri kraju!

Ker imamo Slovenci tako malo znanstvenih, za mladino primernih spisov, ne bo odveč, ako opozorim na nekatera nemška dela, ki bi bila vredna, da se jih loti ta ali oni prevoditelj.¹⁾

Za **prirodoznanstvo**: Heck L., Lebende Bilder aus dem Reiche der Tiere. Berlin, Werner. K 7·20.

Oppel K., Tiergeschichten. Wiesbaden, Niedner. K 10·80.

Wagner H., In die Natur. Bielefeld, Helmich. 3 Bände. I. und II. à K 1·44, III. K 1·80.

Brehm A., Tierleben. Leipzig, Bibliogr. Institut, Volksausgabe in 3 Bd. K 36.

¹⁾ Kdor se zanima za dobre nemške mladinske spise, naj si naroči „Verzeichnis empfehlenswerter Jugendlektüre“; brošurica se na željo pošilja brezplačno; naslov „Wiener Volksbildungsverein“, Wien, I., Tegetthoffstrasse 4.

Enderes A., Federzeichnungen aus der Tierwelt. Budapest, Franklin-Verein. K 5·40.

— Neue Federzeichnungen aus der Tierwelt. Wien. Hartleben. K 5·40.

Grube A. W., Tier- und Jagdgeschichten. Berlin, Neufeld. K 3·36.

Kraepelin K., Naturstudien im Hause. Leipzig, Teubner. K 3·84.

— Naturstudien in Wald und Feld. Leipzig, Teubner. K 4·32.

— Naturstudien im Garten. Leipzig, Teubner. K 4·32.

Tiergeschichten, von Ebner-Eschenbach, Thompson, Kipling und anderen. Leipzig, Wunderlich. K —·60.

Wagner H., Entdeckungsreisen in Berg und Tal. In der Wohnstube. In Feld und Flur. In Haus und Hof. In Stadt und Land. Im Wald und auf der Heide. Leipzig, Spamer. 6 Bände à K 3·—.

Za zemljepis: Beck Chr., Reise um die Welt. Dresden, Reuter. K 4·80.

— Als Walfischfahrer um die Erde. Dresden, Reuter. K 1·20.

Grube A. W., Geographische Charakterbilder. 3 Bände. Leipzig, Brandstetter. K 10·80.

Reuper J., Im hohen Norden. Nordenskiölds Entdeckungsfahrten. Stuttgart, Union. K —·96.

Roth R., Stanleys Reise durch den dunklen Weltteil. Stuttgart, Union. K 1·20.

Stöckl H., Im schwarzen Erdteil. Erlebnisse des österreichischen Afrikaforschers E. Holub. Wien, Pichler. K 1·—.

— Zum Meer. Teschen, Prochaska. K 3·—.

Verne J., Von der Erde zum Mond. Wien, Hartleben. K 1·30.

Za zgodovino: Witt C., Die tapferen Zehntausend. Stuttgart, Waag. K 3·60.

Grube A. W., Charakterbilder aus Geschichte und Sage. Leipzig, Brandstetter. K 10·80.

Freytag G., Bilder aus der deutschen Vergangenheit. 5 Bde. Leipzig, Hirzel. (Auswahl.)

Schwab G., Die schönsten Sagen des klassischen Altertums. Stuttgart, Union. 3 Bd. à K 1·44.

Stoll H. W., Die Götter und Helden des klassischen Altertums. Leipzig, Teubner. 2 Bde. à K 4·32.

Tu so navedena le nekatera izmed dobrih nemških del; treba pa se bo še ozreti po slovanskih literaturah, kjer bo več prevoditelj našel poleg vzornih pripovednih spisov gotovo tudi nekaj znanstvenih sestavkov, ki bi po svoji vsebini in umetniški obliki ugajali naši mladini.

II. Važno je tudi vprašanje, **kako** naj se prelaga za mladino. Tu pride v prvi vrsti v poštev jezik kot nositelj lepe misli. Naj bo prevedeni umotvor še tako velike umetniške vrednosti; ako ga podaš mladini v škrbati, razdrapani posodi, bolje je, da bi ga ne bilo! Z Levstikom nam je treba resno vzdikniti: „Slovenski jezik ni za to na svetu, da bi ga vi, mladinski pisatelji, za uho bili!“

Ako vzamemo na primer v roke Krajčevo izdajo spisov Krištofa Šmida, človeka kar zona obleti. Napačno pisane besede, zastarele oblike, besedni nered, stavki po nemško zasukani, taki so ti prevodi! Prevoditelj je pisal slovenske besede, a mislil je pri svojem delu le z nemškim izvirnikom. Take knjige naj dajemo svojim otrokom v roke? Kaj ne, da si zamoré še mrvico jezikovnega čuta, ki so si ga prisvojili v domači hiši in v šoli! Nekateri slovenski prevajalci spisov za mladino so, tako se nam zdi, prespali dobo naših klasikov, a prevodi delajo čast Marku Pohlinu! „Roza Jelodvorska“, ki jo je izdal L. Schwentner, pisano v vzornem jeziku in lepi obliki, je v tem oziru vredna več kakor vsi drugi Šmidovi spisi v slovenskem prevodu.

Dober prevajalec ne more biti vsakdo, ki obvlada slovenski jezik in jezik izvirnika, ampak on se mora tako poglobiti v izvirnik, da prodre do njega najbolj prikritih fines. Kakor da bi pisal svoje lastne misli, tako mora prevoditelju teči pero; sicer ne ustvari umetniškega dela, ampak surov posnetek. Vendar mu je paziti, da pri svojem novem ustvarjanju ne zabriše značilnih potez, ki dičijo originalno delo. Da se drži prave srednje poti, tudi to je umetnost prevoditeljeva.

Zahteve, ki smo jih stavili za vsakogar, ki prime za pero, hoteč nam prevesti kaj dobrega za mladino, so celotno združene tudi v teh-le besedah Prijateljevih (n. n. m.): „Splošno je znano, da še tako dober prevod ne doseže izvirnika. Vsega, kar je izraženo v izvirniku, skoraj ni mogoče preleti v prevod. Nekatere finese se zabrišejo, bodisi da je temu kriv premalo subtilno razviti jezik, ali pa prevoditeljeva nezmožnost vglobiti se v tujega avtorja. Zato nekateri znameniti možje prevode sploh zame-tujejo. A. Humboldt pravi, da prevod ni nič drugega, kakor oskubljen ptič, ki se ga zastonj trudiš pokriti s tujim perjem.

„Jezik je z mislijo in čuvstvom v vsakem pravem umotvoru tesno zvezan; zato se ne sme z jezikom mehanično ravnati, ampak vedno v zvezi z vsebino. V vsebino se je treba vtopiti, prelagatelj mora skušati sam preživeti vse to, kar je preživel in prečuvstvoval tuji avtor pri ustvarjanju. Potem bo tekla prelagatelju prosta, iskrena beseda. Seveda bo pri tem prevod onega vedno bolji, ki je sam kaj umetnika. Svetovati pa bi se moglo prelagatelju:

1. da piše živo slovenščino tudi v prevodih in
2. da skuša ohraniti individualnost izvirnika.

„Vsako delo se mora prelagati drugače. Pravi pisatelj opisuje vsako stvar v njej primernem slogu in primerni formi. Treba se je samo vglobiti v duha avtorja in temu duhu primerno prelagati. Najbolj pa se boš približal originalu, ako se ne oklepaš pretesno in preboječe izvirnika. Fotografška pedantnost je suhoparna in moreča, samo prosti slikar ume izraziti resnično lepe poteze prirode. Sploh se daj voditi bolj svojemu čuvstvu nego razumu in hladnemu preudarku. Med skrbnostjo in prostostjo hodi lažno in gibčno zlato prelagateljsko — srednjo pot!“

Stroge zahteve sedanjega časa glede prevodov in izvirnih spisov za mladino bi utegnile tega in onega storiti malodušnega in mu izviti pero iz roke, češ, toliko zahtev, a naposled tako malo uspeha, še manj uvaževanja in — pičlo ali še večkrat nič materijelnega haska! Tudi premalo imenitno in za njih zmožnosti ponižujoče se zdi nekaterim pisateljem pisateljevanje za mladino.

Da bi vse te malodušneže vzdramil Stritarjev klic:

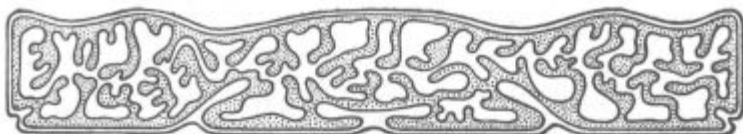
„Na noge, pisatelji slovenski, kateri čutite zmožnost v sebi, pišite za mladino!! Ne mislite, da se s tem ponižate s svojim talentom, češ, za mladino naj pišejo kaki nižje vrste pisatelji, kakor izdaje koledarje, kdor kaj boljšega ne ve. Delati za mladino, to je vzvišen, svet poklic, za katerega so izvoljeni najboljši, najblažji možje. Pišite, kar kateri najbolje more in zna: pesmi, povesti, igrokaze. V vsem, kar pišete, bodite resnični, pošteni, ne mislite si: Za mladino je že dobro, kar je in kakršno je. „Za mladino je najbolje ravno dobro dovolj“, pravi Nemeč; zlata beseda, katera vam bodi vedno pred očmi! Merite naravnost v srce, v njem budite in gojite blage čute: pobožnost, poštenost, ljubezen do narave, roditeljev, domovine, človeštva; veselje do dela, varčnost, treznost; učite jih dolžnosti, katere imajo do sebe, do svojih, do človeštva; zatirajte in trebite iz mladih src vse, kar je hudobno, surovo, podlo! A vse to brez suhoparnega in dolgočasnega moralizovanja in modrovanja! Resnica naj vas vodi povsod: naravo, svet, življenje kažite svojim mladim bralcem v pravi podobi; vse bodi zdravo, jedrovito, brez mehkužne sentimentalnosti, a tudi brez surovosti. Ljudje in zlasti otroci v vaših spisih naj bodejo taki, kakršni res hodijo po zemlji. Sosebno vam priporočam otroke; mislijo naj vam in govore kakor otroci in vendar imej vse svoj posebni namen. Vi ne veste, kake zlate resnice, kake globoke modrosti je mōči pokladati otrokom v nedolžna usta,

in vendar bodo govorili po otročje! To je težavno, res, ali kdor tega ne zna, on naj ne piše za mladino.

„Ako boste delali tako, kaj dosežete? Na slavo ali celo na dobiček pač ne boste mislili. Ako pride, prav; ako ne, tudi dobro! Dosežete pa gotovo, kar je več vredno, dvoje: prvič, blažili boste, v neko zdravo idealnost boste povzdigovali mlada srca, kar je zlasti v našem času tako silno potrebno. Drugič, budili boste v mladini rodoljubje, ljubezen do domačega jezika. Kako bi človek ne spoštoval in ne ljubil jezika, v katerem je bral v svojih mladih letih tako lepe stvari, kakršnih morda v nobenem drugem jeziku; z veseljem in ginjenjem se jih spominja še v poznih letih. Naši mladini, moški in ženski, ne bode treba sezati, kakor smo morali nekdanj mi, po nemških knjigah, ako hoče kaj lepega brati. Ali ni to lep smoter, ‚des Schweizeres der Edlen wert‘? In po vrhu še nekaj. Bogatili boste tudi domače slovstvo z lepimi, plemenitimi spisi, kakršnih nam je tako živo potreba!“

Da bi nam kmalu vstalo več takih mladino ljubov, kakor je Stritar!

II. Razpravi.

a) Umetniška vzgoja.

(*Josip Schmoranzler.*)

I. Uvod.

1. Dušeslovje pa vzgojeslovje.

Odkar se vzgojeslovje sme po pravici imenovati veda,¹⁾ odtlej moremo zasledovati v njem trajen, četudi počasen napredek.

Poleg pravoslovja, ki določa vzgoji smoter, je dušeslovje vzgojeslovju glavna pomožna veda; kajti ono kaže vzgoji pot, po kateri ji je hoditi. Zato se vzgojeslovje imenuje po pravici uporabljeno dušeslovje in stališče, ki ga zavzema dušeslovje, je merodajno tudi za vzgojeslovje; počasnost napredka v vzgojeslovju je posledica počasnosti napredovanja v dušeslovni vedi.

Človeška duša je živ organizem z lastno voljo in bogato raznovrstnostjo; toliko je raznolikih duš, kolikor je posameznih človeških bitij, a vsako krije v sebi mnogo zagonetk in nerazrešenih problemov.

Pri vsej tej različnosti pa morajo za společno človeško dušo vendarle veljati nekateri neizpremenljivi zakoni, ki se po njih snuje naše notranje življenje. Take zakone razkriva dušeslovje in na njega podlagi je mogoče vzgojeslovje: „Teorijo vzgoje si moremo misliti le pod pogojem, da je podrejeno naše duševno delovanje in stanje splošni notranji zakonitosti.“²⁾

¹⁾ Schreiner: Pedagoški Letopis 1901., stran 2.

²⁾ Rein: Encyclopäid. Handbuch der Pädagogik.

Res se nam mnogokrat pripeti, da se n. pr. kak gojenec povse drugače razvija, kakor smo pričakovali, in življenje nam dostikrat vse naše lepe sestave pomete v kot. Zato jih je mnogo, ki odklanjajo duševno zakonitost. Mislimo, da po krivici. Iščimo vzroka takim neuspehom v samih sebi, v svojem nedostatnem znanju onih večnih zakonov. „Jasneje ko spoznajo dušeslovci zakonitost duševnega življenja, bolje ko se dajo razjasniti posamezni duševni dogodki, tem določneje in tem zanesljiveje bo vedela pedagogika urediti svoje ravnanje.“¹⁾

Brezdvomno je, da je človeška duša istotako podrejena stalnim zakonom kakor vse v prirodi; toda spoznanje te zakonitosti duševnega življenja je težje nego spoznanje drugih prirodnih zakonov. „Zakoni, ki po njih naša duša družijo predstave v naši zavednosti in po katerih vpliva po svojih asociacijah na čudovite pojave mnogoličnega duševnega življenja, so prirodni zakoni, takisto trdni in stalni kakor tisti, po katerih nebesna telesa tekajo svoja mogočna pota. Dočim le-ta bolj in bolj razodevajo svoje tajnosti vprašujočemu človeškemu očesu, se skrivajo svojstva človeške osebnosti še mnogokrat v tajnostno temoto.“²⁾

Prodreti v to tajnostno temoto, te zakone spoznati, to je naloga dušeslovca.

Več metod je, po katerih so to izkušali dušeslovci. Vendar moremo reči, da so vse metode vprav do zadnjega časa hodile več ali manj po enem potu, po retrospektivnem. — V mislih seveda imamo ono dušeslovje, ki je podlaga vzgojeslovju in ki mu je predmet gojenec, otrok. Spoznanja svojstev otroške duše omenjeni pedagogi-psihologi niso črpali iz neposrednega proučevanja dece, temveč so ga iskali retrospektivnim potom; opazovanje samega sebe, opazovanje drugih odraslih ljudi, lastni in tuji spomini iz mladostnih let, to je bilo gradivo, ki so iz njega izvajali zakone za razvoj človeške in tudi otroške duše. — To opazovalno gradivo je sicer dobro, a je nedostatno: opazovanje samega sebe je v dušeslovnem oziru brez dvoma velike vrednosti. Težje je opazovanje drugih. Saj si vsakdo prizadeva, da kaže napram drugim kolikor možno le najboljšo stran svojega bitja. Vzpričo tega je treba velike opreznosti ob sklepanju zakonov iz opazovanj drugih oseb.

2. Opazovanje otroške psihe.

Najbolj resnična in odkrita v svojih pojavih je detinska psiha, osobito v prvih življenjskih letih. Zato se moramo v istini čuditi, da dušeslovci sem do zadnjih dob skoraj mislili niso

¹⁾ Schreiner: n. n. m., stran 3.

²⁾ Rein: n. n. m.

na to, da bi zajemali svoje znanje o stanju in delovanju otroške duše naravnost iz opazovanja in proučevanja dece. Sklepali so iz mišljenja in delovanja odraslih na mišljenje in delovanje otrok, kakor da bi se moglo delovanje stoprv razvijajoče se duše vzporejati onemu izkušenega, zrelega duha. Dobršen del neuspehov na dušeslovnem in vzgojnem polju pride temu dejstvu na rovaš. Zastonj je že Rousseau opominjal in vabil k opazovanju dece, rekoč: „Mi ne poznamo dece.“ Niti zmenili se niso za otroka. „Psiholozi kao da nijesu ni marali zanj.“¹⁾

Težje je dobiti odkrite pojave v kasnejši dobi detinstva, v šolski dobi. Že šestletni otroci so tako prebrisani, da ni vselej mogoče zaslediti najsrajnejih vzrokov kakemu pojavu. Radi skrivajo svoja čuvstva pred odraslimi: prevečkrat so spoznali, da se njih misli ne ujemajo z našimi in da se jim vsled tega posmehujemo. To jih stori nezaupne in boječe; njih duša ne leži pred nami več tako odkrita kakor prej. Posebno skrbno skrivajo pred nami svojo veliko moralno in fizično plašljivost, boječ se naših pikrih opazk. Velik del duševnega življenja te dobe nam je tako težko pristopen, da si čestokrat ne moremo pomagati drugače, kakor da se zamislimo v svojo lastno mladost in se izkušamo spomniti, kaki so bili takrat naši občutki in naše mišljenje. Pri tem so nam dobra opora že zabeleženi mladostni spomini, posebno če poteko iz peresa kakega velikega duha. Vpoštevati moramo pri tem seveda, da so ti spomini vedno precej nezanesljivi, tudi tedaj, če jih je zapisal Goethe ali Tolstoj.

Na noben način pa nam taki mladostni spomini ne morejo nadomestiti neposrednega proučevanja razvoja človeške duše v dobi razvoja samega, v detinski dobi.

Detinska doba je prepolna ljubeznivega čara. Pesnikom in obrazovalnim umetnikom je otrok od nekdanj priljubljen predmet njih umotvorom. Ali otroška doba je zanimiva tudi za resnega znanstvenika, za zdravnika in naravoslovca, biologa in psihologa.

Psihologu je tu otvorjeno široko polje. Prve kretnje človeškega duha so brez dvoma čisto naravne, proizvajane brez postranskega namena, nepopolne so in nejasne, ali za psihologa baš zato največje važnosti, ker so prve. Pa niti ti početki duševnega življenja niso tako enostavni, tako absolutno lahko umljivi, kakor bi mislili na prvi mah. Tega se je treba le zavedati, pomagati si naravnost ne moremo; otroški duh je in ostane najenostavnejša oblika človeške zavesti, ki nam je

¹⁾ Compayré: Intelektualni i moralni razvitak djeteta. Prevod Belović-Bernadzikowske. Uvod.

dostopna; njene pojave mora dušeslovec najpreje spoznati in proučiti, ako hoče razumeti zapleteno duševno delovanje kasnejših dob.

Stoprv v najnovejši dobi so se počeli dušeslovci resno baviti z neposrednim proučevanjem otrok, dasi je že Rousseau v premalem poznavanju dece iskal vzroka za nedostatnosti vzgojnih sistemov, ki so se mu zdeli prazni stvori, vznikli na apriornih verskih dogmah ali filozofskih hipotezah. — Njegov poziv je bil glas vpijočega v puščavi in je ostal tak do najnovejše dobe. Danes pa že smemo kazati na temeljita in metodiška raziskavanja otroškega duha, proizvedena po možeh, ki so večji znanstvenemu motrenju. Prvi taki motrilci so bili naravoslovci (Darwin) in zdravniki (Sigismund); res so prosmatrali dete v svoje posebne svrhe, a posredno so vendarle odkrivali zaveso od otroške duše.

Dokaj kasneje so prišli dušeslovci. Sicer imamo že iz 18. stoletja zanimivo psihološko knjigo o prvih otroških letih [D. Tiedemann: Memoari (dveletnega sina, leta 1781. rojenega biologa F. Tiedemanna)] in iz leta 1851. Löbischevo študijo: „Razvoj otroške duše;“ ali te dve knjigi ne kažeta sistematskega proučevanja in sta tudi ostali osamljeni. — Prvi znanstveno raziskujoč dušeslovec je bil pač Stanley Hall v Ameriki; Clarkovo vseučilišče v Worcesteru, na katerem on deluje, je že kaka tri desetletja središče za proučevanje dece. Za njim je nastopil Francoz Bernard Perez leta 1878. z znamenito knjigo: „Le trois premieres années de l'enfant“.¹⁾

Zdaj deluje že veliko psihologov na tem polju. Najčvrsteje se giblje *Amerika*: Earl Barnes, Mark Baldwin, Harlow Russell, dr. Tracy, dr. Lukens, Millicent Washburn Shinn i. dr. se že nad dve desetletji neumorno bavijo s tem predmetom. Na *Angleškem* osobito Sully, na *Francoskem* Compayré, na *Nemškem* Preyer, v *Italiji* Paolo Lombroso in Conrado Ricci, na *Ruskem* Sikorski.

Proučevanje dece pa se mora vršiti znanstveno; samo opazovanje in beleženje dejstev ne zadostuje; kajti vedno je treba prav presoditi vse okolnosti in pogoje, da se spozna **bistvo** pojava. Za znanost so važna le tista opazovanja, ki izpopolnjujejo naše spoznavanje zapletenega duševnega gibanja.

Opazovanju se pridruži poizkus (eksperiment). Moremo že govoriti celo o poizkusni (eksperimentalni) psihologiji, ker mnogim deco proučujočim psihologom služi eksperiment. Eksperimentalno dušeslovje je naravnost potrebno, ker se ž njim preizkušajo poljubne strani otroške zavesti, dočim bi pri

¹⁾ „Prva tri otroška leta.“

priprostem opazovanju eno ali drugo svojstvo moglo ostati neopaženo. Seveda morajo biti poizkusi kaj previdni, da se ne učinkuje sugestivno na deco, kar bi naravno proizvajalo povsem druge, neprave in nepristne rezultate.

3. Kdaj naj se prične z opazovanjem dece?

Ako se je reklo, da je ura poroda prva ura vzgoje, tedaj smemo reči, da je ona tudi prva ura opazovanja. S tem trenutkom prične dete, bodoči človek, svoje samostalno življenje, ker je postalo čuteče bitje. V njem je temelj duševnega življenja, ki o njem svedočijo od prvega početka izvestni znaki. „Psihologu se može samo preporučiti, da nasljeduje primjer marljivih i ranih posmatrača, koji — kao n. pr. Preyer — dijete već za prvih pet minuta života nose do prozora, da ustanove, kako djeluje danja svjetlost na njegove oči. A ima ih, koji čine još i više; koji i ne čekaju, dok se porogjaj sasvim svrši. Koristeći se naime tim, što se dječja glava prva pomalja, odmah prave pokuse i turaju prst djetetu u usta, da ispitaju snagu nagona za sisanjem.“¹⁾

Tako zgodaj se resni raziskovalci prično baviti z otrokom, pazječ, da jim ne uide najmanjši pojav, ki more kolikor toliko odpreti pogled v težko razumljivo duševno življenje. Prezgodno tako nemudno proučevanje pač ni; duševna luč se vsekako prižge takoj s porodom, dasi šele brli, in klice za prihodnji razvoj so sigurno že zbujene.

Nekateri dušeslovci (Malebranche, Ribot, Frarière, Cabanis, Kußmaul) govore celo o psihologiji zarodka (*foetus*). Eni izmed njih (Ribot, Cabanis) so šli še korak dalje, trdeč, da je dete mislilo in hotelo že — pred porodom; dosti privržencev pa ta hipoteza nima, a značilna je za skrajno doslednost teh študij.

Neumorno²⁾ in neprestano opazovanje in proučevanje kar največjega števila otrok nam zbere gradivo, ki nas usposobi, da prodremo dokaj globoko v tajnosti snujočega duha. Do najskrajnejših mej spoznanja menda nikdar ne bomo dospeli, ali potruditi se moramo, da izpopolnimo svoje znanje kar najviše.

* * *

Vsi novejši pedagoški pisatelji poudarjajo važnost otroškega dušeslovja za vzgojitelja. Schreiner pravi: „Ne morem dovolj krepko poudariti, kako važno in potrebno je temeljito

¹⁾ Compayré: o. c. stran 35.

²⁾ Preyer je opazoval svojega sina skozi tri leta vsak dan zjutraj, opoldne in zvečer. (Die Seele des Kindes. Predgovor.)

znanje te panoge dušeslovja;“ Stanley Hall: „Proučevanje dece je podlaga eksaktne pedagogike;“ Preyer: „Vzgoja in pouk se ne moreta postaviti na trden temelj brez proučevanja razvoja otroške duše;“ Sergi: „Pedagogika se mora temeljiteje baviti s proučevanjem dece;“ Sully: „Otroška psihologija je za vzgojitelja najvažnejši del vse psihologije;“ Chrisman: „Učitelju je najbolj treba poznavanja dece;“ Compayré: „... natančna analiza sposobnosti, ki so v razvoju, to je dobiček (benefis) . . ., kakor za vzgojitelja, tako tudi za moralista.“

V zadnjih dveh desetletjih se je ta nova panoga dušeslovja razvila tako mogočno, da je nabranega že ogromno gradiva. Najimunitnejši zastopniki so: Nemeč Preyer (*Die Seele des Kindes*), Francoz Compayré (*Intelektualni i moralni razvitek djeteta*, prevod Jelice Belović — Bernadzikowske) in Anglež Sully (*Untersuchungen über die Kindheit*, prevod Stimpflov).

II. Potreba umetniške vzgoje.

I. Umetniška nagnjenja v človeku.

Raziskavanja otroške dobe so privedla psihologe do zaključka, da naš sedanji vzgojni sestav ni popoln, temveč da dosledno zanemarja eno nagnjenje človeške duše, namreč estetsko.

Vzgoja se ozira načeloma na intelekt in na nrvnost, prav kakor da bi naša duša ne imela tudi estetskega čustvovanja. Zato je naša vzgoja moralno-intelektualna, ni pa vsestranska.

Krivda leži v vsesplošnem našem verbalizmu. Intelektu se pripisuje prevelika veljava: uživamo in delamo skoro le z intelektom in odvajamo se rabiti čute. Svojo vednost o svetu zajemljemo skoro izključno iz knjig, tako da sami skoro res ne znamo več opazovati. „Vse mišljenje se je osredotočilo na tako vzgajanje otroka in pozabilo se je, da se mora razvijati zelo sestavljeno bitje.“¹⁾

„In vendar“, pravi Otto Ernst, „so estetske sile iste vrednosti kakor intelektualne in moralne in zahtevajo enako skrbno vzgojo.“²⁾ Psihološke študije predšolske detinske dobe so nas poučile, da kaže dete že zgodaj nagnjenja, ki so ozko spojena z onim nagonom njegove duše, ki ga zovemo estetskega.

¹⁾ Clement Dukes: *Ustroj telesne vzgoje po učiliščih*. Predavanje na kongresu v Norimberku.

²⁾ „Was soll und kann die Schule für die künstlerische Erziehung tun?“ v Zborniku: „Versuche und Ergebnisse der Lehrervereinigung für die Pflege der künstlerischen Bildung in Hamburg.“

V vsakem človeku tli vsaj iskrica umetnosti, različne seveda sile in različne sposobnosti do razvitka; detinska doba je n. pr. na domišljiji najbogatejša izmed vseh dob življenja.

Kakor je razvoj poedinca nekoliko sličen razvoju človeštva, tako vidimo glede domišljije mnogo analogije med otroško dobo posameznika in med „otroško dobo človeštva“. V to dobo sega postanek pravljic in bajk; ker siromaško znanje ni moglo zadostiti človeškemu duhu, si je iskal nadomestila v obilih tvorih prebogate domišljije. Takisto dela otrok; rad ima pravljice, rad jih posluša, zgodaj si tudi izmišlja lastne.

Tudi dramsko nastopajo otroci, posebno pri svojih igrah. S pomočjo bujne domišljije si ustvarjajo povsem nov svet, ki v njem žive brez vse skrbi. Igrače morajo prevzeti vsako vlogo, ki se jim prisodi. Stoli postanejo konji, zofe vlaki ali ladje itd. In lutka! Kake vloge si je včasih zaupajo! In kaj vse jo lahko nadomešča! Sveženj zvitih, z vrvcico prepasanih cunj ima dostikrat večjo privlačno silo kakor lepe lesene ali porcelanaste lutke. Gospa Burnett¹⁾ pripoveduje, da je v umazani londonski ulici videla na stopnici sedečo zanemarjeno deklico, ki je z vso ljubeznijo pestovala prepasan snopič sena. Ruskin²⁾ opozarja na popolnost otroške domišljije, ki je take sile, da ustvari iz nič, kar hoče.

Otrok pač trdno veruje, da je njegova igrača res to, za kar si jo predstavlja; sicer bi ne bilo razumljivo, kako more včasih posvetiti svojo ljubezen naravnost grdi, ali pa za nas popolnoma nepomembni stvari.

Kakor pri pravljicah tako zasledimo tudi pri igračah stik med otrokom in divjakom. John Lubbock³⁾ nam pripoveduje, da (odrasli) divjaki ljubijo igrače, kakor lutke i. dr. Ta stran otroškega življenja krije še mnogo tajnosti in nepojasnjenih problemov.

Za presojo umetniškega nagona so otroške igre velike važnosti; saj sta si igra in umetnost sorodni.

Znak pravega umetniškega delovanja je veselje z delovanjem samim: pesnik pesni in slikar slika iz veselja do stvari, ker ju duševno razpoloženje k temu sili. Prav tako je deca vsa zamaknjena v svoje igre, brez drugih nagibov, le iz veselja do igre same. Pri drugih poslih, n. pr. če se otrok kiti s cveticami, niso nagibi k temu več nekaljeni, temveč se estetskemu občutku

¹⁾ Amerikanska pisateljica. Gl. Sully: Untersuchungen über die Kindheit. Prevod Stimpflöv. Stran 39.

²⁾ Ruskin: Praeterita.

³⁾ Lubbock: Die Entstehung der Zivilisation. Prevod Passowa. Stran 440.

pridruži še želja, drugim ugajati. Tukaj torej ni samo veselje do stvari kakor pri igri.

Še drugo sličnost ima otroška igra z umetnostjo: kakor ta je i ona oživotvorjenje duševne ideje. Otrok si pri igri ustvari nov svet, ki ga izloči iz svoje okolice; on svoje igre ne igra, ampak jo v istini živi. Na misel nam pride dogodbica s triletnim Pestalozzijevem dečkom Jakcem, ki se je nekoč igral mesarja. Mati ga pokliče po imenu: „Jakec“, a on ji odgovori: „Zdaj me moraš klicati za mesarja“. — Igrajoč se, hoče torej imeti otrok popolno iluzijo in zahteva, da jo pripoznajo tudi drugi.

Dvoje iger je za presojo umetniškega nagona otrokovega velike važnosti: zidanje s peskom in osobito risanje. Sullyju ¹⁾ se je otroško risanje zdelo tako važno, da mu je posvetil največji odstavek svoje knjige.

2. Risanje in priroda.

Rišejo domala vsi otroci. Pri risbah otrok opazujemo, posebno v tehniki, stike z risbami divjakov in sploh s prvimi risbami človeštva. Odrasli ljudje imajo seveda več izkušenj, razvitejše sile in večjo spretnost.

Pa ne samo v tehniškem oziru so sličnosti med otroškim in divjaškim risanjem, ampak tudi v uporabljenih predmetih. Najljubši predmet za risanje je otroku človek (do 70 % vseh risb), potem živali, hiše, drevesa. Isto pot je hodil človek tudi v svojem umetniškem razvoju; najnovejše najdbe podzemeljskih votlin, prvih prebivališč človeštva, so razkrile to dejstvo. Pomotna je bila prejšnja teorija, da so prvotne risbe človeštva bili geometrijski okraski, ki so jih našli na hišnem orodju, na orožju in drugod.

Risanje je otroku ena najljubših iger in risbe ter podobe so mu sila všeč. Že zgodaj ima ž njimi veselje; kmalu pa si zaželi napraviti tudi sam kaj sličnega. Le malo je otrok, ki ne kaže takega zanimanja, vsaj v omikanejših rodbinah, kjer otroci lahko dobe papir in svinčnik; pri kmečkih otrocih je čisto drugače. Pa tudi v boljših krogih so otroci, ki nikdar ne rišejo. — Naj navedem tu prav zanimiv slučaj. Na Dunaju sem se seznanil z akademijskim profesorjem, izbornim slikarjem. Imel je nečakinjo, ki ji je bilo tedaj pet let; do tiste dobe še in bila narisala najmanjše stvarce, a kadar je prišel stric — in prišel je vsak dan — je vselej takoj prinesla svinčnik in papir in moral ji je risati, neumorno risati ure in ure, kar mu je narekovala. Sama pa ni niti iz lastnega nagiba niti na prigovarjanje hotela nikdar nič risati. — Ta otrok je torej imel

¹⁾ Sully o. c. X. odst. Stran 310—370.

veselje le s koncepcijo in z gledanjem, a do lastnega dela mu ni bilo. Pasivna, pa misleča nrav!

Podobe so otroku iz početka zgolj igrača. Igra se z njimi kakor z drugimi igračami, kramlja z njimi kakor s svojo punčiko; to pa najraje, če so barvaste. O dôbi, kdaj začno otroci podobe razbirati, poročajo razni opazovalci zelo različno; iz tega se da sklepati, da je v tem oziru razloček med otroci precej velik.

V koliko pri veselju do podob učinkuje estetski čut, to potrebuje še raziskavanja.

V svoji knjigi: „*L'art et la poesie chez l'enfant*“ razpravlja francoski psiholog B. Perez obširno o veselju otrok do pesniških in glasbenih proizvodov, opozarjajoč tudi v tem oziru na umetniški nagon v deci.

Temeljito so proučavali dušeslovci tudi občutke, ki jih ima mladež o naravi. Na deco narava v svoji celoti ne učinkuje, temveč le v posameznostih. Dostikrat se nam čudno zdi, da so otroci popolnoma neobčutni za kak veličasten prizor v naravi, ki nas odrasle kar prevzame. Sully¹⁾ pojasnjuje to dejstvo, trdeč, da občutek za vzvišenost nastane iz sestavljenega delovanja domišljije, ki je preko zmožnosti otroškega duha. Opozarja tudi v tem oziru na sličnost med otrokom in nekultivirancem; tudi ta nima estetskega občutka za veličino narave v celoti.

Največ veselja ima deca v naravi s cveticami; ta ljubezen do cvetic je še najbolj podobna čistemu estetskemu uživanju.

3. Vrednost estetske vzgoje.

Navedena dejstva nam zadoščajo za dokaz o potrebnosti estetske vzgoje. Klice za estetsko čuvstvovanje so v otroškem duhu že precej zgodaj zbudjene, treba jih je le pridno gojiti, da ne usahnejo.

Estetsko čuvstvovanje nudi človeku mnogo čistega, ne-skaljenega veselja, bodi v naravi, bodi v umetnosti. In kdo bi trdil, da mu v krutem boju za obstanek ni potreba razvedrila in veselja? Brez njega bi človek čisto kmalu omagal pod pezo življenja. Toda ne hrupne veselice in živce uničujoča zabavanja nudijo človeškemu duhu prožnost; veliko bolj učinja to tiha radost, ki obide človeka v estetskem uživanju. Nezdražljiv je ta užitek, a baš zaradi tega navdaja človeka z zadovoljstvom.

Mnogo pa je danes ljudi, tudi visoko naobraženih, ki ne poznajo estetskega užitka. Preintenzivna intelektualna vzgoja jim ni puščala časa za razvoj estetskih sil. Posečajo pač umetniške galerije in razstave, a le za to, ker je moderno, češ,

¹⁾ Sully o. c. stran 286.

spodobi se za olikanega človeka; užitka pa pri tem često nimajo nobenega, kakor jim ga tudi narava ne nudi.

Kriva je temu, kakor smo že naglašali, v prvi vrsti vzgoja, naša absolutistna knjižna vzgoja.¹⁾ Nje posledica je, da ne poznamo niti svojih lastnih sil in zmožnosti. Ruskin²⁾ smatra to nepoznanje za poglavitno zlo našega življenja.

Vsi otroci niso enako umetniško nadarjeni, prav tako, kakor tudi za znanstvo ne. Že v zgodnji mladosti se kaže glede domišljije velik razloček med otroki; v nekaterih deluje bujna domišljija, drugi se odlikujejo s presodnim, skoraj treznim mišljenjem. Isti Ruskin³⁾ poroča o samem sebi, da je bil kot otrok brez vsake domišljije, tako da ni mogel prevzeti pri otroških igrah kake namišljene mu vloge ali pripovedovati kake pravljice, pač pa je občutil v sebi neizmerno hrepenenje po spoznavanju stvari. — To bi sicer svedočilo, da je tudi dece brez vsake domišljije. Toda omenili smo že preje, da so naši lastni spomini iz otroške dobe pomanjkljivi, ker segajo vendarle samo do neke starosti nazaj; kar pa je preko nje, o tem nimamo niti slutenj. Zato se nam vidi popolnoma upravičeno, če Sully⁴⁾ dvomi, da bi pisatelj tako krasnega in dovršenega sloga, kakor je baš Ruskinov, kažočega na tolikih mestih pravi pesniški polet, mogel v mladostnih letih biti brez vsake domišljije.

Izkušnja res potrjuje, da je vsa deca, četudi v različni meri, obdarjena z domišljijo, da pa doba domišljije traja pri nekaterih dalje kakor pri drugih. So otroci, ki se strezijo tako zgodaj, da njih spomin v odrasli dobi ne seže več do tja.

Takisto tli v vsakem otroku iskrica umetniškega čuta: saj vidimo v deci početke vsega umetniškega delovanja. Pesnjenje in basnjenje, dramatsko umetnost, godbo in ples, slikarstvo, kiparstvo in arhitekturo, vse zremo v embriju pred sabo. Mari niso estetske sile, ki naganjajo otroka k takemu delovanju? In te sile naj zanemarjamo?

Estetski čut zadušimo, če ga ne gojimo; kakor mora zamreti drobna rastlinica, ki ji ne prilivamo in ne privoščimo blagodejnega solnčeca. V visokodonečih frazah tolikrat proglašamo: „vse duševne sile treba harmonski razviti.“ Pozabljamo

) „Zgolj knjižna vzgoja je kvarna.“ Liberty Tadd: Neue Wege. Stran 11.

²⁾ Ruskin, Praeterita: „Tri gorja tlačijo človeštvo: nepoznanje lastnih sil in zmožnosti; beda, ki človek v njej tiči; lenoba in nagnjenje človeka, vse reči pustiti v tistem stanu, v katerem so in ne delovati v njih izboljšanje; to vse v zvezi z nepoznanjem pogojev, ki človeka obdajajo in v katerih živi.“

³⁾ N. n. m., stran 76.

⁴⁾ N. n. m., stran 23.

pa, da so med njimi tudi estetske. Ali te nimajo pravice do obstanka? Ali je življenje res tako polno blaženosti in razkošja, da človek lahko ravnodušno pogreša naslade, ki mu jih nudi v svoji krasoti narava, mu nudijo večni tvorci umetnosti?

Skoraj se nam zdi, da je tako. Topo prehaja množica mimo naravnih krasot, mimo nesmrtnih umetniških del; božanstvena lepota, ki jo odsevajo, jo jedva za trenutek odtegne vsakdanjim skrbem. Višjega poleta ona ne pozna.

Tisti pa, ki jih ne tlačijo skrbi, ki se jim smehlja življenje, ti se pehajo le za telesnimi nasladami, za materialistnim uživanjem.

Še tretji so, ki jim je življenje resno delo, a bi radi tudi umetniško uživali; samo da ne morejo, ker jim je vzgoja vzela dovzetnost.

Vsi ti sloji, ki tvorijo pretežno večino v človeški družbi, bi dočakali v življenju vse drugačno zadovoljstvo, ko bi imeli nekoliko umetniške vzgoje.

Nismo utopisti, sanjajoči, da odvzame umetniška vzgoja svetu vse gorje, da zasine z njo človeštvu nova zlata doba! Ali srečnejši je tisti, ki ima košček umetniške dovzetnosti; marsikatero trpko uro si olajša z umetniškim užitkom. Čim bogatejše je naše notranje življenje, tem manj se udajamo materialistnemu uživanju. Res je sicer, da so čestokrat zelo „naobraženi“ ljudje veliki razuzdanci, a pri njih je naobrazba le vnanja, intelektualna. Za izpopolnitev človeške osebnosti je vzgoja estetskega čuta brez dvoma potrebna. Rekli smo že, da je kal tega čuta v vsakem človeku; kal zamre z zanemarjanjem kakor vsaka zmožnost, ki je ne gojimo.

Življenje je nanizano iz množice ugodnosti in neprilik. Neprilik nanese življenje vsakomur dovolj; pa človeški duh je tako prožen, da ne klone kmalu, in mala udobnost, majhen užitek ga spravi zopet v ravnovesje. Kadar čutimo ravnovesje med ugodnostimi in neprilikami, ali celo, ako ugodnosti nadkriljujejo neprilike, tedaj imamo veselje do življenja, občutimo srečo. Kar pa more človeku zvišati veselje do življenja, vse mu pripomore do zavesti o sreči, v prvi vrsti torej uživanje ugodnosti, kar jih nudi svet. Med užitki so duševni najbolj neskajljeni; zato tudi ti zbujaajo v človeku največ zadovoljstva brez kesanja. Med take užitke pa spadajo tudi estetski; za nje človeka usposobiti, to je naloga umetniške vzgoje.

III. Bistvo umetniške vzgoje.

Na dve doslej več ali manj zanemarjeni panogi vzgoje obrača v zadnjem času pedagoški svet svojo pozornost: na telesno in umetniško vzgojo. — Zahteva, da naj se naša

vzgoja izpopolni na te dve strani, ne namerava ustvariti nič novega. Zgodovina narodov pozna že v starih dobah tako vzgojo in pozna tudi njene sadove. Najpopolnejšo telesno in umetniško vzgojo je imel grški narod, ki je vsled tega tudi dosegel kot narod v celoti največjo dovršenost, kar je pozna svet. Le v svoji celoti na visoki stopnji stoječ narod je mogel proizvesti umotvore, ki se ob njih naslaja še danes ves svet in ki jih doslej še ni dosegla druga roka, kamoli prekosila. Le iz takega naroda so se mogli vzpeti Sokrat in Platon, Aishil in Aristofan, Homer in Aristotel, Fidijs in Praksitel. Edino iz samolastne moči se tudi največji duh ne more razviti, tudi on, cvet celokupnega naroda, je produkt svojega časa. Tako visoko se res včasih vzpne tak duh, da prehiti svoj čas za stoletja, ali sam stati ne more; trdna zaslomba mu je njegov narod, čigar sile delujejo v njem.

Grška kultura je propadla, z njo tudi vsestranska vzgoja, ki si še do danes ni mogla zopet do cela priboriti veljave.

Kar se tiče **telesne** vzgoje, se že mnogokaj nagiblje k boljšemu, čeprav smo še daleč od cilja. Spoznanje o potrebi telovadbe in posebno mladostnih iger, tako za dečke kakor za deklice, se širi bolj in bolj in upajmo, da doba ni več daleč, ko se bode tej panogi vzgoje posvetila pristojna mera pozornosti in časa. Želeti moramo to tudi s stališča umetniške vzgoje, o čemer izpregovorimo kasneje.

Za oživetvorenje **umetniške** vzgoje ni treba prav nikakih prekucij, nikakih drznih skokov, nič ni treba izpreminjati dosedanje vzgoje, le razširiti in izpopolniti jo je treba na umetniško stran. Za marsikaterega vzgojitelja ta zahteva ni nič novega; saj jih ni malo, ki so že od nekdaj v svojih gojencih razvijali po možnosti tudi umetniški čut, ali vsi še daleko niso taki.

1. Najbolj se je doslej izkušalo estetsko vplivati na učence pri pesniških umotvorih. Več ali manj srečno izbrani pesniški izdelki so v vseh čitankah in se iz večine obravnavajo z estetskega stališča. Sem pa tja se še najde kak slovničar, ki preišče s pomočjo slovniških točk drobni pesmici obisti in srce, da ji izgine umetniški čar, kakor izgubi po nerodnem prijemanju pestrobojni metulj svoje barve. Vendar so taki okrutneži dandanes le še redke izjeme, ker je v obče zavladal nazor, da naj pesniški umotvori le kot taki delujejo na mladež.

2. Tudi petje se povsod goji, čeprav večinoma malo umetniško. Ne zadošča, da učitelj opozori učence na to ali ono krasno mesto v uglasbeni pesmici, temveč on mora umeti v učencih zbuditi potrebno razpoloženje. To ni lahko in redke so srečne ure, v katerih veže enako razpoloženje učitelja in učence na umotvor. Vselej pa bo več uspeha, ako s kratko

povestico, z živahnim opisom pripravimo učence na estetsko pojmovanje. Pesnitev naj se deklamuje, pesmica zapoje, zlasti kadar je pouk v kakem drugem predmetu pribavil potrebno sprejemljivost.

3. Najbolj zanemarjena je estetska vzgoja glede upodabljaljočih umetnosti: slikarstva, kiparstva, stavbarstva. Tukaj so nedostatki najbolj čutiljivi; kajti za estetsko uživanje pesniških in glasbenih umotvorov ima že res vsak izobraženec nekaj podlage, napram upodabljaljočim pa je navadno prav nerazsoden. Na to stran je torej treba našo vzgojo osobito izpopolniti.

4. Temelj in središče umetniške vzgoje je **risanje** z njemu sorodnimi disciplinami. Nekoč prezirani nazorni pouk gospoduje danes po pravici neomejeno na nižji stopnji ljudskih šol. Spojimo risanje z nazornim poukom in sklenjena bo najnaravnejša zveza, kar jih je med predmeti. Ta zveza že sicer obstoji, ali je premalo tesna; risanju je treba privoščiti več prostora in pred vsem se mora gojiti bolj umetniško.

Nekateri ¹⁾ sicer odrekajo risanju vsako veljavo za estetsko vzgojo, češ, pri risanju deluje le razum, nikakor pa estetske sile. To bi veljalo, ako bi bil upravičen skoraj obče priznani nazor, da je risanje le ročna spretnost. A risanje je mnogo več.

Kar slišimo, lahko zopet povemo. Neposredna reakcija na sluh je govor. Kaj pa je neposredna reakcija na vid? Zopet govor, poreče kdo. Ni res! Ni ga pesnika, ni pisatelja, ki bi znal z besedami, kar vidi, „opisati“ tako nedvojbeno, da mora vsakdo, ki čuje ali čita njegov opis, neobhodno imeti čisto jasno predstavo o opisanem predmetu. Kolikokrat se v šoli mučimo zaman, da bi učencem raztolmačili kak pojem, kako stvar; pogled v njih oči nam pove, da niso shvatali in niso, naj še tako kimajo z glavami. Pokažimo jim pa podobo dotične stvari ali narišimo jo še tako pomanjkljivo na tablo, koj se jim odpre duša, oči se zasvetijo: pojmi so. Česar ne zmoreta ni pesnik, ni pisatelj, to zmore risar, slikar. Že beseda „opisati“ sama nam pove, da ne moremo z direktno besedo podati tega, kar vidimo. To moremo le z risbo. Reakcija na vid torej ni govor, ampak risanje. Potemtakem pa risanje ni le spretnost, ampak risanje je jezik, da, še več, risanje je svetovni jezik, ki ga ume vsak.

Z risanjem moremo do gotove meje izražati, kar občutimo, takisto kakor z govorom ali s pismom. — Človek ima več takih izraževalnih sredstev: godbo, slikarstvo, kiparstvo, stavbarstvo, ples, govor, gesto. Vsako teh sredstev, dvignjeno na vrhunec popolnosti, do najplemenitejše oblike, je umetnost. Navajajoč

¹⁾ Steigl: *Das Gesamtgebiet des elementaren Zeichenunterrichtes in Wort und Bild.*

otroke, zgodaj posluževati se vseh teh sredstev, smo že nekaj storili za umetniško vzgojo in, pazeč na lepo obliko, vzgajamo njih estetske sile.

Vzgoja ni v tesni zvezi z njo, pouk se mora tako urediti, da je otrokom dana prilika, izražati se v vsakem izmed teh „jezikov“. V to ni potreba nikakega preobrata, nobene izpreminjave učnih črtežev ali pomnoženja učnih predmetov. To se prav lahko zgodi v sedanjih razmerah, le drug duh mora zavladati po učilnicah, to pa na vseh stopnjah občnih izobraževalnic, od otroškega vrtca do srednješolske mature.

Slikarstvu, kiparstvu in stavbarstvu je podlaga risanje, zadnjima dvema vrhutega modelovanje, ki hodi tudi prvemu v prid. O modelovanju še ni izgovorjena zadnja beseda; priznavajoč njega važnost pri razvijanju čuta za oblike, sem vendar z Micholitschem¹⁾ mnenja, da ni nikakor take važnosti kakor risanje. Posebno v naših prenapolnjenih šolah bi, bojim se, uspehi ne bili v nikakem soglasju z naporom in uporabljenim časom.

Največje važnosti je torej risanje. Seve, ne s tistega vidika kakor doslej, ko smo poučevali risanje le kot spretnost, temveč v veljavi izraževalnega sredstva. Iz tega ozira je treba risarskemu pouku temeljite preustrojbe.

Risanje se da spojiti s skoraj vsakim drugim predmetom, z nazornim in jezikovnim poukom, s prirodoznanstvom, z zemljepisjem in zgodovino.

5. Nazornemu pouku se je že doslej iz večine odmeril primeren prostor; le način izvršbe ni bil pravi, ker ni razvijal samotvorne umetniške sile učencev.

Kako naj se postopa? Učence pozovemo, da narišejo obravnavano stvar iz spomina. Te risbe pokažejo učitelju, kake predstave imajo učenci o stvari. Učitelj pregleda risbe; med njimi bo gotovo dobil eno ali drugo, ki bo taka ali vsaj približno taka, kakor si jo je namislil on. To in morebiti še najslabšo risbo vzame, pritrdi obe na tablo in na njih rektifikuje predstavo, ki jo imajo učenci, ter označi kaj je važno in kaj ne, kako treba to in ono potezo narisati itd. Potem rišejo učenci vdručič. Učitelj pregleda iznova risbe in, ako treba, še enkrat rektifikuje predstave. Kdor je najbolje risal, nariše zdaj predmet na tablo. Napake se popravijo genetsko-razvijajočim potem, tako da učenci najdejo sami pravo obliko; pri tem se učitelj seveda lahko poslužuje tudi istinitega predmeta ali svoje lastne risbe, ki jo je izvršil pred poukom.

¹⁾ Micholitsch: *Zur Reform des Zeichenunterrichtes*.

Vzemimo primer, recimo metulja:

Učenci narišejo valjast trup in štiri okrogla krila. O glavi, očeh, oprsju, zadku ni govora; še dosti, če se kdo spomni tipalk. Pač pa se večkrat vidi cela množica nog. Po učiteljevem navodilu se najprvo dožene, da ima metulj tudi glavo, oprsje itd., kako obliko imajo krila itd., skratka, predstava se rektifikuje, in to tolikokrat, kolikorkrat je potreba.

Da bo s takim postopanjem učitelj vse drugače razvijal učenčeve zmožnosti, kakor pa če n. pr. pri obravnavanju mize reče: „Zdaj bomo risali mizo; tukaj potegnem vodoravno črto, potegnite jo tudi vi; zdaj potegnem tu navpičnico, tu še eno in miza je gotova“ — to je očitno.

Ne bodi nam žal časa, ki ga porabimo za to, kajti smoter nazornega pouka je, učencem ustvariti čim jasnejše predstave in pojme o raznih stvareh. Na noben drug način si ne privojsimo pravih predstav o obliki kakega predmeta tako sigurno kakor z risanjem, da, pritrđiti moramo Hei nu, ki pravi: „Dokler ne znamo kakega predmeta narisati na pamet, toliko časa ga ne poznamo.“

Samo ob sebi je umevno, da se postopanje modifikuje po potrebi in po težkoči predmeta v risarskem oziru.

Tako se nazorni pouk oživi in poglobi.

Neobhodno potrebno pa je, da mora učitelj sam popolnoma obvladati tiste oblike. V veliko zadrego lahko pride, ako da risati, na kar ni pripravljen; zdaj bo sam spoznal, kako malo jasne in malo sigurne predstave in pojme ima pravzaprav tudi on o najnavadnejših predmetih.

Če je le mogoče, naj se prične risati takoj z barvasto kredo ali barvastimi svinčniki. Otroci ljubijo barve.

Pri jezikovnem pouku uvedimo ilustrovanje, naj-prikladneje pri čitanju. Ko so učenci prečitali primerno berilo, naj zadnjo četrt ure narišejo, kar so čitali. To store neizmerno radi, mislečemu učitelju pa nudijo njih risbe obilico psihološkega gradiva in ga ob enem obveščajo, v koliko so učenci shvatali stvarino in kako si predstavljajo dotično situvacijo. Učencem je v tem slučaju pustiti popolno prostost; graja jih oplaši, da se potem ne osmelijo več tako zaupljivo izraziti svojih misli.

Prangu¹⁾ se zde take vaje tudi praktične vrednosti. Na strani 46. pravi: „Otroške risbe nam nudijo možnost za spoznanje naravnih mej otroške sprejemljivosti in osebne sposobnosti, ki jih je sicer tako težko določiti.“

Realije silijo kar same na to, da se beseda izpopolni z risanjem. Tukaj je risanje dvojno: shematsko in slikovito. Obravnavajoč n. pr. cvetko, jo najprvo botansko preiščemo in

¹⁾ Prang, *Lehrgang für die künstlerische Erziehung.*

razkrojimo, važne dele narišemo in imenujemo posamič; nazadnje se cvetica nariše ali naslika po zunanji obliki, kakor se kaže očem, brez ozira na botanske lastnosti. Prav tako pri živalih. Glej Liberty Tadd¹⁾ podoba 151, 156, 167, 168, 169, 170 i. dr.

Zemljepisni in zgodovinski pouk je na risanje naravnost navezan. — O risanju kot samostalnem predmetu je odveč tukaj govoriti.

6. Ples nadomeščajo pri nas mladinske igre. Sicer bi iz estetskih ozirov ne bilo napačno, ko bi se uvedle v telovadbo tudi nekatere plesne oblike; lepše kretnje bi bile posledica. Sploh se pri telovadbi in pri mladinskih igrah naj gleda vedno na lepo kretanje.²⁾

7. Govor ima svoje glavno torišče v jezikovnem pouku. Umetniško dovršenost doseže v pesniških umotvorih; pri pesnitvah naj učitelj nikar preveč ne tolmači, ne prepustivši nič živi otroški domišljiji. Z razblinjeno razlago razderemo učencu samostojno delovanje in mu uničimo čar iluzije; to ga ozlovolji in mu utegne zamrziti pesnitev. Sully³⁾ poroča o značilnem izreku šestletnega dečka, ki mu je mati prečitala pesem ter opomnila: „Te pa, ljubček moj, pač ne razumeš.“ Deček ji na to odgovori: „O da, jaz jo prav lahko razumem, če mi je le ne boš razlagala.“ (Glej zgoraj 1.)

Živo pozorni postanejo učenci, če učitelj sem pa tja vzame v roke kakega „resničnega“ pesnika, da uporabi iz njega kako pesnitev; pesniški sestavki v čitankah jih ne zanimajo toliko, ker so jim preveč znani.

Samotvornost pri otrocih sploh podcenjujoč, zagrešimo psihološko napako, če otroškimi zmožnostim nič ne zaupamo. Znamenit pedagog, ki je rekel, da ne smemo od otrok ničesar pričakovati, s tem ni hotel reči, da otrok nima samotvornosti. Prilike mu je treba nuditi, da pokaže svoje duševne in telesne zmožnosti; to pa more le, če mu pustimo nekoliko samostojnosti. Kdor podaja učencem vse zblinjeno in premeleto, a njih lastnemu delovanju ne prepušča nič, ta naj ne pričakuje, da jih pouk zanima. Ako jim je treba vedno le sprejemati, so zavirani v duševnem napredku in razvoju, se polenijo in demoralizujejo. Otrok potrebuje prostora, da raste in se razvija; naj se raje iztegne po dušni hrani, kakor pa da se mora za njo pripogibati.

¹⁾ L. Tadd, *Neue Wege zur künstlerischen Erziehung der Jugend.*

²⁾ Z ozirom na potrebo intenzivnejše telesne vzgoje bi bilo dobro, ko bi se učne ure nekoliko skrajšale, pa učencem dalo kakor pri srednjih šolah več odmora; ta se naj porabi za telesne vaje in časih tudi za prosto igro, pri kateri odpade vsako učiteljevo navodilo.

³⁾ N. n. m., stran 51.

8. Z govorom je najtesneje spojena gesta, ki doseže svoj višek v dramatski umetnosti. Pri deklamacijah naj učenci vedno tudi primerno gestikujejo; to jih priuči lepšim kretnjam in tudi kaže, kako so razumeli vsebino.

9. Pri šolskih izprehodih in izletih lahko tudi mnogo storimo za umetniško vzgojo, ne le z opozarjanjem na krasoto v naravi, ampak tudi z ogledovanjem in proučevanjem umotvorov, ki so v bližini. Cerkve, kipe, primerna poslopja, ki imajo umetniško vrednost, je treba iti ogledat in proučiti njih lepote. Če je kje umetniška zbirka, jo bomo z učenci pridno posečali. Kako je postopati pri motrenju umotvorov z otroci, to je prezanimivo opisal Lichtwark,¹⁾ ki posebno poudarja, da se pri tem treba ogibati vsakega kritiškega preresetavanja umotvora; opozarjati je treba le na sredstva, s katerimi učinkuje umetniško na nas.

Umetniških zbirk seveda ni povsodi; kjer jih ni, jih morajo nadomeščati podobe, ki jih naj učitelj z otroci pridno ogleduje, osobito v prvih letih šolske dobe.

To so migljaji za početek v umetniški vzgoji, ki se, kakor smo videli, lahko prilagodi obstoječim razmeram. Le risarski pouk je treba temeljito preustrojiti, na to pa teži zbog svojih dosedanjih neuspehov predmet sam.

Pri tako vsestranski vzgoji je seve potreba, da imej učitelj sam merico umetniškega čuta in estetske naobrazbe, pred vsem pa, da je dober psiholog. Plodonosno je zanj proučevanje knjig, poleg tega bodi vsak učitelj tudi aktiven psiholog, to se pravi, on množuj sam svoje psihološko znanje z neposrednim opazovanjem dece. Opazovati je treba sistematsko in metodiško, ne pa zadovoljiti se s slučajnimi rezultati. Vsak opazljaj se mora točno, sproti zabeležiti, da se ne pozabi ali morebiti v spominu predrugači. Osobito učitelji — očetje imajo tukaj hvaležno torišče in dragoceni prinosi k še zmiraj nedostatni otroški psihologiji bi lahko potekli iz peresa slovenskega učitelja; kajti take beležke bi trebalo dati na svetlo, da bi se vsi okoriščali z njimi. Najprimerneje bi bilo, če bi se vse gradivo dopošiljevalo priznanemu psihologu, ki bi je kritiško upravljal. Kako naj se vrše taka opazovanja, razvidi vsak lahko iz knjig, v uvodu omenjenih. Pred vsem pa naj bi vsak, ki ima opraviti z novinci, vsaj izpolnil tiste razpredelnice, ki jih priporoča Schreiner²⁾. Učiteljstvo naj bi se lotilo vprav tega dela z vnemo;

¹⁾ A. Lichtwark: *Übungen in der Betrachtung von Kunstwerken*. Dresden. 1900. Cena 3·50 M.

²⁾ Gl. Schreiner: *Analiza duševnega obzorja otroškega*. III C.

neizmerno mu olajša težavno vzgojno delo in stotero povrne trud in čas.

Umetniški vzgoji sovražen je tesnosrčni formalizem, ki je v zadnjih časih po nekod zavladal in ki mu je višek vzgojne in didaktiške umetnosti dresura učencev in utepanje kar največje množine pozitivnega znanja. Iz strahu pred nadzorstvom hiti učitelj, da čim preje doseže predpisani „Klassenziel“. Kje dobiti časa, da bi se oziral tudi na individualne potrebe učencev?

Ne da se tajiti, da bi vsled vsestranske vzgoje mladine predelali malo manj učne tvarine kakor zdaj; pa to bi človeštvu ne bilo na škodo. Če pomislimo, kako vsestranska bi bila uporaba vsake snovi, kako tem načinom vpregamo res vse dušne sile, koliko pridobi pouk v intenzivnosti in poglobljenju, bomo za vse to radi žrtvovali košček pozitivnega znanja. Vsega otrokom itak ni mogoče podati; vsekako pa je bolje, če jim damo sicer manj sredstev na pot v življenje, a tista, ki jih damo, zasidrano tako sigurno v njihovi zavesti, da jim ostanejo nepogubljiva last. Ali ni bolje, razvijati vse duševne sile, kakor pa duh obremenjati z množino napol prebavljene tvarine? Vedno velja: Non multa, sed multum!

Posebno pa je treba poudariti, da umetniška vzgoja pomaga vzgajati značaje in dovede učence do tiste samotvornosti, ki je in ostane poleg značajnosti najvišji smoter in najplemenitejši plod vzgoje in pouka.

b) O oprahbi in oplodbi pri rastlinah javnocvetkah, semenčnicah ali semenoplodnicah. (Phanerogamae, Spermatophyta.)

(Janez Koprivnik.)

„Ves vidni svet je veliko sveto pismo, polno slik, parabol, prilik in drugega učiva. Vse stvari, ki jih vidimo, imajo svoj lep in globok pomen.“

Alban Stolz.

1. Uvod.

Začetek vsakemu organizmu je stanica, ako ni stanica že sama zase posamno organsko bitje, kakor so praživalice, enostanične glivice in enostanični okraki ali alge. Izvor novemu organizmu pa je vedno stanica; da bi nastajali organizmi iz neorganskih snovi, se dosedaj še ni dalo dokazati neovrgljivo: „Vsaka stanica (izhaja) le iz stanice,“ pravi *Virchow*.

Pri mnogih enostaničnih in tudi pri nekaterih več- in mnogostaničnih organizmih nastajajo iz starih, onemoglih organskih bitij mlada in čvrsta bitja iste vrste — mlad naraščaj — na priprosti način pomlajenja, ali brstitve, ali delitve.

1. Ako se vsebina enostaničnega bitja zbere in zgosti ter obda z novo stanično kožico, se je bitje pomladilo, iz oslabelega starca je nastal čvrst mladec.

2. Če vzbrekne na starem organizmu (bodisi da je eno-, več- ali mnogostaničen) mehurček ali bradavičica in se iz nje razvije v kratkem času novo bitje iste vrste in iste oblike, se je organizem zamnožil potom brstitve.

3. Ako pa se staro bitje razkroji v dva ali več delov in se iz vsakega dela razvije organizem roditeljeve vrste in oblike, se je zarodil organizem z deljenjem. — V to vrsto razmnoževanja spada tudi razplodba višje organizovanih rastlin s plodnimi čebulčki, plodnimi gomoljčki in pritlikami, kakršne imajo n. pr. hijacinti, krompir, jagoda, dišeča vijolica in mnoge druge.

Ti trije načini razmnoževanja organizmov pa niso občni in navadni; navadni način razplodbe organskih bitij pa je

4. spolni, pri katerem sodelujeta dve razni stanici, da nastane novo bitje. Pri tem činu, katerega imenujemo oplodbo, se spoji protoplasmiška vsebina ene stanice s protoplasmiško vsebino druge stanice (bistvo oplodbe); v spojnini protoplastov obeh sodelujočih stanic imamo ono novo in tvorno stanico, ki je začetek novemu organskemu bitju.

Nebrojni so načini, katerih se poslužuje priroda in brez števila potje, po katerih hodi, da doseže ta svoj namen: da se izvrši oploditev. — Namen temu spisu je v glavnih potezah pokazati, kako deluje v to smer priroda pri rastlinah semenčnicah.

2. O plodnih organih pri rastlinah semenčnicah.

Razmnoževalni organi pri rastlinah semenčnicah ali semenoplodnicah so prašniki in pestilci v cvetu.

a) **Prašnik** sestoji iz prašnikove niti in prašnice. Včasih prašnikove niti ni; v tem slučaju je prašnik sedeč. V prašnici je cvetni prah. — Prašniki (moška plodila) vzniknejo iz bradavičice parenhimatske tkanine.¹⁾ Bradavičica se raztegne

¹⁾ Parenhimatsko tkanino imenujemo takšno, v kateri so stanice na vse tri prostorne strani onakomerno razvite; stanična kožica jim je tenka, dotikajo se s širokimi ploskvami, medstanične prostornice so velike ali majhne.

navzgor in na zgornjem delu vzdebela, da dobi tvorina podobo batiča. V sredi se naredi vzdolž cevna povezka, ki je prašniku opora. Spodnji tenki del postane prašnikova nit, iz zgornjega debelega dela pa se razvije prašnica. Iz zunanje plasti staničja debelega zgornjega dela se razvije polagoma prašnična lupina, iz notranjega staničja pa se naredi cvetni prah; stanice tega staničja se nekoliko časa razmnožujejo potom delitve na dvoje. Končno se razdeli vsebina vsake stanice na štiri enake dele, vsak del se obda s stanično kožico, dočim se kožica stanic-mater razkroji in izgine. Nove stanice se ločijo druga od druge in postanejo proste. Te stanice so cvetni prah, ki ga iztrosijo prašnice v primernem času.

Prašna zrnca so potemtakem stanice. Vsaka je obdana z dvema staničnima kožicama (kožnima plastema), z zunanjo in notranjo. Zunanja — zunanjica (Exine) — je debela, na površju navadno hrapava, rogljata ali robata ter vedno luknjičasta; notranja — notranjica (Intine) — je tenka, gladka in zelo nategljiva. Vsebina vsake prašne stanice (prašnega zrnca) je protoplasma.¹⁾ (Primeri podobo štev. 1.)

Podoba štev. 1.

Tri prašna zrnca različnih rastlin, močno povečana.

b) *Pestiči* (ženska plodila) se razvijajo iz takozvanih plodnih listov v cvetu. Na pestiču razločujemo plodnico, vrat in brazdo. Ako pestič nima vrata, je brazda sedeča.

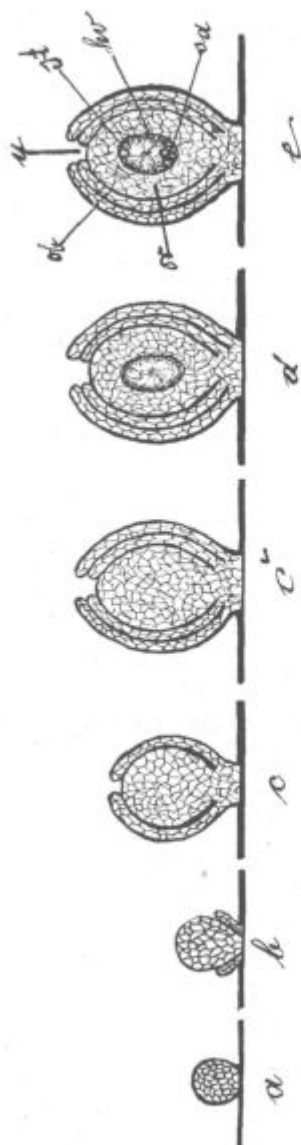
Brazdo imenujemo zgornji konec pestiča. Po svoji obliki je brazda zelo različna (kroglasta, stožčasta, kavljasta, metlasta, omelasta i. t. d.); po svojem bistvu je žleza. Vselej je na površju hrapava, bodičasta ali kosmata; ob času svoje zrelosti stopinje izločuje neko lepljivo, sladkorno tekočino. Njen namen je sprejemati in držati cvetni prah ter zbuditi in ohranjevati njegovo kalitev.

Vrat je debeleji ali tanjši, daljši ali krajši stebrič ali takova nit. Na sredi je votel ali napolnjen z zelo rahlo stanično tkanino.

Spodnji del pestiča je plodnica, po obliki različna in znotraj vselej votla. V plodnici je po eden ali po več, včasih mnogo semenskih popkov, t. j. začetkov prihodnjega semena.

¹⁾ Protoplasma je svetla, zdaj bolj gosta, zdaj bolj redka vlažna tekočina, ki se neprestano preliva. Sestavljena je iz beljakovin, tolšče, sladkorja, soli in vode. Protoplasma je nositeljica staničnega življenja.

c) Vsak *semenski popek* je v svojem prvem začetku bradavičica iz parenhimatske tkanine. (Gl. pod. št. 2 a, b, c, č, d, e.)

Podoba štev. 2.

Razvijanje in rast semenskega popka.

- a) Bradavičica parenhimatskega staničja, začetek semenskega popka.
 b) Bradavičica (jedro) z obročkom na dnu.
 c) Jedro s prvim obodom in z ustci na vrhu.
 č) Jedro s prvim in drugim obodom in z ustci na vrhu.
 d) Semenski popek, v kojega jedru se je razvila kalična vrečica.
 e) Dorasel in razvit semenski popek (ob obod, u ustca, or obrobo staničje kaličnega jedra, kv kalična vrečica, st staničja na temenu, sd staničja na dnu kalične vrečice.)

Med bohotno rastjo bradavičice — pravi se ji *popkovo jedro* — nastane okoli nje na dnu obroček. (Glej podobo štev. 2 b.) Obroček se širi in širi, končno postane tako širok, da obdaja

vso bradavičico; le majhen prostorček ostane neobdan, tako da je na tistem mestu v obodu odprtina. Odprtini v obodu popkovega jedra se pravi kalična ustca. (Mikropyle. Glej podobo šte. 2 c.) Ako rase obod okoli in okoli enakomerno, so kalična ustca na vrhu popkovega jedra, semenski popek je raven (atropski); če rase na eni strani hitreje ko na drugi nasprotni, nastanejo ustca na strani, popek je povraten (anatomski); kadar rase na eni strani še hitreje, na drugi pa celo nič, se naredijo ustca na rtni strani semenskega jedra in jedro samo se skrivi; tak semenski popek je skrivljen (kampilotropski). V mnogih slučajih nastane okoli prvega oboda na semenskem jedru še drugi, pa vselej z odprtino; taki semenski popki imajo dvojni obod. (Glej podobo šte. 2 č — ravni semenski popek.)

Ko je semenski popek v svojem jedru in v obodu (lupini) dorasel, se določena stanica sredi jedra nenavadno raztegne in razširi, dočim mnogo stanic okoli nje izgine, da dobi razširjena in zvekšana prostora. Zvekšani in razširjeni stanici v popkovem jedru se pravi kalična vrečica. (Glej pod. šte. 2 d.) V kalični vrečici se nahaja penasta protoplasma. Le-ta pa se kmalu razdeli v več posamnih, v začetku vedno golih staničic. Več teh staničic se zbere na dnu kalične vrečice in vsaka se kmalu obda z mrežico. To so stanice na dnu kalične vrečice. Dve stanici pa se pritisneta ustcem nasproti na kalično vrečico (stanici na temenu) in ostaneta goli. Zdaj je semenski popek docela razvit in sposoben za oplojo. (Glej podobo šte. 2 e.)

Na doraslem semenskem popku razločujemo: 1. popkov obod (lupino), ki je eno- ali dvoplasten in ima na vrhu, na strani ali spodaj kalična ustca; 2. popkovo jedro; 3. v jedru kalično vrečico z dvema golima stanicama na temenu (blizo ustcem nasproti) in s stanicami na dnu. Semenski popek je ali sedeč ali pa nasajen na krajši ali daljši popkov trak. (Glej podobo šte. 2 c.)

3. Kako varujejo rastline plodila škodljivih vplivov?

Da se more izvršiti oplodba, priti mora čvrst, svež in nepokvarjen cvetni prah na svežo in nepoškodovano brazdo pestiča (pri pokritosemenčnicah) ali naravnost na dozorele semenske popke (pri golosemenčnicah), to se pravi, brazda, oziroma semenski popki se morajo *oprašiti*.

Rekli smo, da mora biti cvetni prah čvrst, svež in nepokvarjen. Čvrst je, če je dozorel, svež, če ni prestar, nepokvarjen, če ni premôčen ali izsušen. Dokler ni cvetni prah dozorel, ga prašnice sploh ne trosijo; star navadno ne

postane, ker se poprej porabi; tudi se ne izsuši precej, ker imajo prašnična zrnca debelo lupino. Lahko pa ga skvari mokrota, ki mu je sploh zelo nevarna; zato imajo rastline mnogo naprav, ki varujejo cvetni prah (in navadno hkrati tudi brazdo) pogubne mokrote. Nekatere takih naprav hočem tukaj navesti.

Že cvetni ovoj (cvetni obod ali čaša in venec) ima v prvi vrsti namen varovati nežne notranje dele cveta, namreč prašnike s cvetnim prahom in pestič s plodnico, vratom in brazdo; najnežnejša, zato tudi najbolj občutljiva je na pestiču brazda. Pa to je premalo; opazujemo še več drugih sredstev in uredb, ki služijo razmnoževalnim organom v varstvo.¹⁾

Izdatno varstvo za plodne organe je veliko in široko listje. Pri naši lipi (in sploh pri listnatem drevju), pri lavoriškem volčinu, pri rdečem vrtnem slezu in mnogih drugih velikolistnatih rastlinah je cvetje vedno pod listjem, torej pod streho in na suhem.

Znani kačnik ali štrkovec (*Arum maculatum*) in vsi kačniki imajo okoli cvetja ogrnjeno široko listno nožnico (tulec), ki varuje cvetje prevelike mokrote; če gre dež, pokriva nožnični enostranski konec v obliki polustrehe nožnično cev.

Zvonček, norica, pasji zob, zlati klobuk, cesarski tulipan, kokorik, odolin, škrobotec, smetlika, šmarnice, vse vijolice, omej i. t. d. imajo ali poveznjen, ali vsaj toliko na stran nagnjen cvet, da je cvetni ovoj varna streha prašnikom, cvetnemu prahu in pestiču.

Pri mnogih rastlinah se povesi, preden se odpro posamni cveti, ves razcvet, da pride cvetje v poveznjeno lego, v kateri je cvetni ovoj streha notranjim cvetnim delom in cvetnemu prahu. Rastline s takim razcvetjem so: čemž ali črensa, lavorikova črešnja, češmin, navadni in alpinski nágnoj (*Cytisus Laburnum* in *alpinus*), robinja i. dr.; semkaj spadajo tudi prašnične mačice leske, jelše, breze, oreha, gabra, jagnjeta in topola. Tukaj je še omeniti, da iztrosijo više stoječe prašnice cvetni prah na hrbet niže stoječih krovnih listov; od tod še le popada ali ga strese veter na brazde.

Posebno zanimive so rastline, pri katerih stoji cvetje po dnevi in ob lepem vremenu po koncu, po noči in pri slabem vremenu pa se nagne na stran, da zakrije cvetni ovoj notranje cvetne dele. Vsi taki cveti stoje na dolgih cvetnih pecljih in obiskujejo jih le žuželke, ki nočejo iti globlje v cvet ali ne znajo delati viseč. Imenujem travniško zvončico, rod

¹⁾ Taka varstvena sredstva imajo samo rastline tistih krajev in pokrajin, kjer je, kakor pri nas, mnogo podnebne mokrote; pri rastlinah tropskih pasov s suhim zrakom in s pičlimi podnebnimi padavinami jih ni.

krvoločnic (Geranium), krompir, planinski mak, pomladno veternico, pomladno iskrico (Adonis), planinski popon (Helianthemum), gozdni tulipan. Pri svetilnem grintovcu (Scabiosa lucida), pri marjetici, pomladnem lapuhu, kozji podkovici, divjakovcu (Doronicum) se nagne cela glavica; pri nekaterih vrbovcih (Epilobium) se sloči in zravna dolga podcvetna plodnica. Ko se je iztrosil in porabil cvetni prah, ostanejo cveti tudi po noči in pri slabem vremenu v ravni pokončni stoji.

Perunke (Iris) se odlikujejo z velikimi, listu podobnimi brazdami. Pod vsako brazdino krpo stoji prašnik, ki je tesno na krpo pritisnjen. Tukaj varujejo široke in dolge brazdine krpe cvetni prah, dočim delajo brazdinim krpam samim streho trije po koncu stoječi obodni listi.

Vinska trta ima na cvetu pet blede zelenih venčevih listov. Pri razcvitu se venec na dnu loči cvetišča in posamni listi se spodaj nekoliko razparajo, sicer pa ostanejo združeni; venec obsedi na pestiču, pokriva kakor kapica brazdo in prašnike ter jih varuje mokrote, dokler se ne izvrši opraba.

Znana je prikazen, da je cvet vrtnega tulipana odprt le, če solnce sijee; kadar pa se začne oblačiti in pripravljati na dež, se nagnejo obodni listi na znotraj in naredo nad prašniki in nad pestičem obok, ki jih varuje ostrega zraka in mokrote. Obodni listi ostanejo tako dolgo sestavljeni v obok, da zopet solnce posije, včasih po več dni. Ko se pa prikaže ljubo solnčece, se cvet široko odpre in se ponuja žuželkam; te tudi res kmalu prihite na poset.

Kar opazujemo na vrtnem tulipanu, se javlja na cvetju mnogih drugih rastlin v prav isti obliki; tako n. pr. na pomladnem žafranu, na podlesku, na kristavcu, na potonki, na nekaterih zvončicah, na ptičjem mleku, na povodnem lokvanju, na jetrniku, na ozimnici in mnogih drugih.

Odpiranje in zapiranje cveta se izvršuje včasih prav naglo, v nekaterih minutah, kakor n. pr. na snežnem svišču (Gentiana nivalis). Če pokuka solnce izza oblakov, se cvet te planinske rastline hitro razpne in žuželke prifrče na pašo; ako pa se solnce zakrije za oblake, se cvet naglo zavije in zapre, žuželke se poskrijejo v varna zavetja.

Pri košaricah z jezičnim cvetjem (regrat, kozja brada, cikorija) se nagne na večer in pri slabem vremenu jeziček črez brazdo in prašnike, pri košaricah s cevničnim cvetjem na sredi in jezičnim ob robu (marjetica, kresnica, solnčnica) se postavijo pri slabem vremenu in zvečer jezički obrobni cvetov, pri kompavcu (Carlina acaulis)

pa dolgi krovni listi na zunanji strani cvetne pogače po koncu in se zložijo v votel stožec, ki je cvetju pod njim trdna streha.

Na poseben način varujejo cvetni prah (in pri kratkovratnem cvetju tudi brazdo) prevelike mokrote one rastline, ki imajo cevkasto, na zgornjem koncu v ploski okrožnik razširjeno in vedno po koncu stoječe cvetje, kakor plamenice (Phlox), visoko planinska arecija (*Aretia glacilis*), volčini, mnogi jeglički (*Primula*) i. dr. Človek bi mislil, da se mora napolniti cvet z vodo, če gre dež ali se dela rosa, ker široki „okrožnik“ na cvetu naravnost lovi vodo. Pa ni tako. Cvetna cevka je kar pod okrožnikom močno zožena, vrh tega se nahajajo v cevki še mnogokrat na tistem mestu krpe ali šopki navzgor stoječih dlak, ki ne puste mokrote v cevko; pa tudi zrak v cevki pomaga držati in nositi kaplje, ki so se nabrale na „okrožniku“; in mokrota ne pride v cev do prašnikov, oziroma do brazde! Prihodnji vetrič strese kapljice z „okrožnika“, če pa ni vetra, izpuhti voda polagoma in žuželke imajo zopet odprt pot do prašnikov, oziroma do brazde in mednikov v cvetni cevki.

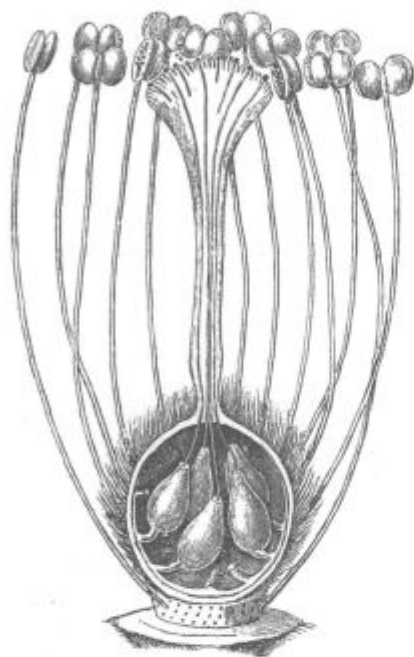
Mnoge rastline na videz nimajo nobenih naprav, ki bi varovale cvetni prah mokrote. Pa le na videz; v resnici je drugače. Znani pripotci (*Plantago*) in mračnica (*Globularia*) imajo n. pr. prašnike z zelo dolgimi prašnikovimi nitkami in prašnice so popolnoma izpostavljene dežju in rosi. Veliko število zlatičnic kar lovi mokroto okoli prašnikov ali pa molé prašniki v dež in roso. Prav tako je pri planinski laniki (*Thesium alpinum*). Pri teh in mnogih drugih rastlinah se prašnice čiasno odpirajo in zapirajo. Ob lepem vremenu se zjutraj odpró, zvečer in pri deževnem vremenu pa se zapró. To se ponavlja tako dolgo, dokler se cvetni prah ne iztrese in porabi.

Začasno odpiranje in zapiranje cvetov in sploh vse lastno gibanje onih naprav, ki varujejo cvetni prah, oziroma brazdo na pestiču prevelike mokrote, povzročijo svetloba, toplota in zračna mokrina. Ti činitelji vplivajo na napetje (*Turgor*) v staničnih tkaninah in vsaka izprememba napetja ima za posledico gibanje.

4. Oprašba.

Ako stoje prašnice v dvospolnem cvetju nad brazdo, popada cvetni prah pri pokončnih cvetih vsled lastne teže na brazdo in jo opraši. Brazda je hrapava ali kosmata in izločuje, kakor smo že omenili, neko sladkorno ter hkrati lepljivo tekočino (brazda je po svojem bistvu žleza), ki prijemlje in pri-

leplja došli cvetni prah na brazdino površje. (Primeri podoba šte. 3.) Tudi pri takšnih dvospolnih cvetih, kjer stojе prašnice

Podoba šte. 3.

Popon ali hrumica. (*Helianthemum marifolium*.)

Po dolgem prerezan pestič, okoli pestiča mnogoštevilni prašniki, ki oprasajo brazdo. V plodnici 5 ravnih semenskih popkov, nasajenih na kratek pecelj. Štiri prašna zrnca so že pognala prašni mešček; vsaki je udenil v stea semenskega popka, več prašnih zrnč še le poganja meščke.

cvetni prah s prašnic prvega cveta. Nekaj tega cvetnega praha prenese na brazdo prvega, nekaj na brazdo drugega tulipana, potem pa zopet ovij oba cveta v pajčolan, da ne bodo mogle žuželke do njih. Tulipana bodeta odcveta in plod se bo razvil. Pa kaj boš zapazil! Glavica drugega tulipana, kojega brazdo si oprahil s prahom prvega tulipana, torej s tujim prahom,

nižje ko brazda, torej pod brazdo, popada cvetni prah na brazdo, ako je cvet v viseči ali poveznjeni legi. Tukaj se izvršuje samooprašba, t. j. oprahba s cvetnim prahom iz istega cveta brez sodelovanja posebnih pomožnih činiteljev.¹⁾ V vseh drugih slučajih je samooprašba — bodisi s prahom istega ali s prahom drugega cveta — nemogoča. Pri rastlinah te vrste se more oprahba izvršiti le s pomočjo tujih činiteljev, ki so: veter, živali (nekateri drobní ptíči in žuželke), pri nekaterih podvodnih rastlinah semnoplodnicah tudi voda.

Samooprašba pa pri dvospolnem cvetju sploh ni dobra. Da je tako, to potrdi ta-le poizkus: Vsadi jeseni v cvetlični lonec dva čebula vrtnega tulipana. Ko se bosta pomladi pripravljala tulipana na razcvit, ovij oba še zaprta cveta, vsakega posebej, v pajčolan, pa tako široko, da se bosta mogla cveta razviti in razpeti. Cveta sta se odprla. Zdaj vzami čopič in obriši z njim ves

¹⁾ Samooprašba (brez sodelovanja posebnih tujih faktorjev) se izvršuje deloma tudi pri tistih enodomnih rastlinah (jeska, jelša, oreh), ki so jim prašnične in pestičeve mačice razpostavljene enakomerno po vsej rastlini in ki jim iztrošajo prašnice silno mnogo cvetnega praha.

bo debela in bo imela obilo čvrstega semena; glavica prvega tulipana pa, ki si mu brazdo oprahuil z lastnim prahom, bo ostala tenka in vse seme bo medlo in puhlo. Ta poizkus ti jasno pokaže, da samoprašba z lastnim cvetnim prahom v resnici ni dobra, da pri nekaterih rastlinah — n. pr. pri naši rži — sploh nič ne velja. Nekaterim kukavicam (*Notylia*, *Oncidium* etc.) je lasten cvetni prah naravnost poguben; kakor strup vpliva na brazdo in na ves pestič!

Zato prepreča priroda pri dvospolnem cvetju na vse mogoče načine samooprašbo. Pri mnogem cvetju (zvončice, solnčnica) je brazda takrat, ko trosijo prašnice prah, še nerazvita in za sprejemanje cvetnega prahu nesposobna. V drugih slučajih [pripotci, volčja zel (*Aristolochia*)] je brazda zopet razvita, preden prašnice dozore; ko začno prašnice trositi prah, je brazda že davno oprahuena s tujim prahom in navadno že suha. Pri drugih rastlinah zopet so prašniki in pestiči tako razvrščeni ali med seboj ali z drugimi cvetnimi deli tako zrasli, da je samoprašba povsem nemogoča. Včasih je tudi cvetni prah med seboj zlepljen in sprijet (kukovice), zato ne more sam priti na brazdo.

Kako se pri takšnem cvetju s pomočjo tujih faktorjev izvršuje oprahuja, za to nekaj primerov:

a) Kako oprahuje veter.

Veter je sploh tako navaden oprahujevalec, da so rastlinarji imenovali „vetrocvetne“ tiste rastline, pri katerih on izvršuje oprahuja ali sodeluje pri njej.

Pri zgoraj imenovanih enodomnicah, kakor leski, jelši, brezi, gabru, orehu i. t. d., veter oprahuja bolj pospešuje ko izvršuje, tresoč veje in mačice in pihajoč cvetni prah v zrak. Iz prašnic izvirajoč in na tla padajoč, bi cvetni prah tudi brez vetra zadel brazde, pa s pomočjo vetra je oprahuja sigurnejša in se izvrši hitreje.

Naša žita, izvzemši ajdo, in vse trave so pa prave vetrocvetnice. Ko cveto, so pleve široko razkoračene, prašniki vise s cveta na dolgih nitih in tičjemu peresu podobni brazdi sta vsaksebi razpeti. Zdaj popihne veter, strese bilke in prašnice ter vsuje cvetni prah na brazde. Ako ni vetra, kadar žito cveti, vlečejo po nekaterih krajih napeto vrv ali napet motvoz prek klasja, da ga zmajajo in stresejo ter tako izvrše oprahuja.

Na sličen način izvršuje veter oprahuja pri dvospolnih, eno- ali dvodomnih, vedno v družbi rastočih šaših, pri dvospolnih pripotcih, pri dvodomnem hmelu in dvodomni konoplji, pri eno- in dvodomnih koprivah, pri dvospolnih

povodnih dristavcih (Potamogeton) in premnogih drugih rastlinah različnih rodov in razredov.

Najboljši uspeh ima vedno rahel in suh veter; močen več pokvari nego koristi, vihar z dežjem pa je hudo škodljiv. Pri vetrocvetnicah, ki so jim prašniki niže ko pestiči (Ricin), izvršuje oprahbo topel od tal se vzdigajoč zrak.

Za vse vetrocvetnice, katerih je kakih 10.000 vrst, t. j. približno deseti del vseh semenoplodnic je značilno, da pogrešajo vseskozi velikega cvetja živih in pestrih barv, prijetnega duha in medu; zato niso za žuželke. Pridelujejo pa mnogo cvetnega praha, ki je droben in rahel kakor moka, za prenašanje po zraku posebno pripraven; brazde so navadno velike in prave praholovke. Mnoge imajo ozko listje (skoraj vsi iglovci), da ne ovira oprahbe, ali pa so ob času, ko cveto, še gole (leska, jelša).

b) Kako oprahujejo živali.

Mnogo več nego vetrocvetnic je tistih rastlin, pri katerih izvršujejo oprahbo živali, pred vsem žuželke. Pravi se jim „žužkocvetnice“, čeprav niso žuželke edine izvrševalke njih oprahbe; v topli Ameriki se jim pridružijo n. pr. kolibri, v južni Aziji, Etiropiji, zlasti pa v Avstraliji, ptički medojedi.

Ako stopimo lepega poletnega dne na travnik, zapazimo, kako po travniških cveticah vse mrgoli raznovrstnih žuželk. Tu preiskuje cvet pridna bučelica, tam kosmatinec čmrlj, od te strani privesla na cvetico pisan metulj, od one pribrenči na njo vitka in lahkokrilata mušica, od ondod pribri zelenobliščeč hrošček, ki si tudi poišče svojo cvetko. Vse je živo, vse se giblje po cveticah, cvetice same pa se klanjajo in prikimavajo z glavicami, kakor bi se poslavljalje od odhajajočih gostov ali pozdravljalje novo došle.

Kakor žuželke, tako obletavajo in preiskujejo cvetje kolibri in medojedi.

Česa neki iščejo žuželke in tički po cvetju? Žuželke medu in cvetnega prahu, tički medu in vsakovrstnega drobnega mrčesa. Žuželke tudi v cvetju vedrijo in prenočujejo, nekatere polagajo v cvetje zalego, kolibri v primernem cvetju celo gnezdiyo. Te usluge pa odslužujejo živali cveticam (rastlinam) nevedé s tem, da prenašajoč cvetni prah na brazde, izvršujejo toliko važno tujo oprahbo.

Živalice, ki oprahujejo, imajo bistre čute, da laglje in sigurneje zasledujejo cvetje, imajo, da se morejo na cvetju držati, na nogah ostre krepeljce, ptički oprahovalci rahlo in mehko perje, žuželke pa so vse kosmate, so prave žive krtače in živa omelca.

Pa tudi rastline imajo nebroj naprav ali edino ali poleg drugega v to svrhu, da omogočijo živalim oprahujevanje.

Rastline žužkocvetnice se ponašajo z velikimi cveti živih in pestrih barv (tulipani!), da jih živali že oddaleč zagledajo; kadar pa je cvetje drobno, je tesno združeno v klasje (kilovec), mačice (iva, vrba, topol), grozde (češmin) kobule (kumina), glavice (detelja) itd., da se takisto vidi že od daleč. Na cvetnem vencu se nahajajo često pege, lise, proge, ki kažejo živalim pot do medu in cvetnega praha.

Skoraj vse razširjajo — včasih daleč na okrog — prijeten vonj, da jih živali tudi ovohajo. Ajdo že človek ovoha na 30, lipo na 50, vinsko trto na 300 korakov, žuželke pa vohajo brez dvoma bolje ko človek. Nekatero rastline (*A-morphophalus Rivieri*) smrde po — mrhovini: na njih pa tudi res najdeš vse polno mrhovinskih hroščev in mrhovinskih muh.

Pri nas ima pretežna večina žužkocvetnic po dnevi pri lepem vremenu odprto cvetje, da ga obiskujejo žuželke, ki letajo okrog po dnevi in pri lepem vremenu. So pa tudi takšne, katerih cvetje je po dnevi zaprto, po noči (pri lepem vremenu) pa široko odprto (svetlin *Oenothera*, povešena pokalica [*Silene nutans*]), da se pasejo po njem ponočni večji, prelci, pēdiči, sovke, večše, moli in ponočni hrošči. Njihovo cvetje je obrnjeno vedno na tisto stran, od katere prihajajo žuželke.

Ustnatice, zijalke, metuljčnice, vijolice, kukovice i. dr. imajo cvet, pri katerem je spodnji del takorekoč jezik, ki moli iz ust. Jeziček je naprava, na katero došle žuželke sedajo in se je drže, ko prihajajo na poset.

Divji kostanj, mnoge lilije, gadovec, vrbovec in drugi imajo nenavadno dolge prašnike in dolge pestiče. To so drogi, katerih se oprijemljejo in drže žuželke, pijoč iz cveta med in nabirajoč cvetni prah.

Pošegeči pri češminu z zapetnico prašnikove niti spodaj na notranji strani, videl boš, da udarijo prašniki drug za drugim na brazdo, kakor kladvice na zvonce ali na zavito žico pri uri. Ako hodijo žuželke po češminjem cvetu, šegečejo prašnikove niti in prašniki tolčejo na žuželke ter stresajo nanje cvetni prah.

Kadulje (*Salvia*) imajo samo po dva, ne po štiri prašnike kakor druge ustnatice. Na niti vsakega kaduljnega prašnika stoji (blizo na sredi) palčica, ki dela s prašnikovo nitjo kotni zvod. Žuželka, sileč in prodirajoč v cvetno cevko, zadene na palčico, prašnik jo udari po hrbtu in strosi nanjo cvetni prah. (Poizkus s treščico ali zobotrebnikom!) Dokler je v prašnicah kaj cvetnega prahu, je vrat z brazdo t. sno pritisnjen na zgornjo ustno, da se žuželka ne more obdrgniti ob brazdo; ko je pa

prah iztrošen, se vrat nagne navzdol in brazda sname žuželki, ki pride na cvet, nekaj cvetnega praha s hrbta; oprasha je izvršena. (Glej podobo šte. 4.)

Pa tudi pri tistih ustnaticah, ki nimajo tako ustvarjenih prašnikov, da bi tolkli kakor pri kaduljah obiskovalca po hrbtu, posredujejo žuželke oprasho. Pri tej vrsti ustnatic se

Podoba šte. 4.

Žuželka (čmrlj) na kaduljinem cvetu.

cvet popolnoma prilega telesu nekaterih žuželk, zlasti čmrljev in bučel; cvet je, kakor da bi bil vlit na telo teh kožokrilcev. Ker so prašniki in pestič natanko na sredi pod zgornjo ustno in se prašniki odpirajo na spodnjo stran, je oprasha po žuželkah popolnoma zasigurjena.

Brazda mačehice ali sirotice (*Viola tricolor*) je okrogla bunčica in ima na strani globelico, ki se zapira in odpira z vratci. Če porine došla žuželka prašen rilček v cvet, odpre z njim vratca na brazdi, ki se odpirajo navzdol, in cvetni prah se

naklada na notranjo stran vratac; ko ga pa potegne iz cveta, zapre z njim vratca in cvetni prah se pritisne v brazdino globelico; brazda je s tem oprasha s tujim prahom, lasten prah pa ne more priti v zaprto globelico.

Pri kukovicah (Orchideae) je v pretežnem številu domačih in tujih vrst cvetni prah zlepljen v dva batiča, vsak batič je nasajen na lepljiv peceljček. Ko preiskuje žuželka cvet, skočita peceljčka s cvetnim prahom na koncu iz brazdine mošnice in se primeta čela; žuželka je zdaj videti, kakor da ima roge na čelu, ker molita peceljčka kvišku. Ali kmalu uveneta in prašna batiča se povesita. Povešena pa sta na čelo baš na tistem mestu, s katerega ju žuželka, ko pride na drugi cvet, pritisne na brazdo tega cveta. — Poizkus s svinčnikom! (Glej podobo šte. 5.)

Podoba šte. 5.

Čmrljeva glava s prašnimi batičema kukovice na čelu.

Košarice (Compositae) imajo prašnice, med seboj zrasle v cev, skozi katero je napeljan vrat z brazdo. Prašnice se odpirajo na znotranjo stran in iztrošajo prah v ozko prašnično cev. Tukaj je cvetni prah skrit; nobena žuželka ne more do njega, ker je cev pretesna, a sam prah tudi ne more popadati iz cevi, ker je v njo preveč naphan. Kaj se zgodi? Skozi cev napeljani vrat se mahoma raztegne (pri večjem številu rodov in vrst) in vzame cvetni prah s seboj na površje, ali pa se skrčijo, sprožene po žuželkah, praš-

nikove niti (Centaurea, Onopordon) ter potegnejo prašnično cev za seboj navzdol in spravijo na ta način cvetni prah iz cevi na dan. Žuželke, ki hodijo po cvetni glavic, pometejo s svojimi dlakami prah in ga raztrosijo po brazdah.

Veliko število metuljčnic ima tako urejen cvet, da se trosi cvetni prah žuželkam (čmrljem, bučelam), ki sedajo na krilna lista cvetnega venca, na prsi, na trebuh in na notranjo stran nog. Od tod ga ometejo in vzamejo nase kocinaste, omelcu podobne brazde drugih cvetov; tako se oprahujejo s tujim cvetnim prahom. Metuljčnice se sicer tudi same oprahujejo, vendar je oprahujevanje po žuželkah pri njih velikega pomena. Darwin poroča, da si je odbral za opazovanje v to smer 40 glavic bele detelje. Dvajset glavic je pustil prostih in žuželkam pristopnih, dvajset pa jih je ovil v pajčolan, da tako zabrani žuželkam posete na nje. Od prvih 20 glavic je dobil 2290 zrn semena, od drugih 20 ni dobil niti enega! — Ko so se Angleži naselili v južni Avstraliji, so začeli tam za živino sejati našo rdečo deteljo. Pa čudno, semena te detelje niso mogli dobiti v Avstraliji. Na to so postali pozorni angleški botaniki in so stvar preiskali. Našli so, da Avstralija nima žuželke, ki bi bila sposobna oprahuje rdečo deteljo, sama pa se ne oprahuje. Zanesli so potem v Avstralijo neko vrsto čmrljev, če se ne motim, je bil *Bombus terrestris*; ko se je razplodila, je začela dajati rdeča detelja seme; pred kakimi 12 do 15 leti so ga dobili prvokrat.

Volčje jabolko ali volčja zel (*Aristolochia clematitis*) je znana plevelka po naših vinogradih. Rastlina ima žolto, precej veliko, cevno, v širok jeziček se končujoče cvetje, ki stoji po koncu (mlajše) ali pa je povešeno (starejše). Ako prerežemo vzdolž cev po koncu stoječega cveta, zapazimo v cevi mnogo tankih in kratkih dlak, ki so vse proti dnu cveta obrnjene. Prerez cevi povešenega cveta pa nam kaže, da so dlake v cevi vele in upadle. Kaj pomeni to? Cvet volčje jabolke se ne more sam oprahuje, ker so pestič in prašniki tesno med seboj zrasli in brazda prej dozori ko prašniki. Oprahuje morajo izvršiti žuželke. Gosti žolti cveti se že od daleč vidijo. Žuželke, navadno majhne muhe in mušice, prihajajo in posedajo na jeziček, potem gredo v cvetno cev iskat medu, ki ga tudi obilo najdejo. Site in napojene hočejo zopet na beli dan. Pa joj! Na stotine jim štrli ostrih bodic nasproti, ki zapirajo izhod. Ujete so kakor miš v žični pasti. Prestrašene letajo v zaporu sem in tja; pri tem pa oprahuje brazdo s prahom, ki so ga prinesle seboj iz drugega cveta. Kakor hitro

Pod. št. 6.
Cvet volčje
jabolke z
ujetimi žu-
želkami.

pa je oprahba izvršena, začno trositi prašniki cvetni prah, cvet se povesi in bodice zvenejo. Žuželke, ki so bile 1—2 dni zaprte (za toliko časa je tudi hrane v zaporu), odidejo na prosto, navadno popolnoma pokrite s cvetnim prahom. (Glej podobo šte. 6.)

Pesji davec ali lastavičji koren (*Vincetoxicum officinale*), blizo 1 m visok, rase pri nas po mejah, ima belo cvetje in cvete meseca majnika in junija. Prašna zrnca te rastline se drže močno skupaj, so pritrjena na roglja dvorogljatih vilic in tiče globoko v cvetu, krog in krog ovita v tvorine cvetnih listov. Zgornji del vilic gleda malce iz cveta in je razklan v precep. Žuželka, iskajoč po cvetu sladkega medu, stopi tudi lahko v precep. Če je stopila, jo prime precep tako močno, da ne more več z mesta. Za nogo prijeta žuželka — navadno so muhe — bi se rada oprostila in rešila, zato poteguje in poteguje. A precep ne izpusti; končno potegne žuželka vilice s cvetnim prahom iz cveta in gre dalje, noseč vilice na nogi. Kakor hitro pa se dotakne s cvetnim prahom na vilicah brazde na pestiču, prime brazda prah, žuželka pa potegne z vso močjo nogo iz precepa. Brazda je oprahena, žuželka pa rešena kljuge na nogi. (Glej podobo šte. 7.)

Pod. šte. 7.

Stopalo žuželke s prašnimi vilicami pesjega davca na kremplju.

Opisal bi lahko še mnogo drugih, enako zanimivih činov, kako izvršujejo živali oprahbo; pa to zadostuj.

c) Voda je le pri nekaterih povodnih rastlinah s podvodnim cvetjem (*Ceratophyllum*, *Zostera*¹⁾) ono sredstvo, po katerem prihaja cvetni prah na brazdo. Kako se to vrši, ne bom popisoval.

5. Oplodba.

Čvrsti cvetni prah, ki je prišel na svežo brazdo (pri pokrito-semenčnicah), začne kmalu kaliti, to je, poganjati na brazdini strani prašne mešičke. Vsako zdravo, na čvrsto brazdo prenešeno prašno zrnce požene le po en sam prašni mešiček.

Prašna zrnca se napijejo na brazdi brazdinega soka. Vsled tega nastane v zrcih napetje, ki povzroči poganjanje prašnega mešička. Prašni mešiček prebode vrat, pride v plodnico in v plodnici do semenskega popka. (Glej podobo šte. 3.) Tukaj nameri na klična ustca, se raztegne in razpne skozi ustca, prodere obrobno staniče popkovega jedra nasproti ustcem in dospe

¹⁾ *Zostera*, povodnji ali morski lasan (*Seegrass*), je ona, po morskih pobrežjih pod vodo rastoča rastlina, s koje dolgim in trakastim listjem polnijo žimnice in blazine.

do kalične vrečice. (Glej podobo šte. 8). Za to pot potrebuje mešiček več časa, pri pomladnem žafranu n. pr. 1—3 dni, pri štrkovcu navadno 5 dni, pri kukovicah več mesecev. Ta doba je deloma odvisna od dolgosti vrata, ki ga mora prebosti mešiček — pa ne vselej.

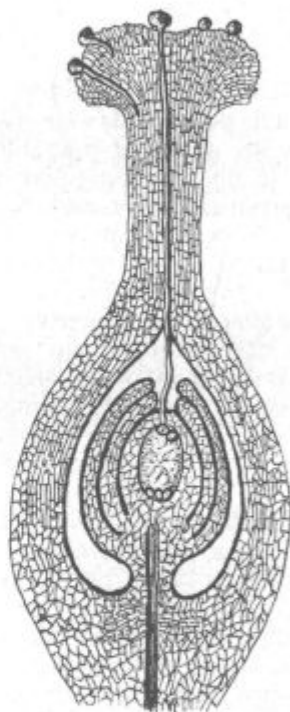
Dospelvi do kalične vrečice, se mešiček vrečice na temenu samo dotakne, ali pa se na strani od temena pritise na vrečico. V prvem slučaju se mešiček in kalična vrečica odpreta z majhno luknjico na mestu, kjer se dotikata, in vsebina prašnikovega mešička, spermatoplasma, izteče v višjo prvo, iz te pa v nižjo drugo stanico na vrečičinem temenu. (Glej podobo šte. 8). V drugem slučaju pa se ne odpre ne mešiček, ne kalična vrečica na dotikališču, ampak mešiček izpôti endosmotiskim potom spermatoplasmo v višjo temensko stanico, katera jo odda v drugo nižjo.

S tem je oplodba izvršena. Oplodila se je, kakor smo videli, druga in nižja stanica na temenu (jajčice), dočim je prva in višja spermatoplasmo samo sprejela (stanica prevodnica), a jo oddala v drugo, pravo jajčno stanico.

Prašno zrnce na brazdi je po izvršeni oplodbi prazno in mrtvo. Prašni mešiček, brazda in vrat usahnejo in se posuše, izpolnivši svojo nalogo, iz oplojne jajčne stanice pa se začne razvijati klica ali kal.

Tako se izvršuje oplodba pri pokritosemenčnicah (Angiospermae).

Nekoliko drugačne so razmere pri golosemenčnicah (Gymnospermae), katerim se plodni listi ne zavijejo v pestič, temuč ostanejo ploski in ravni (smreka, hoja, bor, macesen i. dr.), tako da semenski popki niso obdani s plodnimi listi in skriti v plodnici, ampak so prosti, neobdani, goli. V nekaterih slučajih (tisa) pa pri golosemenčnicah

Podoba šte. 8.

Po dolgem prerezan pestič z ravno tako prerezanim semenskim popkom.

Na popku se vidijo vsi deli, izvršuje se z enim prašnim zrncom ravnokar oplodba; dve drugi prašni zrnca sta začeli kaliti, dve še ne kalita.

plodnih listov sploh ni. Tudi semenski popki so pri golosemenčnicah drugačni ko pri pokritosemenčnicah.

Izprva se sicer razvija semenski popek pri golosemenčnicah prav tako kakor pri pokritosemenčnicah. Ko je pa nastala v popku kalična vrečica, se v njej ne narede znane stanice na dnu in na temenu, marveč se razvije v njeni prostornini staničnik parenhimatskega staničja, ki napolnjuje vso prostornino. Pravi se staničniku notranje belakovinje (Endosperm), ima isti pomen kakor pri tajnocvetkah s cevnicami povezankami (praproti, preslice, lesičniki) predkal (Prothallium).

Nasproti kaličnim ustcem nastane v belakovinju po več (včasih mnogo) navadni steklenici podobnih vrečic, ki se jim pravi praplodivke (Archeogonia). Vrat je votel, v trebuhu pa se nahaja v praplodivkah velika osrednja jajčična stanica, ki je ob času oploditve napolnjena s penasto protoplazmo. Pri smrečnicah je v vsakem semenskem popku po 3—5, pri tisi po 5—8, pri cipresnicah po 5—30, pri čudoviti Welwitschiji celo po 20—60 praplodivk.

Oplojanje se vrši takole: Cvetni prah popada naravnost na semenske popke, ne na brazdo, ker je ni. Prašni mešički rasto v usta semenskega popka, proderejo obrobno staničje popkovega jedra nasproti ustcem, prebodejo kalično vrečico, dospe do praplodivk in se vzpno v vrat praplodivke. Konec mešička se odpre in spermatoplasma se izlije v osrednjo staničo praplodivke, napolnjene s penasto protoplazmo, in se z njo spoji. S spojitvijo spermatoplasme iz prašnega mešička s protoplazmo osrednje stanice v praplodivki je oploditev izvršena. Pri smrečnicah in tisnicah oplodi vsak prašni mešiček po eno samo praplodivko, pri cipresnicah pa jih oplodi po več, ker se razpne čez praplodivske vrate in požene v vsako praplodivko postranski mešiček. Čudno je, da prašni mešiček pri svojem prodiranju proti praplodivkam naenkrat preneha za dolgo časa v prodiranju in stoji na miru, po tem prenehljaju pa spet dalje rase. Pri smreki in tisi stoji več tednov (včasih po več mesecev), pri boru do junija drugega leta, pri Salisburiji tako dolgo, da pade seme na tla.

Dasi se oplodi vedno po več praplodivk, razvije se v enem semenu le po ena sama klica, druge praplodivke usahnejo.

6. Seme in plod.

Jajčična stanica, oplojena na popisana načina s spermatoplasmo cvetnega praha v klični vrečici, oziroma v trebuhu praplodivke, se kmalu po izvršeni oplodbi obda s stanično kožico. Potem se razkruši v 2 stanici in vsaka novih stanic se zopet razdeli, navadno tudi na dvoje. Staniško razdeljevanje se

nadaljuje, različno pri raznih rastlinskih skupinah. V vsakem slučaju pa se stanice vedno množijo in nastali staničnik se razširja in rase. Iz njega se razvije končno ono novo rastlinsko bitje, kateremu pravimo klica ali kal, to je nova mlada rastlina z vsemi bistvenimi deli rastline.

Na klici razločujemo stebelce, spodaj koreninico, zgoraj brst in na stebelcu klične liste, torej v resnici vse bistvene dele rastline! (Glej podobo šte. 9.) Pri enakoličnih je na stebelcu po en sam klični list (lilije, narcisi, kukovice, trave, šaši, palme), pri dvokaličnih sta po dva, (vse naše listno drevje, listno grmovje in pretežna večina zelišč), pri golosemenenicah pa jih je skoraj vseskozi po več (smreka, jelka, bor i. dr.). Včasih so klični listi zelo veliki in debeli (fižol, bučnica, peške); v takšnih kličnih listih je shranjeno in nakopičeno obilo hranivnih snovi; z njimi se redi mlada rastlina v prvem času svojega samostalnega življenja.

Podoba šte. 9.

Klica dvokalične rastline (leske) z velikima in debelima kličnima listoma.

Med tem, ko se iz oplojene jajčične stanice razvija klica, se izpreminjajo tudi drugi deli semenskega popka. Vrhna stanica, ki je stala poleg jajčične in mnogokrat tudi na dnu kalične vrečice stoječe stanice (pri pokritosemenčnicah), izgine popolnoma; posrkalo jo je staničje razvijajoče se klice. Lupina (obod) semenskega popka se raztegne ter postane močnejša in debelejša: pretvorila se je v semensko lupino. Z omenjeno lupino obdana klica je seme.

Ko so se posrkale v kalični vrečici postranske stanice, ko je kalica razvita in se je pretvoril semenopopski obod v semensko lupino, je seme pri prav velikem številu rastlin pokritosemenčnic doraslo in zrelo.

Pri mnogih drugih rastlinah pa se naredi iz stanic na dnu kalične vrečice in iz še proste protoplazme v kalični vrečici staničnik, ki klico ali polagoma obkoli in obda, ali pa jo pritisne na notranjo steno kalične vrečice. Stanice tega staničnika se napolnijo s hranivnimi snovmi, ki pozneje služijo kaleči klici prvi čas za hrano. Celota tega staničja se imenuje notranje belakovinje (Endosperm.)

Pri še drugih rastlinah (brez notranjega belakovinja) se napolni s hranivnimi tvarinami obrobno staničje popkovega jedra, obdajajoče kalično vrečico. Kjer se to zgodi, tam nastane v semenu zunanje belakovinje (Perisperm). Tudi te snovi imajo nalogo, da prvi čas redijo kalečo klico.

Rastlina-mati da toraj v vsakem slučaju mladi klici hraniva na pot v samostojno življenje.

Pa še drugače je preskrbela nežno svoje dete. Seme ima, kakor sem že omenil, močno in trdno lupino. Na površju je lupina mnogokrat robata, rogljata, bodičasta, kosmata, kocasta, popolnoma v dlake zavita (pavola), s sočnatim ter hkrati grenkim in strupenim plaščem obdana (tisa), v krilo razširjena (iglovci) itd. Te naprave imajo namen, da ali varujejo seme neugodnih vremenskih vplivov (močna lupina, dlaka, volna), ali da ga branijo pred napadi ptičev, ki zobljejo semenje, (rogliji, bodice, dolga dlaka, grenek strupen plašč), ali da raztrošajo seme daleč na okrog (krila, dolge dlake, proč stoječa volna.) — Seme v jagodah, peške in koščice so neprebavne; če so tudi šle skož želodec in črevo, kalivosti niso izgubili.

Kakor se razvije iz semenskega popka seme, tako dozori iz plodnice **plod**; zrel je suh ali sočnat, se odpre ali ostane zaprt, se razkolje ali ne razkolje. Plodovi, kateri ostanejo zaprti, imajo često letance (regrat, brest, javor, metlen), da jih lahko veter raznese, ali naprave, da jih raznosijo živali in človek (dvozobnica, lepinec, mnogo kobulnic, trave, podlesek i. dr.). Mnogi imajo orožje, ki jih brani živalskih napadov.

Kalivo seme, ki pride v mokrotno in dovolj zagreto prst, začne prej ali slej kaliti, t. j. poganjati. Nekatera semena kalijo že v 12 urah (vrbe), druga v 24, še druga v 2—8 dneh; so pa tudi takšna, ki leže po cele mesece, celo po celo leto in po 2 leti (bor, pinija, limba) v zemlji, preden kalé.

Kalivno moč izgube nekatera semena hitro (vrbe, topoli, brest, razne koščice); če se seme le posuši, je že izgubilo kalivost. Druga ohranijo kalivno sposobnost dalje, nekatera do prihodnje pomladi (ricinus, španski poper, jajčevnik), druga po 2 leti (rž, proso, ječmen, koruza), še druga po 3 leta (repica, pšenica, oves), 4 leta ostanejo kalivni: konoplja, lan, gorečica, 4 do 5 let: grah, bob, grahovka; buče in kumare baje do 20 let.

Podobe.

	Stran
Štev. 1. Tri povečana zrnca cvetnega praha	54
" 2. Razvijanje in rast semenskega popka	55
" 3. Samooplojanje pri poponu	60
" 4. Žuželka (čmrlij) na kaduljinem cvetu	64
" 5. Čmrljeva glava s prašnima batičema kukovice na čelu	64
" 6. Cvet volčje jabolke z ujetimi žuželkami	65
" 7. Noga žuželke s prašnimi vilicami iz cveta pesjega davca	66
" 8. Izvrševanje oplodbe	67
" 9. Klica dvokalične rastline z velikima in debelima kličnima listoma	69

III. Teme in teze

pedagoških poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah leta 1905.

(Sestavil Jakob Dimnik.)

A. Društvene skupščine.

a) Na Kranjskem.

I. Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev. Predsednik *Luka Jelenc*, učitelj v Ljubljani. — Dan in kraj zborovanja: dne 13., 14. in 15. avgusta v Pulju.

Tema: Početki slovanskega šolstva v Istri v jožefinski dobi. Poročal dr. *Fran Hešič*, c. kr. učiteljiščni profesor v Ljubljani.

Tema: O peticiji na državni zbor za izboljšanje gmotnega položaja ljudskega učiteljstva. (Za preuredbo § 55. državnega ljudsko-šolskega zakona potom državne legistative.) Poročal *Pavel Plesničar*, nadučitelj v Marezigah pri Kopru.

Tema: O odpravi krajevnega plačilnega sistema v Istri. Poročal *Miroslav Anžlovar*, učitelj-voditelj v Boljuncu.

Resolucije: Utemeljeval *Ivan Šega*, učitelj v Šmartnem pri Litiji in sicer:

1. Slovensko in istrsko-hrvaško učiteljstvo, zbrano v Pulju na glavni skupščini „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev,“ protestuje proti nezakonitemu postopanju laške gospodovalne stranke glede ljudskega šolstva hrvaškega in slovenskega naroda v Istri.
2. Zahteva od c. kr. vlade pravično uravnavo hrvaškega in slovenskega ljudskega kakor tudi srednjega šolstva.

3. Naroča vodstvu „Zveze“, da podá slovanskim klubom avstrijskega državnega zbora jasno sliko vsega istrskega šolstva s prošnjo, da naj smatrajo to vprašanje kakor glavno točko slovanske vzajemnosti.

II. Slovensko deželno učiteljsko društvo v Ljubljani. Predsednik *Juraj Režek*, učitelj v Ljubljani.

Tema: Prošnja na visoki deželni zbor Kranjski za izboljšanje gmotnega stanja kranjskemu učitelstvu. Sestavil odbor.

III. Pedagoško društvo v Krškem. Predsednik *Ljudevit Stasny*, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Krškem.

Tema: Obravnava uporabnih nalog v zmislu množitve. Razpravljala učiteljica *Amalija Kobau* v Kostanjevici.

Tema: Ilustracija k berilu „Solnce in veter“. Razpravljal učitelj *Janez Erbežnik* v Kostanjevici.

Tema: Črka *K*. Razpravljaj nadučitelj *Jurij Adlešič* v Krškem.

Tema: Moj dom. Razpravljala učiteljica *Vlastemila Peršl* na Raki.

Tema: Veverici. Razpravljala učiteljica *Frančiška Lunder* na Raki.

Tema: Češko. Razpravljala učiteljica *Avgusta Lunder* na Raki.

Tema: Kako predočimo učencem oddaljenost dveh krajev na zemljevidu. Poročal c. kr. okrajni šolski nadzornik *Ljudevit Stiasny* v Krškem.

Tema: O skupnem poučevanju v oddelkih. Poročal učitelj *Ivan Magerte* v Svibnem.

Teze: I. Pouk v oddelkih je zlo za učitelja in za učence.

II. Direktni pouk je neprimerno večje vrednosti nego indirektni.

III. Čas direktnega pouka pomnožimo, če združimo oba oddelka v celoto in ju poučujemo skupno.

IV. Izključno le skupno se poučujeta oddelka v nazornem nauku, lepopisju, risanju, petju in telovadbi.

V. Le deloma (po eno ali dve uri na teden) se poučujeta oddelka skupno v jezikovnem pouku (govorne vaje) in v računstvu (računanje na pamet).

VI. Pri pouku v realijah pridružimo višji oddelek nižjemu:

a) kadar se v nižjem oddelku obravnava snov, ki jo naj bi višji oddelek ponovil;

b) kadar se v nižjem oddelku kaj obravnava, kar je višjemu še neznan, a je želeti, da se s tem seznanj.

VII. Nižji oddelek pridružimo višjemu le tedaj, kadär obravnavamo kaj takega, kar je primerno za učence obeh oddelkov.

VIII. Pod VI. in VII. navedeno slučajno združevanje oddelkov se priporoča včasih tudi za jezikovni pouk (koncentracija) in za računstvo (ponavljanje).

IX. Za združevanje oddelkov ne govore le didaktični razlogi, ampak si učitelj s takim postopanjem obenem znatno olajša svoje delovanje.

IV. Ljubljansko učiteljsko društvo. Predsednik *Jakob Dimnik*, nadučitelj v Ljubljani.

- Tema:* IV. deželna učiteljska skupščina. Poročala *Fran Črnagoj*, nadučitelj na Barju, in *Luka Jelenc*, učitelj v Ljubljani.
- Tema:* Gmotno stanje ljubljanskega učiteljstva. Poročal *Karel Wieder*, učitelj v Ljubljani.
- V. Belokranjsko učiteljsko društvo.** Predsednik *Fran Lovšin*, nadučitelj na Vinici.
- Tema:* Električna. — (2 hospitaciji.)
- VI. Učiteljsko društvo za litijski okraj.** Predsednik *Josip Zajec*, nadučitelj v Velikem gabru.
- Tema:* (3 hospitacije.)
- VII. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za okraj Kamnik.** Predsednik *Lovro Letnar*, nadučitelj v Mengšu.
- Tema:* (2 hospitaciji.)
- VIII. Slovensko učiteljsko društvo za kočevski okraj.** Predsednik *Štefan Tomšič*, nadučitelj v Ribnici.
- Tema:* Gojenje narodnega čuta. Predaval *F. Mlakar* iz Ribnice.
- Tema:* O čebelarstvu. Predaval *M. Vrbič* iz Sodražice.
- Tema:* Veverica. Učni poskus; *K. Fink* in *F. Štefančič* iz Vel. Lašč.
- Tema:* Kmetijski pouk v ponavljalni šoli. Predaval nadučitelj *Štefan Tomšič* iz Ribnice.
- Tema:* Računstvo, zgodovina in spiseje. Praktični nastop učitelja *St. Legata* od Sv. Gregorja.
- IX. Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj.** Predsednik *Fran Luznar*, nadučitelj na Primskovem.
- Tema:* Spomini na Švico. Poročal *Fr. Luznar* s Primskovega.
- Tema:* Pesem. — Praktični nastop nadučitelja *Fr. Rojine* s Šmartnega.
- X. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja „Ljubljanske okolice“.** Predsednik *Josip Gregorin*, učitelj na Viču.
- Tema:* Gospodinjstvo v ponavljalni šoli. Poročala gdč. *Jerica Zemljanova* z Iga.
- XI. Okrajno učiteljsko društvo za radovljiški okraj.** Predsednik *Andrej Grčar*, nadučitelj v Radovljici.
- Tema:* Mačka. Zajec. Človeško telo. Praktični nastop gospodične *Miške Razingerjeve* iz Radovljice.
- Tema:* Das Buch. — Petrolej. — Praktični nastop *F. Fabince* in *M. Salbergerja* z Jesenic.
- Tema:* Računstvo v I. razredu po A. Črnivčevi metodi. Praktični nastop gdč. *Fr. Kalmus* iz Gorij.
- Tema:* Potovanje iz Gorij v Ljubljano. Praktični nastop nadučitelja *Josipa Žirovnika* iz Gorij.
- XII. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev logaškega okraja.** Predsednik *Andrej Šest*, nadučitelj v Cerknici.
- Tema:* Gmotno stanje ljudskega učiteljstva.
- XIII. Učiteljsko društvo za postojnski šolski okraj.** Predsednik *Dragotin Česnik*, nadučitelj in župan v Knežaku na Pivki.

Tema: O risanju po naravi v ljudski šoli. Poročal *Rudolf Horvat*, nadučitelj v Zagorju na Pivki.

Tema: Učiteljevo delo na narodno-gospodarskem polju. Poročal *Fran Mrcina*, učitelj v Vipavi.

XIV. Učiteljsko društvo za novomeški okraj. Predsednik *Viljem Gebauer*, nadučitelj v Šmihelu pri Novem mestu.

Tema: (5 hospitacij.)

XV. Podružnica Slomškove zveze v Idriji. Predsednik *Ivan Vogelnik*, voditelj c. kr. čipkarske šole v Idriji.

Tema: O izpustu iz šole. Poročal *Josip Novak*, c. kr. učitelj v Idriji.

Tema: O pomenu nazornega pouka v ljudski šoli. Poročal *Rafael Gostiša*, c. kr. učitelj v Idriji.

Tema: Nekaj misli s pedagoško-katehetskega tečaja na Dunaju. Poročal *Frančišek Oswald*, c. kr. katehet v Idriji.

Tema: Praktični nastop iz prirodopisja: „Smreka“. Izvajal *Rafael Gostiša*, c. kr. učitelj v Idriji.

b) Na Štajerskem.

I. Sevniško-brežiško učiteljsko društvo. Predsednik *Janko Knapič*, nadučitelj na Vidmu.

Tema: O šolarskih knjižnicah. Poročal *S. Gajšek*.

Tema: Kako vplivaj šola na harmonsko vzgojo intelekta in čustev, da bodo podlaga vzgoji značaja? Poročal *A. Skalovnik*.

Tema: Nekaj misli o osemletni šolski dobi. Poročal *B. Tominc*.

Tema: Predmet po Kernu. Poročal *F. Jamšek*.

Tema: O modernem risanju. Poročal *Ignacij Zupan*.

Tema: O podrobnih učnih načrtih za prirodopis. Poročal *S. Gajšek*.

Tema: O razmerah učiteljskih stanovanj. Poročal *J. Knapič*.

I. Šaleško učiteljsko društvo. Predsednik *Ivan Koropec*, nadučitelj v Šoštanju.

Tema: (7 predavanj, 1 hospitacija, 1 razprava.)

III. Okrajno učiteljsko društvo v Ormožu. Predsednik *Anton Porekar*, nadučitelj na Humu pri Ormožu.

Tema: Spomini s potovanja v Norimberg na I. mednarodni kongres za šolsko higijeno. Poročal *Anton Kosi*, učitelj v Središču.

Tema: O obravnavi šolskih zamud. Poročal *Ernest Slanc*, nadučitelj pri Sv. Bolfenku.

Tema: Zakaj bi se naj učitelji bavili s filozofijo? Poročal *Robert Košar*, učitelj na Runeču.

Tema: Zgodovina tomaževske ljudske šole in takozvane „male gimnazije“ pri Sv. Tomažu. Poročal *Šimen Bezjak*, nadučitelj pri Sv. Tomažu.

Tema: Razni opravičeni predlogi za letošnje deželno uradno konferenco. Poročal *Ivan Košar*, nadučitelj pri Vel. Nedelji.

Tema: Prošnja, oziroma resolucija na deželni odbor za odpravo III. plačilnega razreda.

IV. Slovenjebistriško učiteljsko društvo. Predsednik *Gregor Polanec*, nadučitelj v Črešnjevci pri Slov. Bistrici.

Tema: Oko in njega bolezen. Metodično obravnaval *Martin Šampert*, nadučitelj v Makolah.

Tema: Odstranitev III. plačilnega razreda.

Tema: O slikovitosti jezika. Poročal *I. Žulek*, učitelj v Makolah.

Tema: Kaj se zahteva od učiteljskih zastopnikov v okrajnem šolskem svetu? Poročal *I. Špan*, učitelj v Slovenski Bistrici.

V. Učiteljsko društvo za mariborsko okolico. Predsednik *Avguštin Požegar*, nadučitelj v Žitečki vasi.

Tema: O časti. Predaval *Avguštin Požegar*.

VI. Učiteljsko društvo za ptujski okraj. Predsednik *Jakob Kopic*, učitelj v Ptujju.

Tema: Kaj je na večrazrednicah ukreniti, da se zagotovi uspešno vzajemno delovanje? Poročal nadučitelj *J. Kaukler*.

Tema: Spisje v ljudski šoli. Poročal *J. Vauhnik*.

Tema: O najnovejšem slovanskem pesništvu. Poročal doktor *I. Komljanec*.

Tema: Računanje na nižji stopinji. Poročal prof. *Z. Lavtar*.

Tema: Kronika o Vurbergu. Poročal *I. Žiher*.

Tema: Protest proti tečaju za suplente.

VII. Učiteljsko društvo za okraj Slovenji Gradec. Predsednik *Ivan Vrečko*, nadučitelj v Slovenjem Gradcu.

Tema: O navajanju otrok k spodobnemu vedenju zunaj šole. Poročal *Jan Trobej*.

Tema: O čebelarstvu. Poročal *S. Šalamon*.

Tema: O nazornem pouku kot pripravi za spisje in realije. Poročal *Fr. Vrečko*.

Tema: O biološki metodi prirodopisnega pouka. Poročal *Fr. Vrečko*.

Tema: O šolski higijeni. Poročal dr. *I. Pollak*.

VIII. Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj. Predsednik *Armin Gradišnik*, nadučitelj v Celju.

Tema: Kako in kaj se dá po novi struji risati v ljudski šoli? Poročal *A. Petriček*, nadučitelj v Žalcu.

Tema: Nekaj za učiteljice. Poročal *Fran Brinar*, nadučitelj v Gotovljah.

Tema: Protest proti nameravani ustanovitvi dvomesečnih ferijalnih tečajev za učiteljske aspirante.

IX. Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo. Predsednik *Alotzij Strmšek*, nadučitelj pri Sv. Petru na Medvedovem selu.

Tema: (3 predavanja in 4 razprave).

X. Okrajno učiteljsko društvo gornjegrajsko. Predsednik *Ivan Kelc*, nadučitelj v Novi Štífti.

Tema: O Zavezini skupščini v Postojini. Poročala delegata *Kocbek* in *Šijanec*.

Tema: Kako se vzgajajo trdni značaji? Poročal *Ivan Kelc*.

Tema: O analfabetih. Poročal *Ig. Šijanec*.

Tema: O najnovejših strujah v risanju. Predaval nadučitelj *Fran Kocbek*.

Tema: Nova Štífta. Krajevna črtica. Predaval nadučitelj *Ivan Kelc*.

Tema: Razgovor o letošnjih konferenčnih vprašanjih.

XI. Učiteljsko društvo za šentlenarski okraj. Predsednik *Josip E. Mavrič*, nadučitelj pri Sv. Trojici v Slov. Goricah.

Tema: (10 predavanj.).

XII. Ljutomersko učiteljsko društvo. Predsednik *Janko Karba*, učitelj v Ljutomeru.

Tema: Preiskovanje duševnega obzorja učencev prvoletnikov. Podaval *Fran Čeh*.

Tema: Kako se naj obravnava prirodoznanstvo, da bode na korist bodočemu kmetijskemu poklicu učencev? Ali se naj ustanovljajo kmetijski nadaljevalni tečaji na tuokrajnih šolah? — Če se temu pritrđi, posvetovanje in sklepanje o uredbi, učni snovi, učnem času i. t. d. Podaval *Tomo Pušenjak*.

Tema: Kakšen bodi pouk v ženskih ročnih delih, da bode ljudstvo bolj zanimal? Podavala *I. Petovar*.

Tema: Nekaj o razvijajoči upodablajoči metodi. Podaval *Simon Cvahte*.

Tema: Govorjenje in čitanje v zboru. Podaval *Janez Robič*.

Tema: O najnovejši pedagoški književnosti. Poročal *Janez Robič*.

Tema: Pogled v tekoče leto — kaj se je storilo prav ali neprav — kaj bi se lahko storilo in popravilo v novem društvenem letu. Poročal *Vinko Vauda*.

Tema: Nekaj o čebeloreji. Podaval *Tomo Pušenjak*.

Tema: Kako vzgojij mladino, da bode vpoštevala avtoriteto? Podaval *Janez Robič*.

Tema: Biološka metoda pri prirodopisnem pouku. Podaval *Vinko Vauda*.

Sklepi, predlogi in resolucije.

1. Vpeljava vročinskih počitnic. Predlagatelj *Fran Čeh*.
2. Pri uradnih konferencah obravnava se naj samo eno vprašanje, a isto temeljito. Predlagateljica *Josipina Krenn*.
3. Elaborati se naj ne popravljajo toliko, kakor naloge učencev, tudi se naj toliko ne recenzuje in klasifikuje. Predlagateljica *Erna Razlag* in *Vinko Vauda*.

4. Učiteljski sadje- in vinorejski tečaji v Ljutomeru se naj nadaljujejo in dopolnijo s kmetijskimi. Predlagatelj *Fran Čeh*.
5. O tretjem plačilnem razredu. Predavatelj *Fran Čeh*.
6. Zahvala poslancu gosp. Fran Robiču za potegovanje v korist učiteljskih interesov. Predlagatelj *Fran Schneider*.
7. Zgražanje in nezaupnica dr. Linku, ki je tako grdo postopal proti učiteljstvu. Predlagatelj *Vinko Vauda*.
8. Prireditve veselice od strani učiteljstva v prid učiteljskemu konviktu. Predavatelj *Janko Tomažič*.

XIII. Savinsko učiteljsko društvo. Predsednik *Anton Farčnik*, nadučitelj v Polzeli.

Tema: O veselosti pri pouku. Poročal *Ivan Kramar*.

Tema: O mapi za pisanje in risanje. Poročal *Karol Marschietz*.

Tema: O obravnavi šolskih zamud. Poročal *Ivan Hoffer*.

Tema: Vzgoja šolske mladine k spoštovanju zakonite avtoritete. Poročal *Ivan Jakše*.

XIV. Kozjansko učiteljsko društvo. Predsednik *Fran Šetinc*, nadučitelj v Prevorju.

Tema: O higijeni pouka. Predaval dr. *Fr. Jankovič*.

Tema: O zemljevidu kozjanskega okraja. Poročal *Fr. Šetinc*.

XV. Učiteljsko društvo za konjiški okraj. Predsednik *Miroslav Kožuh*, učitelj v Konjicah.

Tema: O novodobni metodi lepopisnega pouka. Poročal *Lovro Serajnik ml.*, učitelj na Prihovi.

Tema: Spisje na nižji stopinji. Učni poizkus. Izvajal *Jakob Jurko*, nadučitelj v Tepanjah.

Tema: Pouk v oddelkih. Poročal *Anton Brumer*, nadučitelj v Čadramu.

Tema: Stavkova analiza po Kernu- dr. Bezjaku. Poročal *Mirko Kožuh*, učitelj v Konjicah.

XVI. Zveza spodnještajerskega učiteljstva. Predsednik *Armin Građišnik*, nadučitelj v Celju.

Tema: O bakterijah. Predaval ravnatelj *Henrik Schreiner*.

c) Na Primorskem.

I. Učiteljsko društvo za sežanski šolski okraj. Predsednik *Anton Berginec*, nadučitelj v Povirju.

Tema: Naša organizacija. Poročal *Fr. Vendramin*.

Tema: Učiteljstvo in kmetijstvo. Poročal *Fr. Vendramin*.

II. Učiteljsko društvo za goriški okraj. Predsednik *Tomaž Jug*, nadučitelj v Solkanu pri Gorici.

Tema: Mladi učitelj. Poročal *Anton Možina*.

Tema: Učiteljski koncert za konvikt. Poročal *Rudolf Vižintin*.

Tema: Društvo „Narodna prosveta“ in učiteljstvo. Poročal *Alojzij Urbančič*.

Tema: Sedanji položaj zakonskega načrta. Poročal *Anton Kutin*.

III. Tolminsko učiteljsko društvo. Predsednik *Fran Bogataj*, nadučitelj v Kobaridu.

Tema: Učiteljsko gmotno stanje.

IV. Učiteljsko društvo Kotara Volosko. Predsednik *Ante Dukić*, voditelj c. kr. pripravnice za učiteljišča v Kastvu.

Tema: Izjednačenje plač učiteljic s plačami učiteljev. Poročala *Savka Zahija*.

V. Slovensko učiteljsko društvo za koprski okraj. Predsednik *Miroslav Anžlovar*, učitelj-voditelj v Boljuncu.

Teme: Gmotno stanje istrskega učiteljstva. — O pravicah učiteljstva. — O verskih vajah. — O okrajnih in deželnih učiteljskih konferencah.

B. Uradne učiteljske skupščine.

Okrajne učiteljske konference.

a) Na Kranjskem.

I. Ljubljana. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik *Anton Maier*.

Tema: Najnavadnejše jezikoslovne napake šolskih otrok v Ljubljani in kako bi jih mogla šola iztrebiti. Poročajo učiteljski zbori javnih in zasebnih slovenskih mestnih ljudskih šol. Kot poročevalca pri konferenci je določil c. kr. okrajni šolski nadzornik učitelja *Janka Nep. Jegliča*.

Tema: Prva pomoč pri nezgodah. Poročevalec dr. *Ivan Kopčiva*, mestni zdravnik in svetnik v Ljubljani.

II. Logaški okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik *Ivan Thuma*.

Tema: Učna slika za eno učno uro v III. razredu štirirazrednice. — Prvi oddelek, direktni pouk: Metodiška obravnava 119. berilne vaje „Rjavi hrošč“ (Josin-Gangl, drugo berilo.). — Drugi oddelek, indirektni pouk: Spisna vaja. — Popis rjavega hrošča.

Učna snov za spisno vajo je otrokom že iz prejšnjega šolskega leta znana. Učitelj napravi o tej vaji na tablo dispozicijo, ki naj po njej izdelajo učenci nalogo, katero učitelj prej na kratko ustmeno ponovi.

To učno sliko so morale izdelati vse učne osebe logaškega okraja.

Pri konferenci določeni poročevalec je imel o učni sliki praktični nastop.

III. Postojnski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik *Ivan Thuma*.

Tema: Učna slika za eno učno uro v razredu, ki so v njem združeni otroci IV. in V. šolskega leta. — Prvi oddelek, direktni pouk: Računstvo.

Izvršitev sledečih nalog:

1. Kmet pridelal 521 q sena; od tega porabi za dom 207 q, proda pa 89 q; koliko mu ga ostane?
2. V prodajalnici kupim 24 kg pšenične moke po 28 h in 14 m platna po 70 h; a) koliko moram plačati; b) koliko mi trgovec povrne, ako plačam račun z dvajsetkronskim bankovcem?

Opomba. Vsako nalogo je izdelati najprej ustmeno in potem pisмено.

Drugi oddelek, indirektni pouk. — Spisje. — Popis tlakomera.

Učna snov za spisno vajo je otrokom že znana. Učitelj napravi o tej vaji na tablo dispozicijo, ki naj po njej izdelajo šolski otroci nalogo, katero učitelj prej na kratko ustmeno ponovi.

To učno sliko so morale izdelati vse učne osebe postojnskega okraja.

Pri konferenci določeni poročevalec je imel o učni sliki praktični nastop.

IV. Krški okraj. Predsednik c. kr. okr. šolski nadzornik *Ljudevit Stiasny*.

Tema: Vzgojni pomen varstva živalij in rastlin. Poročal nadučitelj *Aleksander Lunaček* iz Št. Ruperta.

Teze: Varstvo živalij in rastlin je važno vzgojno sredstvo. Ž njim dosežemo:

1. Odvrčamo posurovelost in podivjanost srca, odvrčamo mladino od poti hudobije, ki vodi k raznim hudodelstvom.
2. Zbudimo sočutje in usmiljenje ne le do živali in rastlin, temveč tudi do človeka, gojimo tedaj ljubezen do bližnjega.
3. Spoznavamo in cenimo korist živali in rastlin in smo za nje Bogu hvaležni.
4. Zbujamo in krepiamo čut lepote in ljubezni do prirode.
5. Spoznava se, da so živali in rastline stvari božje in človeške dobrotnice.
6. Varstvo živali in rastlin se smatra za dolžnost, trpinčenje za hudodelstvo, pokončevanje koristnih živali in rastlin pa za krivico.
7. Oživimo čut za red in zakonitost, ki je podlaga morale.
8. Koristnih ptičev ne bomo lovili, ne morili in tudi ne razdirali njihovih gnezd.
9. Živali usmrtilo radi hrane, ali ker so škodljive, hitro in brez bolečin.
10. Učitelj si pridobi ljubezen učencev in tudi srca staršev.

Uporabljujmo pa to vzgojno sredstvo ter pospešujemo varstvo živalij in rastlin:

1. pri pouku vseh šolskih predmetov, osobito pa pri prirodopisju, nazornem in jezikovnem pouku;
2. pri izletih v prosto naravo;
3. pri delovanju na šolskem vrtu, s krmilišči in valilnicami za ptice pevke;
4. s šolarsko knjižnico;
5. ob raznih prilikah;
6. s svojim zgledom in pravilnim postopanjem vplivamo na odrasle;

7. učitelj ali vsaj vsaka šola naj bo član najbližjega društva za varstvo živali, podpira naj njegovo delovanje in razširja njegove spise med ljudstvom.

Tema: Zakaj moramo težiti po izboljšanju svoje metode in kako to dosežemo? Poročala učiteljica *Marija Garbeis* iz Trzišča in učitelj *Ivan Magerl* iz Svibnega.

Teze: I. Uspeh pouka je od osebnosti učiteljeve in od njegove metode odvisen v enaki meri: čim popolnejša je učiteljeva osebnost in čim boljša je njegova metoda, tem večje uspehe more doseči.

II. Po izboljšanju metode moramo težiti:

- a) v dosego boljših učnih in vzgojnih uspehov;
- b) da olajšamo učencem učenje;
- c) da olajšamo delovanje tudi samemu sebi.

III. Najvažnejša sredstva za izboljšanje metode so:

- a) čitanje pedagoških knjig, posebno specijelnih metodik;
- b) proučevanje otroškega dušeslovstva;
- c) proučevanje učnih slik;
- d) hospitacije;
- e) vestna priprava na pouk;
- f) razstave učil in pismenih izdelkov;
- g) uradne in društvene učiteljske skupščine;
- h) znanstvena poglobitev v posamezne predmete in čitanje poljudno pisanih znanstvenih knjig.

Tema: Kako je učitelju delovati, da se učenci tudi zunaj šole lepo in dostojno vedejo? Poročala učiteljica *Terezija Ambrožič-Ivančič* in učitelj *Ivan Gantar* iz Št. Jerneja.

Teze: 1. Učitelj vzgajaj otroke v prave može in poštene žene, ki naj imajo kremenit značaj, a mehko čuteče srce.

2. Vzgojitelj hrani zgledne čistosti, ki jih hoče razviti in oživetiti v srcih svojih dragih — in te so:

- a) Bodi sličen delavni mravlji. Od jutra do večera nabiraj gojencem zdrave duševne hrane.
- b) Ljubi stan in svoje gojence. Ako je učitelj goreč za svoj poklic in če kaže veselje do svojih stanovskih opravil, se mu ni bati, da bi se vgnezdila zanikernost in lenoba med gojenci. Učitelja, kateri ljubi svoje učence, ljubijo in spoštujejo tudi njegovi gojenci ter kar tekmujejo med seboj, da si pridobe njega zadovoljnost in priznanje.
- c) Bodi odkritosrčen napram svojim gojencem — kar gre iz srca, pride tudi v srce.
- d) Svojim gojencem bodi pravičen sodnik. Vzgojitelj ne sme biti trinog, sicer njegov učenec ne postane nikdar svoboden človek, ampak neka hlapčevska natura, ki pred močnejšimi lazi in se plazl, do nižjih in slabejših pa je strašno prevzetan.
- e) Ravnaj dosledno, tako kakor želiš, da se naj ravnajo tvoji gojenci.

3. Vzgojitelj naj vadi otroke dostojnosti. Po spodobnem govorjenju, kretanju in sploh po vseh vnanjostih razodeva gojenec svojo omiko. Svet pazi na to ter ceni vzgojitelja po gojenčevem obnašanju.
4. Ako si učitelj pridobi srca mladine, pridobi si z njimi tudi srca roditeljev. Takemu učitelju je vsa občina vdana, ga ljubi in spoštuje.
5. Učitelj naj pazi, da podaja učencem vzorne učne slike. Vsebinsa posameznih predmetov naj ne bogati samo razuma, temveč v prvi vrsti otrokov čut in njegovo srce. Najprej srce — potem razum. J. Drescher pravi: „Ohne Erziehung, ohne Moral hat unser ganzes Wissen einen sehr zweifelhaften Wert.“
6. Sočutje do ljudi in živali oblažuje človeka, zatorej je dolžnost šole, da ga zbuja in oživlja pri otrocih.
7. V mladih srcih naj se ob vsaki priliki zbuja ljubezen do naroda. Z ljubeznijo do naroda se vzdržuje tudi ljubezen in vdanost do splošne domovine, države, in njenega vladarja.
8. Spodbujaj učence k čitanju koristnih knjig. Knjige so nam istinite prijateljice, zakaj one nas vzgajajo, podučujejo, kratkočasijo in tolažijo.
9. Otroke dovajaj k samodelavnosti. Delo je takorekoč osnovani zakon življenja. Gojenec se mora privaditi delavnosti in pridnosti že v zgodnji mladosti, ker le o takem učencu je pričakovati, da bo v poznejših letih čvrsto rabil svoje zmožnosti in moči ter med svetom uspešno deloval v svojem poklicu.
10. Šola deluj proti alkoholizmu. Ob vsaki priložnosti se naj opozarjajo otroci na njegovo škodljivost in njega posledice.
11. Podlaga vsemu vzgojevanju je pokorščina. Pravi namen dosežeš le tedaj, ako se mladina rade volje podvrže vsem naredbam in ukazom vzgojiteljevim.
12. Šolsko delavnost podpira najbolj stroga disciplina. Brez nje tudi najboljši metodiki ne opravijo ničesar; nasprotno pa deluje srednje nadarjen učitelj uspešno, ako zna ohraniti disciplino med učenci. Dobro disciplinirani učenci bodo dobri državljani.
13. Posebna vzgojna sredstva so: nadzorovanje, plačilo in kazen. Bodi pa pri njih izvrševanju dosleden in pozoren, ako hočeš, da dosežeš dovoljen uspeh.
14. Telesna kazen bi morala biti dovoljena kot skrajno sredstvo in sicer od slučaja do slučaja, kakor je to vpeljavano v pruskih ljudskih šolah, ki so na zelo dobrem glasu. To je pa pri nas tembolj potrebno, ker se v zadnjem času v nekaterih krajih hujska kar naravnost proti šoli, oziroma učiteljstvu. Hujskanje pa ni ostalo brez posledic, sad tega je, da nepokorščina pri učencih kaj bujno cvete in se razvija. Nihče mi ne ugovarjaj, da leska, ako se previdno uporablja ne obrodi dobrega in sladkega sadu, naj si je tudi grenka. Ozdravila je otroke že marsikaterih slabih lastnosti, liki zdravniku, ki zdravi bolnika s strupom.
15. Podpora in temelj moralnemu napredku ima šola v domači hiši. Le tam, kjer stori domača hiša v lepem soglasju s šolo svojo dolžnost, tamkaj cvete šola in rodi neprecenljivega sadu človeški družbi.

16. Vzgojitelj ostani v vedni dotiki z roditelji ter jih navajaj na pravo pot vzgoje.
17. Šola pa ne doseže navzlic vsemu trudu in naporu povoljnega uspeha. Vzroki so:
 - a) Roditelji ne umejo bistva prave vzgoje;
 - b) otroke vzgajajo enostransko;
 - c) greše proti naravnim zaprekam otrok;
 - d) slabi zgledi roditeljev in odrasle mladine vplivajo demoralizujoče na otrokovo srce;
 - e) domača in šolska vzgoja ne delujeta složno, čestokrat si kar naravnost nasprotujeta.
18. Kjer je domača vzgoja nezadostna, je dolžnost države, da poseže v odgojo, kajti od zvestih patrijotov ima sama največ koristi.
19. Predbacivanje, da šola premalo deluje na občo vzgojo otrok, je neutemeljeno. Trditi se mora ravno nasprotno, namreč sedanja šola žrtvuje vse svoje moči v blagor nežni mladini in ljubljenemu narodu in vedenje učencev sedaj ni nič slabše kakor pred desetletji.

V. Litijski okraj. Predsednik c. kr. šolski nadzornik *Ljudevit Stiasny*.

Tema: Vzgojni pomen varstva živalij in rastlin. I. Poročala učiteljica *Ivana Dolinar* v Višnji Gori.

Teze: A. Gojitev varstva živalij in rastlin je največjega vzgojnega pomena in sicer:

1. Ono je prvo in neprecenljivo sredstvo za oblaženje otroških src in sploh vsega človeštva.
2. Z zbujanjem ljubezni do prirode se zbuja ljubezen do Stvarnika vsega stvarstva, pa tudi ljubezen do ljudi, kar je velikega vitalnega pomena.
3. Usmiljenost in milosrčnost do živali goji sočutno srce do ljudi, sočutje pa druži človeka s človekom ter blagodejno urejuje medsebojno občevanje ljudi; ono oblažuje dušo v humanitarnem pogledu.
4. Varstvo živalij in rastlin pospešuje zanimanje za nje, nagiblje k spoznavanju, da vemo katere nam je varovati, katere zatirati, katere so koristne, katere nam na kvar.
5. Navaja opazovati in občudovati lepoto in krasoto, s kojima je omislila Stvarnikova roka mnogovrstne živali in rastline ter razvija krasočutje, smisel za lepoto v prirodi, a na to naobrazbo naj se obrača največja skrb in negovanje.
6. Napolni nas s čišljanjem in spoštovanjem do Onega, ki se nam razodeva v svojem veličastnem stvarstvu, zbuja in utrjuje v srcih mladine in odraslih verski čut, zbuja hvaležnost do neskončno dobrotljivega Stvarnika, ki je ustvaril prirodo človeku v korist.
7. Vadi mladino se ozirati na postavna določila.

B. To se pa more doseči:

1. V šoli:

- a) s primernim spominjevanjem in svarjenjem o priliki prestopka zakona o varstvu živali in rastlin;

- b) s poukom prirodoslovja, jezikovnega pouka, petjem, a tudi z drugimi šolskimi predmeti. (Glej „Popotnik“ 1905 in „Tierschutz in Schule und Gemeinde“ von Philipp Klenk.);
- c) z dobrimi mladinskimi spisi, kakor Vabičevim „Varujte naše ptičice“ ali drugimi, ki obravnavajo ta predmet in gojijo ljubezen in sočutje do živali in rastlin;
- d) s tem, da vabimo mladino k pristopu društvom o varstvu živali in rastlin;
- e) v dosego blagega namena naj bi viseli tudi v vsakem razredu nauki, obsegajoč 11 točk, ki jih je izdalo za mladino „Kranjsko društvo za varstvo živali“.

2. Izven šole:

- a) z lastnim dobrim in lepim zgledom;
- b) da se skrbi, da se napravijo za ptice na drevju valilnice in po zimi krmišča;
- c) da pridobiva med odraslimi ude društvu v varstvo živali in rastlin.

II. Poročal Ivan Šega, učitelj v Šmartnem.

Teze: 1. Vzgoja bodi intelektualna.

- 2. Ne poučuj samo in uči, ampak vzgajaj in vzgoji.
- 3. Vzgojiti je otroke, da so usmiljeni do živali in ljudi.
- 4. Višji faktorji naj skrbijo, da se odpravlja povsod trpinčenje živali z ostrim kaznovanjem.
- 5. Ljudstvo naj se pouči po večkratnih oklicih in poljudnih predavanjih raz prižnic in po županstvih o varstvu živali.
- 6. Odrasli naj dajejo dober zgled.
- 7. Otrok ni nikdar pripuščati k klanju in vstrahovanju živali.
- 8. Ptičev ni imeti v zaprtih kletkah.
- 9. Pomladi je nastavljeni valilnice.
- 10. Vsaka šola imej krmilnico.
- 11. Pokončevanje škodljivcev naj se prepušča edino le odraslim.

Tema: Zakaj moramo težiti po izboljšanju svoje metode in kako to dosežemo? I. Poročala učiteljica *Frančiška Jankovič* v Toplicah.

Teze: Po izboljšanju svoje metode moramo težiti:

- 1. Da dopolnimo svoj visoki poklic kot vzgojitelj in izobražitelj velike večine človeške družbe.
- 2. Da si zaslužimo in opravičimo zaupanje staršev in države, ki nam izroče svoj najdražji zaklad-mladino, na kateri sloni blagor prihodnjega veka.
- 3. Ker vse ustvarjeno napreduje in se razvija in je vsako mirno stanje nazadovanje.
- 4. Da si ustvarimo dobro disciplino, brez katere ni uspeha ne pri vzgoji in ne pri pouku.

Izboljšanje svoje metode dosežemo:

1. Z vestno vsakdanjo pripravo.
 2. Z ljubeznijo do poklica in šolske mladine.
 3. Z samoobrazbo, katera nikakor ne preneha, ko dovršimo skušnje, temveč se se le prav prične, po svobodni izberi knjig, nabavi in izvršitvi učil itd.
 4. S hospitacijami pri izkušenih kolegih in kolegijnjah.
- II. Poročal *Janko Levstek*, šolski vodja v Zagorju.

Teze. A. Zakaj naj si izboljšamo svojo metodo?

S tem, da si izboljšujemo svojo metodo, koristimo pred vsem sebi, ker si olajšavamo šolsko delovanje; zakaj z dobro učno metodo dosežemo:

- a) pri učencih splošno zanimanje za pouk;
- b) izvrstno disciplino v šoli;
- c) dober šolski obisk;
- d) med narodom pridobimo na ta način gotovo največ na ugledu, a v sebi lahko gojimo zavest, da smo mnogo pripomogli k splošni ljudski izobraženosti.

B. Kako si izboljšamo svojo metodo?

1. Le ena učna metoda je prava in to je ona, ki se popolnoma strinja z večnimi zakoni narave. Pestalozzi nam s temi besedami kaj markantno določa pravo smer učne metode.

Idealnemu učitelju bodo njegove besede glavno vodilo pri izboljšanju njegove metode.

2. Kako si jo izboljša, izve že iz besed samih:
 - a) on sam mora biti dober poznavalec narave, torej predmeta, katerega hoče podati drugim;
 - b) biti mora tudi izboren poznavalec duševnega obzorja, poznati mora namreč dobro tudi naravo onega, katerega hoče seznaniti z naravo samo.
3. Kako naj podamo učno stvarino svojim učencem, nam pove lastna izkušnja; poslužujemo se torej lahko one poti, po kateri smo spoznali naravo sami.

Ker je pa mogoče, da ta pot ni bila ena najboljših, smo primorani, da se poučimo tudi o onih potih, po katerih so spoznali naravo drugi.

To dosežemo:

- a) z metodično - didaktičnimi razgovori pri domačih in uradnih skupščinah;
- b) s čitanjem raznih metodičnih knjig;
- c) najbolj umestne zato so vendarle hospitacije;
- d) dobre in slabe strani učnih metod nam najboljše kaže vsakoletna praksa.

Tema: Kako je učitelju delovati, da se vedejo učenci tudi zunaj šole lepo in dostojno? Poročala *Marija Tomc*, učiteljca v Sv. Križu.

Teze: 1. Ker je učitelj tudi vzgojitelj, zato naj skrbi za otroke tudi zunaj šole.

2. Podlaga lepemu, vzornemu vedenju zunaj šole je vzorno vedenje v šoli.
3. Učitelj mora biti učencem vzor, zanesljiva avtoriteta. Rousseau pravi: „Z dejanjem govori — kolikor mogoče; z besedami povej le, česar z dejanjem ne moreš.“
4. Dolžnost vsakega učitelja-vzgojitelja je, da si prilasti najlepše in najbolj zvišene lastnosti, ako hoče te vsajati v nedolžna srca v odgojo mu izročene mladine.
5. Učitelj bodi značajan! Značajan učitelj bo imel značajne učence.
6. Učitelj naj bo pravičen. Ako bo pravičen, mu bo kaj lahko navajati učence k pravičnosti in tako jih bo storil srečne. Bodí pravičen — in srečen boš (Rousseau).
7. Učitelj naj živi v lepi edinosti z učiteljskem osebjem in drugimi ljudmi. Ali bodo mogli učenci lepo, mirno in v ljubezni živeti s svojim bližnjim, ako vidijo, kako se vedno prepira njihov učitelj?
8. Učitelju naj je skrb svoje vnanjosti. Ako bodo videli otroci, da je učitelj površen, kar zadeva vnanjost, si bodo kaj malo storili iz tega, če bodo sami hodili zamazani in strgani.
9. Učiteljevo vedenje je le tedaj popolno, ako se lepa zunanost strinja z lepo notranjostjo. Rousseau pravi: „Navadno umeje otrok bolj čitati v učiteljevi duši, kakor ta brati v otroških srcih.“
10. Vestno delujočemu učitelju-vzgojitelju ni treba omenjati, da mu pri navajanju mladine k lepemu dostojnemu vedenju služijo skoro vsi predmeti.
11. Mladina, ki prebira lepe, vzorne knjige, si bo kaj hitro prilastila lepo, dostojno, vzorno vedenje.

V. Kočevski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik *Josip Turk*.

Tema: Učna slika „Veverica“ po biološki metodi za III. razred trirazrednice, oziroma vzporedni oddelek ali razred eno- ali večrazrednice. — To učno sliko je izdelalo učiteljstvo na šolah v Dolenji vasi, Ribnici, Vel. Laščah, Fara-Vasi, Gori in Strugah. Praktiški je nastopil *Josip Zupančič*, učitelj v Dol. Vasi.

Tema: Vzgoja pri pouku in njega ovire. To nalogo je izdelalo ostalo učiteljstvo. Svoj izdelek je čital učitelj *Mihael Vrbič* iz Sodražice.

VI. Novomeški okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik *Josip Turk*.

Tema: Učna slika „Gozd“ iz nazornega nauka za I. šolsko leto. — To učno sliko je izdelalo učiteljstvo na šolah v Rudolfovem, v Šmihelu, Trebnjem, Žužemberku, Prečni in Mirni peči. Praktiški je nastopila *Gizela Ekel*.

Tema: Kako si ustvari učitelj dobro disciplino v šoli in kako vplivaj na vedenje šolske mladine zunaj šole? — To nalogo je izdelalo ostalo učiteljstvo. Svoje izdelka sta čitala nadučitelj *Franc Potokar* in nadučitelj *Martin Matko*.

VII. Črnomeljški okraj. Predsednik c. kr. šolski nadzornik *Josip Turk*.

Tema: Učna slika k berilnemu sestavku „Strupene jagode“ za drugo, oziroma tretje šolsko leto. — To učno sliko je izdelalo učiteljstvo na ljudski šoli v Metliki. Praktični je nastopil učitelj *Konrad Barle*.

Tema: Kako si ustvari učitelj dobro disciplino v šoli in kako vplivaj na vedenje šolske mladine zunaj šole? — To nalogo je izdelalo vse učiteljstvo, izvzemši onega v Metliki. Svoja izdelka sta čitala *Ana Fabijan* v Semiču in *Anton Kadunc* iz Štrekljevca.

b) Na Štajerskem.

I. Brežiški, kozjanski in sevniški okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik *Gustav Vodušek*.

Tema: Kako vzgajati mladino, da bo spoštovala avtoriteto. Poročal *Ivan Knapiž*, nadučitelj v Vidmu.

Teze: 1. Vzgojo k spoštovanju avtoritete pospešujejo vse pri vzgoji mladine se upoštevajoče naredbe.

2. Podlaga k spoštovanju avtoritete položiti se mora že pri domači vzgoji.
3. Šola pospešuje to vprašanje:

a) Vobče s celokupno šolsko vzgojo;

b) posebej z vzgojnim poukom, posebno v veronauku, čitanju, domoznanstvu, zemljepisju in zgodovini ter z gojitvijo patrijotične pesmi;

c) z zbujanjem in izobraževanjem patrijotičnega in dinastičnega čuvstva;

d) z lepim zgledom učiteljev;

e) z naredbami oblastnij v obrambo avtoritete šole in učiteljstva.

Dodatna teza: Merodajni faktorji naj skrbje za višjo izobrazbo učiteljstva in mu naj izboljšajo gmotno stanje.

Tema: Možnost modernega risanja v sedanjih razmerah. Poročal *Val. Pulko*, nadučitelj v Dobjem.

Stavki. Smoter. Ljudska šola ima nalogo učence navajati k pravemu razumevanju oblik in naravi in jih usposobiti, da priproste predmete prosto posnamejo in naposled na pamet narišejo.

1. Pouk v risanju naj ravno tako sodeluje pri harmonski izobrazbi duševnih moči otroških kakor vsak drug učni predmet.

2. V prvi vrsti naj se izobrazuje zmožnost narisati, kar učenec pojmi, potem šele okus.

3. Pouk se naj naveže na one oblike, ki si jih je otrok že v predšolski dobi prisvojil; naslanja se naj na risanje po spominu.

4. Na tej podlagi naj se učenec navaja, oblike iz narave, ki ga obdajajo, natančneje opazovati in to, kar je videl, z risanjem pokazati.
5. To izobrazovanje očesa in razuma se lahko vadi na različnih oblikah, vendar naj se bolj ozira na predmete, ki otroka neposredno zanimajo.
6. Vaditi je treba ročno spretnost s pogostim risanjem na tablice, šolsko tablo in priprost papir. Ne zahteva se še večja natančnost, pač pa snažnost.
7. S tem slikajočim risanjem se veže na srednji stopnji vpeljava geometričnih oblik, ki se goje z zmiraž večjimi zahtevami ves šolski čas. Risanje geometričnih oblik povzroča, da se bolj skrbi za natančnost risarij.
8. Temeljne geometrične oblike je smatrati kot nazore raznih reči. Sestavljajo pa se naj v ornamente, ki kažejo najvažnejše zakone o lepoti.
9. Razen geometričnih oblik naj se rišejo na srednji stopnji naravni in umetniški izdelki, ki jih rabi človek, kakor tudi priproste oblike listov, cvetov, sadežev in živali od raznih strani; vadi se skicovanje.
10. Pri obravnavi kakega predmeta naj shvatajo učenci s pomočjo učiteljevo najprej glavne oblike, potem določijo pomožne črte in izvedejo risbo v načrtu samostojno, ali ko jim jo je pokazal učitelj na tabli.
11. Na višji stopinji naj učitelj ne riše več toliko na šolsko tablo; učenci se naj vadijo bolj samostojno delati. Učenci si lahko omislijo zvezke za skicovanje, ki jih rabijo doma.
12. Na večrazrednih šolah se naj goji na višji stopnji tudi perspektivno risanje z zmernimi zahtevami na podlagi geometričnih modelov.
13. Pri dekletih se naj bolj ozira na risanje priprostih ornamentov, ki se uporabljajo pri ženskih ročnih delih.
14. Na vseh stopnjah naj se marljivo goji risanje na pamet.
15. Risanje z barvami naj se neguje vsaj na višji stopnji.
16. Da se bo pa risanje na ljudskih šolah gojilo z večjo koristjo, naj se v prvi vrsti preustroji risanje na učiteljskih, do te dobe pa se naj vrše risarski učni tečaj za učitelje.

Tema: Pregledovanje podrobne razdelitve učne snovi za prirodoznanski pouk z ozirom na potrebe tukajšnjih šolskih okrajev za eno- do šestrazredne šole. Poročevalci: *Ant. Eržen, Andr. Šket, Ant. Skalovnik, Blaž Tomine, Franc Lovrec, Moric Tramšek, Emerik Moric, Jakob Medved, Jože Mešiček in Simon Gajšek.*

c) Na Primorskem.

I. Okraj Lošinj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik *Dragotin Pribil.*

Tema: O borbi proti alkoholizmu. Poročal *Dr. Ožbolt.*

Tema: O dječaškem ručnom radu. Poročal *Katarinič.*

Tema: Osnova za školu sa 7uč. godina. Poročal *Radivoj, Trinajstić, Žic in Parčić.*

Tema: Školski izleti. Njih svrha i način. Poročal *Brozović.*

Tema: Je li tjelovježba i za djevojke nužna. Poročal *Magašić.*

Tema: Svrha i utjecaj školskih vijesti. Poročal *Radoslović.*

Tema: Je li učenik već sa šest godina sposoban za nauku?
Poročal *Jedertinić.*

Tema: Ćiril i Metod. Praktično predavanje u školi. Predavala *Fil. Maračić.*

II. Tolminski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik *Andrej Lašić.*

Tema: Podrobni učni načrt za spisje za vse kategorije šol
v okraju.

Tema: Telovadba v ljudski šoli z ozirom na šolsko higijeno
Predaval dr. *I. Maier.*

IV. Poročilo

o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ leta 1905.

(Priobčil tajnik *Fr. Gabršek.*)

V petem društvenem letu je obsegalo odborovo delovanje razen drugih poslov zlasti: 1. razpošiljanje knjig za l. 1904., 2. pridobivanje novih članov, 3. prirejanje knjig za l. 1905. in 4. predavanje.

Društvene knjige za l. 1904. so izšle meseca marca 1905, in sicer:

1. Pedagoški Letopis, IV. zvezek, 14 tiskanih pol, v 2500 iztisih, tiskali J. Blasnik nasledniki v Ljubljani;

2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, II. del, 2. snopič: Učne slike k berilom v Čitanki za občje ljudske šole, II. del, in v Drugem berilu, 11 $\frac{1}{2}$ tiskane pole, v 2500 iztisih, natisnil Dragotin Hribar v Ljubljani;

3. Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 4. snopič, spisal *Josip Apih.* (Realne knjižnice I. del.) 9 tiskanih pol, v 2000 iztisih, natisnil A. Slatnar v Kamniku.

Društveniki (bilo jih je 1424) so prejeli knjige koncem meseca marca l. 1905. po svojih poverjenikih. Naročila nanje kakor tudi na prejšnje izdaje pa so dohajala vse leto. Istočasno so se razposlale knjige tudi časnikom in drugim društvom, ki je Matica z njimi v knjižni zvezli, oziroma ki jim prepušča knjige brezplačno. Za podarjene knjige je došlo odboru več zahval.

Kakor je razvidno iz lanskega in predlanskega Letopisa, sta stopili društvi „Slovenska Šolska Matica“ v Ljubljani in „Hrvatski pedagoško-književni zbor“ v Zagrebu med seboj v zvezo zamenjavanja svojih knjižnih proizvodov pod pogojem, da ima dotični društvenik plačati razen društvenine svojega društva polovico letnega doneska drugega društva, torej člani „Slovenske Šolske Matice“ po 1 krono za „Hrvatski pedagoško-književni zbor“ in člani „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ po 2 K za „Slovensko Šolsko Matico“.

Z dopisom z dne 18. marca 1905 je naznanil upravni odbor „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ za l. 1904. svojih 25 hrvaških članov „Slovenske Šolske Matice“ in poslal zanje 50 K. Dne 20. marca 1905 so se mu odposlale dotične naše knjige.

Z dopisom z dne 19. marca 1905, št. 8, pa je naznanil odbor „Slovenske Šolske Matice“ bratskemu društvu z denarjem vred svojih 140 članov in prejel zanje naslednje hrvaške knjige za l. 1904.:

1. Intelktualni i moralni razvitak djeteta. (Knjižnica za učitelje, knjiga XLII.) Po Gabrijelu Compayréju prevela Jelica Belović-Bernadzikowska. II. dio. U Zagrebu 1904;

2. Katančice. Stručak pripovječica za mali svijet. (Knjižnica za mladež, knjiga XLV.) Hrvatskoj mladeži pribrao Stjepan Širola. (Sa 7 slika.) U Zagrebu 1904;

3. Pedagogijska enciklopedija, knjiga I., sveska X. Uredjuju Stjepan Basariček, Tomislav Ivkanec i Milan Pejnović. Zagreb 1905.

Razen tega je prejel odbor za svoje člane naročene prejšnje zvezke „Pedagogijske enciklopedije“ za polovično ceno, t. j. po 60 h za zvezek, in sicer po dva iztisa od 1. do 5. zvezka in po tri iztise od 6. do 8. zvezka.

Vse te hrvaške knjige je razposlal odbor „Slovenske Šolske Matice“ svojim članom po svojih poverjenikih zaeno s knjigami „Slovenske Šolske Matice“.

O tej priliki vabi odbor iznova slovensko učiteljstvo, da pridno naroča knjige „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ s prinosom 1 krone potom „Slovenske Šolske Matice“ in da prilaga še po 10 h za povrnitev upravnih stroškov, ki jih imamo s hrvaškimi knjigami.

Da se tudi hrvaški učitelji čimdalje bolj zanimajo za naše knjige in da vedo ceniti njih vrednost, priča naslednji poziv, ki ga je izdal upravni odbor „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ na svoje učiteljstvo:

„Poznato je, kako su „Slovenska Šolska Matica“ u Ljubjani i „Hrvatski pedagoško-književni zbor“ stupili u medjusobnu svezu tom namjerom, da članovi jednoga društva primaju za polovicu godišnjega prinosa knjige drugoga društva.

Budući da je „Hrvatskomu pedagoško-književnomu zboru“ stalo do toga, da se što bolje upozna i zbliži slovensko i hrvatsko pučko učiteljstvo, pa da se što više uzajamno širi književni stručni rad učiteljstva hrvatskoga i slovenskoga naroda, pozivao je već dvije godine hrvatske pučke učitelje, da mu se prijave, koji su voljni primati književna izdanja „Slovenske Šolske Matice“ za dvije krune, t. j. za polovicu članarine, što je plaćaju članovi „Slovenske Šolske Matice“.

Tomu pozivu odazvao se tek neznatan broj hrvatskih učitelja, pa gotovo izčezava prema broju slovenske braće, koja su se istim načinom prijavila za knjige „Hrv. pedagoško-književnoga zbora“.

Kad bi tako ostalo pri tome, bio bi to za nas svakako nepovoljan znak, jer bi tim pokazali, da braći Slovencima, koji tako teže

za hrvatskom knjigom i slogom, slabo vračamo ljubav, koju bi i mi morali istim načinom gojiti spram slovenske knjige.

Zato se ovime obračamo na sva hrvatska učiteljska društva i učiteljske zborove nižih i viših pučkih škola s molbom, da porade oko toga, da se skupi za „Slovensku Šolsku Maticu“ što više hrvatskih članova, koji će platiti godišnje 2 krune članarine.

Knjige „Slovenske Šolske Matice“, koje su dosad izašle, dostojne su društva, što ih je izdalo, a i slovenskoga učiteljstva. Hrvatski učitelji čitat će ih posve lako sa zanimanjem i korišću za svoj školski rad i svoje usavršavanje.

Pokažimo, da ljubav spram slovenske naše braće ne gojimo samo riječju, već i djelom, jer to će biti najljepši uzvrat za simpatije i ljubav, što je Slovenci goje spram nas, a ujedno u prilog velikoj kulturnoj zadaći hrvatskoga i slovenskoga učiteljstva.

Članarina od 2 krune za godinu 1905. neka se što prije pošalje g. Josipu Klobučaru, blagajniku „Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora“ u Zagrebu (Vlaška ulica 60), da potpisani odbor mogne u pravo vrijeme hrvatske članove najaviti „Slovenskoj Šolskoj Matici“. Članovi „Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora“ primit će knjige „Slovenske Šolske Matice“ za god. 1905. zajedno s knjigama „Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora“.

Upravni odbor „Hrvat. pedagoško-književnoga zbora“.

U Zagrebu, dne 18. kolovoza 1905.

Predsjednik:

Tomislav Ivkanec.

Tajnik:

Josip Kirin.

Odborove seje dne 12. februara 1905 ob 2. uri popodne v konferenčni sobi c. kr. I. državne gimnazije v Ljubljani so se udeležili: predsednik H. Schreiner in odborniki: dr. J. Bezjak, V. Bežek, J. Dimnik, Fr. Finžgar, Fr. Gabršek, Fr. Hubad, A. Senekovič in V. Strmšek.

I. Knjige za leto 1904. izidejo koncem t. m., in sicer: 1. Pedagoški Letopis; 2. Učne slike, II. del, 2. snopič; 3. zgodovinska učna snov, 4. snopič.

Zanaprej se bo oskrbelo, da bodo rokopisi za naslednje leto pripravljeni že prejšnje leto.

Ker knjiga „Zgodovinska učna snov“ tudi s 4. snopičem še ne bo dovršena, izide za l. 1905. še 5. snopič. Leta 1905. najbrže se bo izdala tudi Zgodovinska knjižica za učence. Spisal jo bo profesor J. Apih.

II. Blagajnik Andr. Senekovič je poročal o denarnem stanju za leto 1904. z dnem 12. februara 1905. Razpoložna imovina znaša 6370 kron, ustanovnine je 1553 K. Obresti je bilo za preteklo leto prav malo, ker so člani prepozno plačevali udnino.

III. Tajnik Fr. Gabršek je poročal, da šteje Matica za leto 1904. doslej 1424 članov, za 90 več od lani, in 136 naročnikov na hrvaške knjige. Ker je lansko direktno razpošiljanje hrvaških knjig povzročalo Matici obilo

stroškov, se bo vprašal odbor „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ v Zagrebu, koliko zahteva odškodnine, ko bi sam direktno ali vsaj potom naših poverjenikov razpošiljal svoje knjige našim članom. Matica bi pa potem izterjala dotične vsote od svojih članov.

IV. Tajnik je prijavil došle dopise in tozadevne odborove ukrepe, kar se je vzelo na znanje. Ker je kranjski deželni zbor vrnil svoječasno odborovo prošnjo za denarno podporo nerešeno, se bo ta prošnja zopet ponovila. Poslala se bo takoj tudi posojilnicam prošnja za podporo, dasi lanska enaka prošnja ni imela znatnega uspeha.

V. Določile so se nagrade pisateljem in funkcionarjem v istem razmerju kakor lani. Za leto 1904. dobi tudi blagajnik 100 K nagrade, tajnik pa za razpošiljanje knjig še 30 kron.

VI. Za l. 1905. se bodo izdale naslednje štiri knjige:

1. Pedagoški Letopis, V. zvezek;
2. Realna knjižnica: Zgodovinska učna snov, 5. snopič (konec);
3. Nazorni nauk, snov za prvo šolsko leto;
4. Učne slike k II. Čitanki, II. del, 3. snopič (konec).

VII. Odbor je dobil od meščanskega učitelja Josipa Ciperleta na Dunaju rokopis: Zgodovina pedagogike s posebnim ozirom na Slovence. — Rokopis se izroči v pregled in oceno prof. dr. Fr. Hešiču.

VIII. Matica namerava izdati „Spominski list“ za učence in učenke ob njih izstopu iz ljudske šole. Primerno besedilo je zložil profesor Josip Stritar. Zaradi primerne okrasbe in cene se bo odbor nadalje pogajal s Hribarjevo tiskarno. Učiteljstvo se opozarja, da se bo na Spominskih listih natisnilo tudi ime šole, ako se naroči vsaj 50 iztisov. Izrekla se je želja, naj bi se ti listi smatrali za uradno tiskovino; v ta namen se bo izprosil dovoljenja c. kr. deželnih šolskih svetov.

IX. „Matica“ bo izdala v slovenskem prevodu H. Trunkov spis „Pismo na starše“. V ta namen se bodo vprašali c. kr. deželni šolski sveti, ali nimajo ničesar proti tej prireditvi in ali bi hoteli to podjetje moralno podpirati s priporočanjem in razpošiljanjem uradnim potom. Tudi naučno ministrstvo se bo naprosilo za denarno podporo s pripomnjo, da bi mu „Matica“ prepustila 5000 iztisov v brezplačno razdelitev šolam, večje potrebe bi se plačevale. Ker zahteva H. Trunk za slovensko izdajo odškodnino, se mu bo sporočilo, da bo razdeljevala Matica to brošurico izvečine zastonj, torej naj tudi on dovoli brezplačno poslovenenje; le če bi imela Matica kaj dobička, bi se mu izplačala primerna vsota.

X. Razgovarjalo se je o prireditvi razstave učil o priliki prihodnjega občnega zbora. Razstava naj bi bila urejena po predmetih in šolskih kategorijah tako, da bi se višjim kategorijam dodavala njim namenjena učila. Izdal naj bi se natančen program. Ker pa prirede o letošnjih velikih počitnicah ljubljanske ljudske šole svojo razstavo učil, se sklene, da „Matica“ zazdaj odloži tako prireditev do ugodnejše prilike.

XI. V letu 1905. bo predaval dr. J. Bezjak dvakrat na Štajerskem (v učiteljskih društvih za mariborsko okolico in šentlenartski okraj). Tudi predsednik namerava predavati, in sicer o otroških igrah v domači hiši.

XII. Razpošiljanje knjig bo oskrboval tajnik sam, le večje zavoje naj oskrbuje in razpošilja tudi znanaprej knjigovez Ivan Bonač. Tajnik dobi za to pavšal, ki se bo določil, ko sestavi seznam potreb.

Po časopisih se bodo večkrat priobčevale novice o društvenem in odborovem delovanju.

V Letopisu za l. 1904. se bodo priobčile vse dozdej izdane društvene knjige s prodajalno ceno, dalje naznanilo, da je po društvenih pravilih plačevati letnino v prvi polovici vsakega leta; izjemoma se bodo sprejemali za prihodnje leto (1905) društveniki še do 1. oktobra 1905. — Poverjeniki naj pošiljajo letnino za vse člane skupaj, in sicer s seznamom članov vred. Posamezno pošiljanje povzroča namreč blagajniku in tajniku preveč posla. Na nabiralni poli naj se razvrste člani po abecednem redu z naslovom (ime, značaj in kraj), kakršen se tiska v Letopisu. Na oglasila brez plačila se odbor ne ozira, zato naj poverjeniki takih članov ne naznanjajo, ker se ti tudi v Letopisu ne izkazujejo. — Upravništvu, oziroma tajništvu ali odboru namenjene stvari naj se pošiljajo tajniku, denarne stvari pa blagajniku.

Odborove seje dne 2. septembra 1905 ob 3. uri popoldne v konferenčni sobi c. kr. I. državne gimnazije v Ljubljani so se udeležili: predsednik H. Schreiner in odborniki: V. Bežek, J. Dimnik, Fr. Gabršek, Fr. Hubad in V. Strmšek.

Svojo odsotnost so opravičili odborniki: dr. J. Bezjak, Fr. Finžgar in Andr. Senekovič.

I. Odobri se zapisnik zadnje odborove seje z dne 12. februarja 1905.

II. Vzame se na znanje tajnikovo poročilo o kurentnih stvareh izza zadnje seje in dopis „Družbe sv. Cirila in Metoda“ v zadevi narodnega kolka.

III. Vzame se na znanje tajnikovo poročilo o blagajniškem prebitku z dnem 15. aprila 1905 v znesku 473 K 15 h.

IV. Predsednik poroča o izdaji in dozdanjem razpečavanju „Spominškega lista“, ki je bilo ugodno. V „Popotniku“ se ima priobčiti notica o tem listu.

V. Predsednik poroča, da je ravnatelj H. Trunk dovolil slovensko izdajo spisa „Pismo na starše“. Poslati se mu ima pet izvodov te izdaje.

Sklene se, da se izda to pismo prihodnje leto, ko prejmemo rešitev društvene prošnje na c. kr. naučno ministrstvo za podporo.

VI. „Matica“ priredi o Božiču za časa učiteljskih zborovanj v zvezi s „Splošnim slovenskim ženskim društvom“ večer za starše. Predaval bo predsednik o „otroških igrah v domači hiši“; predavatelj bo odgovarjal tudi na slučajna vprašanja. O prireditvi tega večera se je dogovoriti z imenovanim ženskim društvom.

VII. Izda se posebna knjiga za starše o vzgajanju otrok. V ta namen se pozovejo učitelji v „Popotniku“, oziroma posamezno, da prevzamejo obravnavo posameznih poglavij.

VIII. Za leto 1905. se izdajo naslednje knjige:

a) Pedagoški Letopis, V. zvezek, tiskajo J. Blasnika nasledniki;

- b) Učne slike k II. Čitanki, drugi del, 3. snopič (konec), tiska Dragotin Hribar;
- c) Nazorni nauk, snov za prvo šolsko leto, tiska Drag. Hribar.
- č) Zgodovinska učna snov, peti snopič (konec), tiska A. Slatnar v Kamniku.

Korekturo prevzamejo isti gospodje kot lani, le korekturo „Imenika“ bo oskrboval tajnik sam.

IX. Predsednik poroča o načrtu učitelja I. I. iz Šmarja glede spisa o preosnovi ljudskega šolstva. Sklene se, da se ta spis odkloni.

X. Predsednik poroča o rokopisu „Zgodovina pedagogike“, ki ga je pregledal in ocenil dr. Fr. Ilešič. Sklene se, da po naših zdanjih dispozicijah ne kaže Matici že zdaj izdati tega spisa, pač pa se priporoča pisatelju, naj ga priobči v „Popotniku“.

XI. Na predsednikov predlog se dovoli uredniku V. Bežku 100 kron posebne nagrade za ureditev in predelavo „Zgodovinske snovi“ lanskega in letošnjega leta.

XII. Po pedagoških listih se bodo učitelji iznova vabili k pristopu, oziroma k vplačevanju letnine.

Odbor je poslal 200 slovenskim posojilnicam in hranilnicam prošnje z dne 7. marca 1905, števil. 6, za denarno podporo, oziroma za pristop k društvu, kakor sledi:

„Slovenska Šolska Matica“ ima namen, da pospešuje slovensko šolstvo sploh, zlasti ljudsko in srednje. V ta namen izdaja društvo šolske in učne knjige, potem pedagoškodidaktiške pomožne knjige, učila in knjige za šolsko mladino ter hoče tako združiti vse naše knjižno šolsko delovanje na enotni podlagi.

Na tem polju čaka „Slovenske Šolske Maticе“ obilo dela, zakaj pedagoško slovstvo je pri nas še malo razvito, in vendar moramo uprav to vedo bolje gojiti, ako hočemo povzdigniti ljudsko izobrazbenost.

Dozdaj je izdalo društvo 14 knjig. Za l. 1905. pa bi rado izdalo več tvarine. A za tako delovanje potrebuje „Slovenska Šolska Matica“ obilo sredstev. Z dozdanjimi člani ne more svoje velike naloge popolnoma izvršiti, zakaj v prvih društvenih letih se je pokazal precejšnji nedostatek. Istotako bi društvo v tekočem letu z dozdanjimi dohodki ne moglo pokriti vseh stroškov. Zato je treba pomoči.

Ker je slavni ^{posojilnici} _{hranilnici} gotovo ležeče na tem, da tako lepo začetoto podjetje ne preneha, je podpisani odbor uverjen, da mu pomore k uspešnejšemu delovanju. Zato se usoja prositi:

Slavna ^{posojilnica} _{hranilnica} blagovoli pristopiti k „Slovenski Šolski Matici“ kot ustanovnica ali ji vsaj nakloniti primerno denarno podporo*.

Tej prošnji sta se odzvali le naslednji posojilnici in hranilnici:

1. Posojilnica v Vitanju	4 K,
2. Hranilnica in posojilnica v Šmarju pri Jelšah	30 „
skupaj	34 K.

Odbor je izdal in založil s primernimi okraski opremljen „Spominski list“ v obliki 44·5×34 cm z naslednjo vsebino:

(Za dečke:)

Pojdi, sinko, na pot,
na življenja pot —
čuvaj, moj sinko, se zmot,
življenja zmot!

O. Zupančič.

„Slovenec, tvoja zemlja je zdrava!“

Spominski list

učencu

za slovo in v spomin na šolo.

Na pot v življenje.

Z Bogom, sinko, srečno hodi,
šola daje ti slovo;
po življenja potih vodi
Bog naj z milo te roko!

Kar naukov ti podala
šola je, po njih ravnaj,
v dobrem trden kakor skala,
omajati se ne daj!

Sveto vero zvesto hrani,
stóri, kar ti vest veli,
domovini zvest ostani,
zanjo daj, če treba, kri!

Priden, varčen, trezen bodi,
dober človek, mož krepak,
po pravice potih hodi,
v vsem življenju poštenjak!

J. S.

..... razredna ljudska šola v

dne 190.....

šolski vodja.

katehet.

učitelj.

(Za deklice:)

Pojdi, hčerka, na pot,
na življenja pot —
čuvaj, hčerka, se zmot,
življenja zmot!

O. Zupančič.

„Slovenec, tvoja zemlja je zdrava!“

Spominski list

učenki

za slovo in v spomin na šolo.

Na pot v življenje.

Z Bogom, hčerka, srečno hodi,
božja roka naj te vodi,
šola daje ti slovo.
Kar ti je naukov dala,
glej, da se po njih ravnala
v vsem življenju boš zvesto.

Kar ti vest veli, to stori,
mirno, kar je res, govori,
preslepiti se ne daj:
čednost je najboljša dota,
čednost prava je lepota,
ki ji čas ne more kaj.

Rada delaj, moli rada,
greha boj se kakor gada:
ženska duša nežna stvar.
Če si dekla ali žena,
dobra bodi in poštena,
pa prevzeti se nikar!

J. S.

..... razredna ljudska šola v

dne 190.....

šolski vodja.

.....
katehet......
učitelj.

V pospeševanje boljšega razpečavanja „Spominskih listov“ se je obrnil odbor na 19 c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov in na štiri okrajne šolske zaloge na Goriškem z naslednjo prošnjo z dne 6. junija 1905, šte. 14:

„Kakor uči izkušnja, se učenci in učenke ljudskih šol po svojem izstopu iz šole v poznejših letih prav malo spominjajo šolske dobe. S spominom na šolo pa jim kaj radi izginjajo tudi nauki, ki jim jih

je podajala šola. Vzrok tej pozabljivosti je gotovo tudi ta, ker se vrši izstop iz šole navadno brez primerne slovesnosti.

Da bi se odslavljali učenci in učenke od šole nekoliko slovesneje, je izdala in založila „Slovenska Šolska Matica“ priloženi „Spominski list“, ki naj bi se jim poleg izpustnic izročal ob izstopu iz šole s primernim nagovorom. S tem bi dajala šola otrokom nekaj spominek na pot v življenje, ki naj ga obesijo doma na primeren kraj, če mogoče v okviru. Ta „Spominski list“ jih bo vedno spominjal šole in njenih naukov. Še v poznih letih jih bo razveselil, kadarkoli ga bodo pogledali in se ob tem spomnili svojih učiteljev, svojih nekdanjih součencev in součenk in lepe dobe mladosti.

Ker je torej smatrati ta „Spominski list“ za važno vzgojno sredstvo, je želeli, da se uvede po vseh šolah.

V ta namen prosi podpisani odbor Vaše blagorodje (slavni okrajni šolski zalog), da bi podpirali društveno namero in priporočali „Spominski list“ šolskim vodstvom v nakup (da bi blagovolili podpirati društveno namero in nakupiti „Spominski list“ za ondotnje šole).

En izvod velja 12 h, 100 izvodov 10 K. Na željo se natisne tudi ime dotične šole. Stroške pošiljatve plača prejemnik. Pri naročitvi naj se pove, koliko izvodov za učence in koliko za učenke se želi. Denar je pošiljati naprej društvnemu blagajniku v Ljubljano.“

V isti namen je poslal odbor dne 6. junija 1905, števil. 15, na c. kr. deželne šolske svete v Gradcu, Ljubljani in Trstu prošnje za dovoljenje, da uporabljajo šolska vodstva „Spominski list“ kot uradno tiskovino.

V rešitev te prošnje je naznanil c. kr. deželni šolski svet za Kranjsko v Ljubljani z razpisom z dne 21. julija 1905, števil. 2961, da je obenem vsa okrajna šolska oblastva opozoril na „Spominski list“, ki je izšel v zalogi našega društva.

Dozdaj se je prodalo že precej „Spominskih listov“, želeli pa je, da si ga omislijo vse šole, ker je jako primerno darilo za šolske otroke ob njih izstopu iz šole.

Dne 24. avgusta 1905, št. 20, je predložil odbor c. kr. ministrstvu za bogočastje in pouk s knjigami iz l. 1903. in l. 1904. naslednjo prošnjo za dovoljenje stalne letne podpore:

„Slovenski Šolski Matici“ v Ljubljani je namen, da pospešuje slovensko šolstvo sploh, zlasti ljudsko in srednje. V ta namen izdaja društvo pedagoškodidaktiške, pri pouku učitelju potrebne in koristne pomožne knjige, šolske in učne knjige, učila in knjige za šolsko mladino.

Knjige, izdane v prvih dveh društvenih letih, je vdano podpisani odbor predložil visokemu c. kr. ministrstvu za bogočastje in pouk z vlogo z dne 15. junija 1903, števil. 14, v pregled s prošnjo za podporo. Tej prošnji se je blagovolilo ugoditi z visokim razpisom z dne 24. septembra 1904, števil. 12.921.

Izrekajoč za to veledušno pospeševanje društvenih namer iskreno zahvalo, se usoja vdano podpisani odbor v prigibu predlagati visokemu c. kr. ministrstvu za bogočastje in pouk nadaljnjih sedem društvenih publikacij za l. 1903. in 1904. s prošnjo, da jih blagovoli visokoisto vzeti na znanje, in s pripomnjo, da je „Pedagoški Letopis“, III. zvezek, 1903, že pošel, od ostalih publikacij pa je še velika zaloga.

Kakor kažeta priložena računski zaključka za upravno dobo 1903 in 1904, nedostaja društvu še vedno potrebnih gmotnih sredstev, da bi moglo razširiti svoje delovanje v toliki meri, kakor bi bilo nujno potrebno, da se povzdigne slovensko šolstvo na višjo, današnji pedagoški vedi primerno stopnjo.

Z ozirom na to se usoja podpisani odbor najponižneje prositi:

Visoko c. kr. ministrstvo za bogočastje in pouk blagovoli „Slovenski Šolski Matici“ v Ljubljani dovoliti stalno letno podporo v doseg gori označenega društvenega namena.“

V svrhu izdaje slovenskega prevoda Trunkovega spisa „Pismo na starše“ je poslal odbor c. kr. ministrstvu za bogočastje in pouk naslednjo prošnjo z dne 24. avgusta 1905, št. 21:

„Slovenska Šolska Matica“ v Ljubljani namerava izdati v slovenskem prevodu priloženi spis „Pismo na starše“, ki ga je nemški spisal H. Trunk, ravnatelj meščanske šole v Gradcu.

Ker je želeti, da bi se razširila ta brošurica v kolikor moči velikem številu, se usoja vdano podpisani odbor prositi visoko c. kr. ministrstvo za bogočastje in pouk primerne denarne podpore za nameravano podjetje s pristavkom, da bi prepustila Matica visokoistemu 5000 iztisov te brošurice brezplačno na razpolago, večja potreba bi se morala plačati.“

V isto svrhu se je obrnil odbor na c. kr. deželne šolske svete v Gradcu, Ljubljani in Trstu z naslednjim vprašanjem z dne 24. avgusta 1905, št. 22:

„Slovenska Šolska Matica“ v Ljubljani namerava izdati v slovenskem prevodu priloženo „Pismo na starše“, ki ga je nemški spisal H. Trunk, ravnatelj meščanske šole v Gradcu.

Ker je želeti, da bi se razširila ta brošurica v kolikor moči velikem številu, jo namerava društvo razpečavati po najnižji ceni, oziroma jo razdeljevati tudi brezplačno.

V ta namen se usoja vdano podpisani odbor vprašati preslavni c. kr. deželni šolski svet, ali odobruje to prireditve in ali bi blagovollil nameravano podjetje moralno podpirati s priporočanjem brošurice podrejenim oblastvom in njenim razpošiljanjem uradnim potom.“

C. kr. deželni šolski svet štajerski je naznanil odboru z razpisom z dne 23. oktobra 1905, številka 11.971, da je voljan, slovenski prevod H. Trunkovega spisa „Pismo na starše“ priporočiti podrejenim šolskim oblastvom na Spodnjem Štajerskem.

C. kr. namestništvo v Trstu je z razpisom z dne 24. oktobra 1905, številka 31.522/VII, prijaviilo, da ne ugovarja nameravani prireditvi slovenskega prevoda Trunkovega „Pisma na starše“ ter je tudi voljno, opozoriti o svojem času podrejene okrajne šolske svete na prevod. Glede razpošiljanja brošurice uradnim potom pa opozarja, da bi se to moglo storiti samo z onimi primerki, ki jih utegne odbor doposlati, da se brezplačno razdele med šole.

C. kr. deželni šolski svet za Kranjsko je naznanil z razpisom z dne 4. novembra 1905, številka 5534, da je pripravljen, slovenski prevod Trunkovega spisa „Pismo na starše“ podrejenim šolskim oblastvom priporočiti ter ga službenim potom razpošiljati.

Dne 7. oktobra 1905, št. 24, je odbor ponovno predložil deželnemu zboru Kranjskemu prošnjo za denarno podporo za izdajanje pedagoških knjig, kakor sledi:

„Kakor kažejo priložena društvena pravila, se je ustanovila v Ljubljani „Slovenska Šolska Matica“ z glavnim namenom, da pospešuje slovensko pedagoško književnost. Ta namen bo društvo dosegalo z izdajanjem šolskih in učnih knjig, pedagoškodidaktičkih pomožnih knjig, učil in knjig za šolsko mladino. Na tem polju čaka „Slovenske Šolske Matice“ obilo dela, zakaj pedagoško slovstvo je pri nas še malo razvito, in vendar moramo uprav to vedo bolje gojiti, ako hočemo povzdigniti ljudsko izobraženost.

Dozdaj je izdalo društvo priloženih 13 knjig, namreč:

1. Pedagoški Letopis, I., II., III. in IV. zvezek;
2. O pouku slovenskega jezika;
3. Zgodovinsko učno snov za ljudske šole, 1., 2., 3. in 4. snopič;
4. Učne slike k ljudskošolskim berilom, I. in II. del (1. in 2. snopič);
5. Analizo duševnega obzorja otroškega in dušeslovni proces učenja.

Za leto 1905. namerava društvo izdati zopet četvero knjig, in sicer:

1. Pedagoški Letopis, V. zvezek;
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, II. del, 3. snopič;
3. Zgodovinsko učno snov za ljudske šole, 5. snopič;
4. Nazorni nauk, snov za prvo šolsko leto.

V naslednjih letih se bo nadaljevalo izdajanje Letopisa, Realne knjižnice in drugih knjig.

Za to delovanje pa potrebuje „Slovenska Šolska Matica“ obilo denarnih sredstev. Dasi je imela v prvem letu 850 članov, vendar se je pokazal primanjkljaj v znesku 264 K 6 h, kakor ga izkazuje pri-

loženi računski sklep. V letu 1904. je štelo društvo sicer že 1424 članov, vendar bi ob zdanjem obsegu društvenih knjig in pri tem številu društvenikov tudi v tekočem letu ne moglo pokriti vseh stroškov. Rado pa bi izdalo več tvarine, in tedaj bi še bolj narastli društveni stroški.

Ker je visokemu deželnemu zboru gotovo ležeče na tem, da tako lepo in koristno podjetje ne preneha, zato je vdano podpisani odbor uverjen, da mu slavnoisti pomore pokriti društvene stroške in mu v ta namen nakloni primerno denarno podporo.

Iz tega razloga se usoja vdano podpisani odbor prositi:

Visoki deželni zbor blagovoli dovoliti „Slovenski Šolski Matici“ za leto 1904. primerno denarno podporo.“

Nove poverjenike so dobili okraji:

1. Cerknica in Logatec (sodiška okraja): Mihael Kabaj, nadučitelj v Begunjah pri Cerknici;
2. Idrija (sodiški okraj): Josip Novak, c. kr. učitelj v Idriji;
3. Ptuj (levi dravski breg): Valentin Kajnih, učitelj v Ptujski okolici;
4. Rogatec (šolski okraj): Franc Vezjak, učitelj pri Sv. Križu pri Slatini;
5. Koper (mesto in okolica): Ivan Sprachmann, c. kr. vadniški učitelj v Kopru.

Poverjeništvu za žužemberški sodiški okraj se je združilo z novo-moškim pod poverjeništvom Josipa Turka, c. kr. okr. šolskega nadzornika v Novem mestu.

Prejšnjim poverjenikom je odbor izrekel zahvalo.

Večkrat med letom so se objavljali izpiski iz odborovih sejhil zapisnikov in druga društvena obvestila v pedagoških listih.

V imenu „Slovenske Šolske Matice“ je predaval predsednik H. Schreiner, in sicer:

- 1) dne 25. aprila 1905 v učiteljskem društvu v Celju o „bakterijah“;
- 2) dne 27. decembra 1905 na „roditeljskem večeru“, ki ga je priredilo „Splošno slovensko žensko društvo“ ob 1/4 8. uri zvečer v Mestnem domu v Ljubljani, o „otroških igrah in vzgoji“.

Odborove seje dne 28. decembra 1905 ob 3. uri popoldne v konferenčni sobi c. kr. I. državne gimnazije v Ljubljani so se udeležili: predsednik H. Schreiner in odborniki: dr. J. Bezjak, V. Bežek, J. Dimnik, Fr. Finžgar, Fr. Gabršek, Fr. Hubad, Andr. Senekovič in Vek. Strmšek.

I. Po odobrenju zapisnika zadnje odborove seje z dne 2. septembra 1905 poroča tajnik o kurentnih stvareh izza zadnje seje in o njih rešitvah, dalje o izpremembah v poverjeništvih tekom l. 1905. Odbor vzame to poročilo odobrilno na znanje.

II. Po nasvetu dozdanjih poverjenikov dobe za leto 1906. nove poverjenike:

1. Litija (šolski okraj): Bernard Andoljšek, nadučitelj v Litiji;

2. Tolmin (sodiški okraj): Franc Kašca, nadučitelj v Tolminu.

Poverjeništvu za šolski okraj Sežano in Maribor (okolico) se razdelita vsako v dva okoliša ter se ustanovita novi poverjeništvu:

3. Komen (sodiški okraj): Josip Štrekelj, učitelj v Komnu (dozdanji poverjenik M. Kante obdrži poverjenišтво za sodiški okraj Sežano);

4. Maribor (okolica), levi dravski breg: Tomaž Stani, učitelj v Rušah (dozdanji poverjenik Frid. Pučelik obdrži poverjenišтво za desni dravski breg).

Izreče se zahvala dozdanjim poverjenikom.

III. Knjige za leto 1905. bodo skoro dotiskane in izidejo začetkom januarja 1906.

IV. Blagajnik poroča, da ima društvo za letos doslej 6225·69 K dohodkov in 1280·64 K stroškov, torej gotovine 4945·05 K. Ustanovnine je prirastlo letos 342·50 K.

Račun za „Spominski list“ kaže 195·30 K primanjkljaja.

Za „Navodilo k Črnilčevi l. Računici“ letos ni bilo dohodkov.

V. Za leto 1905. je doslej prijavljenih 1482 članov (za 58·več od lani), od katerih jih pa 22 še ni plačalo letnine in ki torej prejmo knjige šele po vplačilu svojega doneska. — Za „Hrv. pedagog.-književni zbor“ v Zagrebu je oglašanih 126 članov. Poštne pa se je za te člane premalo plačalo.

VI. Sklene se, da dobe učiteljšižniki, ki pristopijo k „Slovenski Solski Matici“, zanaprej knjige za polovično letnino, t. j. za 2 K.

Da se hitreje razpečajo prejšnje knjige, ki jih je (razen razprodanega Pedagoškega Letopisa, III, zv.) še veliko v zalogi, se bodo oddajali stalnim članom tudi prejšnji celotni letniki za navadno letnino (4 K), in bodo dobivali člani in učiteljšižniki posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) za polovico prodajalne cene. Nečlani pa plačajo za posamezne prejšnje knjige določeno prodajalno ceno.

VII. Določijo se nagrade za leto 1905., in sicer: pisateljem po 40 K od tiskane pole, urednikom po 20 K, oziroma 30 K od tiskane pole, tajniku in blagajniku kakor lani, razen tega še predsedniku 20 K, tajniku 50 K, slugama 15 K.

VIII. Za leto 1906. izda društvo:

1. Pedagoški Letopis, VI. zvezek;

2. Nazorni nauk, snov za prvo šolsko leto, 2. snopič (konec), in morda tudi snov za drugo šolsko leto;

3. Špecialno metodiko o petju, spisal Hinko Druzovič;
 4. Dopnilo k „Zgodovinski učni snovi“ (konec).
IX. Leta 1906. bodo predavali v imenu „Slovenske Šolske Matice“:
 1. Fr. Finžgar „o brezžični telegrafiji“ v učiteljskem društvu za goriški okraj dne 1. februarja 1906;
 2. H. Schreiner o „metodiki spisja“ na učiteljskem večeru, ki ga priredi „Slovenska Šolska Matica“ o velikonočnih počitnicah 1906 v Ljubljani;
 3. dr. J. Bezjak o „estetičnem deklamiranju v ljudski šoli“ v učiteljskem društvu za mariborsko okolico meseca januarja 1906.
- X. Tretji občni zbor „Slovenske Šolske Matice“ bo o božičnih počitnicah 1906. Na dnevnem redu bo razen toček, ki so določene po društvenih pravilih, tudi predavanje ravnatelja V. Bežka „o osebnosti učiteljevi kot vzgojnem faktorju“.

V. „Slovenske Šolske Matice“ upravni odbor in imenik društvenikov.

(Uredil tajnik Fr. Gabršek.)

A) Upravni odbor za triletno upravno dobo 1904—1906.

- Predsednik: Schreiner Henrik.
Podpredsednik: Hubad Franc.
Tajnik: Gabršek Franc.
Blagajnik: Senekovič Andrej.
Knjižničar: Dimnik Jakob.
Odborniki: Bezjak dr. Janko,
Bežek Viktor,
Finžgar Franc,
Strmšek Vekoslav.
- Odborniški
namestniki: Apih Josip,
Ilešič dr. Franc,
Mešiček Josip.
- Računski
presojevalci: Krulec Ivan,
Macher Ivan,
Svetina dr. Ivan.

B) Imenik društvenikov

za leto 1905.*)

I. Ustanovniki.

1. **Ciperle Josip**, meščanski učitelj, Dunaj.
2. **Doljak Kristina**, učiteljica, Solkan (Goriško).
3. **Finžgar Franc**, c. kr. okrajni šolski nadzornik, Gorica.
4. **Hranilnica in posojilnica** v Tolminu (Goriško).
5. **Hribar Ivan**, župan, deželni poslanec itd., Ljubljana.
6. **Južnoštajerska hranilnica** v Celju.
7. **Kenda Matija**, nadučitelj, Volče (Goriško).
8. **Kersnik-Rott Leopoldina**, učiteljica, Pevma (Goriško).
9. **Klemenčič Ivan**, učitelj, Ptujška gora (Štajersko).
10. **Kotarska učiteljska knjižnica** v Kastvi (Istra).
11. † **Krek dr. Gregor**, c. kr. dvorni svetnik, vseučiliški profesor v. p. itd., Ljubljana.
12. **Križman Ignacij**, nadučitelj, Dornberg (Goriško).
13. **Kutin Anton**, učitelj, Št. Maver (Goriško).
14. **Lasič Andrej**, c. kr. okrajni šolski nadzornik, Tolmin (Goriško).
15. **Okrajna učiteljska knjižnica** v Komnu (Goriško).
16. **Okrajna učiteljska knjižnica** v Sežani (Goriško).
17. **Okrajna učiteljska knjižnica** v Tolminu (Goriško).
18. **Okrajni šolski svet** za goriško okolico.
19. **Pedagoško društvo** v Krškem.
20. **Pernè dr. Franc**, c. kr. gimn. profesor, Kranj.
21. **Poniž Ambrož**, nadučitelj, Rihemberg (Goriško).
22. **Posojilnica** v Celju.
23. **Posojilnica** v Konjicah (Štajersko).
24. **Prinčič Edvard**, nadučitelj, Pevma (Goriško).
25. **Štrmšek Vekoslav**, nadučitelj, Medvedje selo (Štajersko).
26. **Šola ljudska** v Framu (Štajersko); vpisala posojilnica v Framu.

*) Kdor svojega imena ne najde natisnjenega v svojem zdanjem okraju, naj zahteva knjige od svojega prejšnjega poverjenika. Znanprej naj blagovolijo gg. poverjeniki sproti naznanjati društvenemu tajniku vse društvenike, ki se preselijo v kako drugo poverjenišтво. — Vsak poverjenik naj naznani svoje društvenike skupno na eni nabiralni polji v abecednem redu in s takim naslovom (ime, značaj, kraj), kakor v predstojećem imeniku. — Na oglasila brez plačila se odbor ne ozira.

27. **Šola ljudska** pri Sv. Duhu (Stara gora) blizu Sv. Jurija ob Ščavnici (Štajersko); — vpisal Hrašovec Franc, c. kr. okrajni sodnik v. p. v Gradcu.
28. **Tuma dr. Henrik**, odvetnik in deželni poslanec, Gorica.
29. **Turner dr. Pavel**, zasebni učitelj, Jamnica (Moravsko).
30. **Urbančič Alojzij**, nadučitelj, Miren (Goriško).
31. **Vižintin Rudolf**, nadučitelj, Renče (Goriško).
32. **Vreže Ivan**, c. kr. učit. profesor, Maribor.

2. Letniki.

I. Koroško.

Poverjenik: **Apih Josip**.

Apih Josip, c. kr. prof., Celovec (3 izt.). — Coriary Anton, učit., Puh. — Dobrovč Josip, kanonik, Velikovec. — Dragasnik Josip, župnik, Apače. — Eller Franc, nadučit., Marija Zila. — Hranilnica in posojilnica v Šmihelu pri Pliberku. — Hutter Ivan, c. kr. prof., Celovec. — Hüttner Karol, župnik, Rožek. — Kleinmayrjeva pl. Janca, Ettendorf. — Kovačič Jakob, šol. vodja, Švabek. — Lasser Franc, katehet, Velikovec. — Lesjak Tomo, nadučitelj v p., Škocjjan. — Mortel Ludovik, šol. vodja, Podkrnos. — Pečnik Ferdinand, nadučit., Bajtišče. — Pilgram Janko, učit., Velikovec. — Randl Anton, prošt, Dobrlaves. — Ratej Franc, nadučit., Šmihel. — Ražun Matej, župnik, Št. Jakob. — Rozman Josip, tajnik Dr. sv. Moh., Celovec. — Sket dr. Jakob, c. kr. prof., Celovec. — Svatož Josip, župnik, Strmec. — Šola narodna, Št. Jakob. — Švikaršič Valentin, učit., Sela. — Vintar Josip, župnik, Bilčaves. — Wieser Ivan, prošt, Podkrnos. Št. 28.

II. Kranjsko.

1. Šolski okraj Črnomelj.

Poverjenik: **Šetina Franc**.

Barle Konrad, učit., Metlika. — Juvanc Franc, šol. vodja, Vrh. — Okrajna učiteljska knjižnica, Črnomelj. — Šetina Franc, nadučit., Črnomelj. — Šola ljudska, Božjakovo. — Šola ljudska, Črešnjevce. — Šola ljudska, Črnomelj. — Šola ljudska, Dragatuš. — Šola ljudska, Drašiči. — Šola ljudska, Metlika. — Šola ljudska, Petrova vas. — Šola ljudska, Podzemelj. — Šola ljudska, Radovica. — Šola ljudska, Semič. — Šola ljudska, Stari trg. — Šola ljudska, Suhor. — Šola ljudska, Štrekljavec. — Šola ljudska, Tribučce. — Šola ljudska, Vintca. — Šola ljudska, Vrh. Št. 20.

2. Šolski okraj Kamnik.

Poverjenik: **Letnar Lovro.**

Cegnar Ivana, učit., Vrhpolje. — Gantar Marija, učit., Brdo. — Gerkmann Emilija, učit., Mengeš. — Hiti Matija, nadučit., Dob. — Igljič Kornelij, učit., Sv. Trojica. — Jekovec Marica, učit., Domžale. — Klančar Avgusta, učit., Kamnik. — Konjar Urh, učit., Motnik. — Kratner Marija, učit., Kamnik. — Kuhar Franc, učit., Št. Gotard. — Kuhar Ivan, učit., Radomlje. — Letnar Lovro, nadučit., Mengeš. — Malensek Srečko, nadučit., Zg. Tuhinj. — Mally Ana, učit., Primskovo. — Mesner Josip, nadučit., Komenda. — Okrajna učiteljska knjižnica, Kamnik. — Pintar Josip, učit. v zač. p., Kamnik. — Reich Josip, nadučit., Dol. — Rus Pavla, učit., Zg. Tuhinj. — Schmeidek Ivan, učit., Rova. — Sirc Peter, učit., Mengeš. — Slapar Jakob, nadučit., Brdo. — Šarec Hedviga, učit., Moravče. — Šola ljudska, Dob. — Šola ljudska, Ihan. — Šola ljudska, Krašinja. — Šola ljudska, Trzin. — Šola ljudska, Vodice. — Šolske sestre, Repnje. — Štefančič Avguštin, učit., Kamnik. — Toman Janko, nadučit., Moravče. — Tramte Ignacij, nadučit., Kamnik. — Uršulinski samostan, Mekinje. — Zorč Franc, učit., Šmartno. — Zupan Ivan, nadučit., Dolsko. — Žagar Ivan, učit., Mengeš. Št. 36.

3. Šolski okraj Kočevje.

a) *Kočevje - Ribnica - Lašiče.*Poverjenik: **Štefančič Franc.**

Bergant Jožko, učit., Turjak. — Blahna Marija, učit., Ribnica. — Clarici Ernestina, nadučit., Kočevje. — Cvar Andrej, učit., Vel. Poljane. — Engelman Kristijan, nadučit., Dobropolje. — Hude Ignacij, učit., Vel. Lašiče. — Jaklič Franc, učit. in dež. poslanec, Dobropolje. — Krajni šolski svet, Turjak. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ribnica-Lašiče. — Šola ljudska, Dolenja vas. — Šola ljudska, Fara-Vas. — Šola ljudska, Vel. Lašiče. — Šola ljudska, Vel. Poljane. — Šola ljudska, Rob. — Štefančič Franc, nadučit., Vel. Lašiče. — Štrukelj Ivan, učit., Rob. — Šuffaj Ana, učit., Vel. Lašiče. — Tomšič Leopoldina, učit., Ribnica. — Tomšič Štefan, nadučit., Ribnica. — Zupančič Josip, učit., Dolenja vas. Št. 20.

b) *Sodražica.*Poverjenik: **Vrbič Mihajl.**

Bernot Marija, učit., Sodražica. — Legat Stanko, učit.-vodja, Sv. Gregor. — Mandeljc Ivan, nadučit., Sodražica. — Šola ljudska, Gora. — Šola ljudska, Sv. Gregor. — Šola ljudska, Sodražica. — Vrbič Mihajl, učit., Sodražica. Št. 7.

4. Šolski okraj Kranj.

a) *Mesto* (c. kr. gimnazija).Poverjenik: **Hubad Josip**.

Gnidovec dr. J., c. kr. gimn. prof. — Hubad Josip, c. kr. gimn. ravnatelj. — Žmavc dr. Jakob, c. kr. gimn. prof. Št. 3.

b) *Okraj*.Poverjenik: **Rus Vilibald**.

Albrecht Luka, učit., Sv. Ana. — Ciuha Franc, učit., Mavčiče. — Ferjan Leopold, učit., Olševsek. — Flis Julij, učit., Škofja Loka. — Frantar Marija, učit., Cerklje. — Grmek Anton, učit., Bukovica. — Guzelj Zofija, učit., Kranj. — Hybášek Vojteh, mestni kaplan, Kranj. — Ivanc Franc, učit., Kranj. — Jeglič Amalija, učit., Kokra. — Jugović Franja, nadučit., Kranj. — Jurman Emilija, učit., Šmartno. — Kalinger Ferdinand, c. kr. okr. šolski nadzornik, Kranj. — Kmet Andrej, nadučit., Cerklje. — Knific Luka, učit., Trstenik. — Kovačič Terezija, učit., Goriče. — Kragl Josip, nadučit., Tržič. — Krek Vinko, učit., Trboje. — Krušič Pavla, učit., Cerklje. — Lampret J. Pr., tiskarna, Kranj. — Lapajne Josip, učit., Cerklje. — Mahkota Anton, učit., Voklo. — Miklavčič Janja, učit., Kranj. — Miklitsch Karol, učit., Tržič. — Okrajna učiteljska knjižnica, Kranj. — Paternost Hinko, nadučit., Predoslje. — Perko Lavrencij, nadučit., Poljane. — Petrovčič Ana, učit., Smednik. — Pezdič Ivan, nadučit. in član c. kr. dež. šolskega sveta, Kranj. — Pipan Ivan, nadučit., Trata. — Pokořn Franc, župnik, Besnica. — Rapè Andrej, nadučit., Smednik. — Rooss Marija, učit., Kranj. — Rus Vilibald, učit., Kranj. — Stanonik Nikolaj, nadučit., Selca. — Šola ljudska deška, Kranj. — Šola ljudska, Dražgoše. — Šola ljudska, Duplje. — Šola ljudska, Goriče. — Šola ljudska, Št. Jurij. — Šola ljudska, Križe. — Šola ljudska, Primskovo. — Šola nunska notranja, Škofja Loka. — Šola nunska vnanja, Škofja Loka. — Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj. Št. 45.

5. Šolski okraj Krško.

Poverjenik: **Stiasny Ljudevit**.

Cvirn Ivan, nadučit., Vel. Dolina. — Orešek Josip, c. kr. okrajni glavar, Krško. — Stiasny Ljudevit, c. kr. okr. šolski nadzornik, Krško. — Zevnik Ana, učit., Škocijan. — Šola meščanska, Krško. — Šole ljudske: Boštanj (2 izt.), Bransko-Kal, Bučka, Bušča vas, Cerklje, Čatež, Dobovec, Hrovaški brod, Št. Janž (2 izt.), Št. Jernej (2 izt.), Št. Jurij, Kostanjevica (3 izt.), Sv. Križ, Krško (2 izt.), Leskovec (2 izt.), Mokronog, Radeče (2 izt.), Raka (3 izt.), Št. Rupert (2 izt.), Studenec, Svibno, Škocijan (3 izt.), Šmarjeta, Telče, Trebelno, Tržišče (2 izt.), Vel. Dolina, Vel. Podlog, Vel. Trn.

Št. 48.

6. Šolski okraj Litija.

Poverjenik: **Stiasny Ljudevit.**

Dolarar Ivana, učit., Višnja gora. — Kavčič Engelbert, nadučit., Sv. Križ. — Legat Evgen, kaplan, Sv. Križ. — Škrbinec Janko, nadučit., Višnja gora. — Šole ljudske: Dole, Sv. Gora, Izlake, Sv. Križ, Št. Lambert, Litija, Polica, Polšnik, Šmartno, Toplice (2 izt.), Vel. Gaber, Št. Vid, Višnja gora, Zagorje, Zatičina, Žalina. — Tomšič Pavla, učit., Višnja gora.

Št. 22.

7. Šolski okraj Ljubljana (mesto).

Poverjenik: **Gabršek Franc.**

Armič Leopold, nadučit. — Bahovec Franc, učit. — Ban Franc, uprav. tiskarne. — Beg Ivana, učit. — Belé Ivan, učit. — Bezljaj Josip, učit. — Bonač Ivan, knjigovez. — Breindl Hermina, učit. — Bulovec Mihael, špiritual in katehet. — C. kr. I. drž. gimnazija. — Črnivec Anton, c. kr. učit. ravnatelj. — Dimnik Jakob, nadučit. — Furlan Jakob, učit. — Gabršek Franc, nadučit. — Gomilšek Marija, učit. — Gorjup Pavel, učit. — Grm Franc, učit. v gluho-nemnici. — Gruden dr. Josip, prof. v Alojzijevišču. — Hubad Franc, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Ilesič dr. Franc, c. kr. učit. prof. — Janežič Matija, učit. — Jeglič Janko Nep., učit. — Jelenc Luka, učit. — Jerina Marija, voditeljica II. mest. otroškega vrta. — Kalan Andrej, kanonik in šol. vodja v Marijanišču. — Kecelj Alojzij, učit. — Kilar Ana, učit. — Knjižnica c. kr. II. drž. gimnazije.* — Kostanjevec Josip, c. kr. vadm. učit. — Krulec Ivan, c. kr. vadm. učit. — Kržič Anton, c. kr. učit. prof., član c. kr. dež. šolskega sveta. — Kušar dr. Valentin, c. kr. učit. prof. — Lederhas Ludovik, c. kr. gimn. prof. — Lesar dr. Josip, ravnatelj bogosl. semenišča, član c. kr. dež. šolskega sveta. — Levec Franc, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Macher Ivan, c. kr. učit. prof. — Marolt Franc, učit. — Marout Marija, nadučit. — Mattanovič Avgusta, učit. — Mestna višja deklinška šola. — Mlakar Janko, mestni katehet. — Novak Franc, c. kr. gimn. prof. — Okrajna učiteljska knjižnica. — Orožen Franc, c. kr. učit. prof. — Pajk Milan, c. kr. real. prof. — Pavčič Josip, učit. — Perušek Rajko, c. kr. gimn. prof. — Pianecki Janko, vodja gluho-nemnice. — Požar dr. Lovro, ravnatelj mestne višje deklinške šole. — Pretnar Jakob, učit. — Primožič Štefan, nadučit. — Razingar Anton, učit. — Reich Anton, načelnik plač. urada. — Rekar Ernestina, učit. — Renzenberg pl. Pavla, c. kr. vadm. učit. — Režek Juraj, učit. — Sadar Vendelin, učit. — Sark Albina, učit. — Schulz Marija, c. kr. vadm. učit. — Senekovič Andrej, c. kr. gimn. ravnatelj. — Simon Karol, učit. — Skulj Franc, učit. — Smrekar Ivan, mestni katehet. — Stroj Alojzij, uršulinski katehet. — Svetina dr. Ivan, c. kr. gimn. prof. — Šerc Marija, učit. — Šola v Lichtenturn, sirotišču. — Šola v Marijanišču. — Šola mestna nemška deklinška ljudska. — Šola mestna nemška deška ljudska. — Šola mestna slovenska deklinška osemrazredna. — Šola I. mestna deška ljudska. — Šola II. mestna deška ljudska osemrazredna.

— Šola III. mestna deška ljudska. — Šola Salezijancev na Rakovniku. — Šola vnanja uršulinska ljudska in meščanska. — Štritof Anton, c. kr. gimn. prof. — Tavčar Alojzij, c. kr. real. prof. — Tertnik dr. Ivan, c. kr. gimn. prof. — Tomič Avgust, učit. — Tomišek dr. Josip, c. kr. gimn. prof. — Učiteljšče uršulinsko. — Vajda Franc, c. kr. real. prof. — Verbič Josip, c. kr. vadn. učit. in učit. prof. — Vodeb Jakob A., šolski svetnik, c. kr. učit. prof. v p. — Vrhovnik Ivan, mestni župnik. — Wessner Marija, nadzorovalna dama na mestni višji deklški šoli. — Wider Karol, učit. — Zemme Frančiška, učit. — Zupančič Vilibald, c. kr. učit. prof. in okr. šolski nadzornik. — Zupančič Vita, učit. v gluhomemnici. Št. 91.

8. Šolski okraj Ljubljanska okolica.

Poverjenik: **Žirovnik Janko.**

Antončič Marija, učit., Borovnica. — Arko Anton, učit., Št. Vid. — Benedik Karol, nadučit., Brezovica. — Kavčič Franc, nadučit., D. M. v Polju. — Korbar Avgust, nadučit., Preserje. — Kos Mihael, učit., Pirniče. — Lavtižar Franc, nadučit., Šmartin. — Lenarčič Anton, učit., Št. Vid. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ljubljanska okolica. — Petrovec Tomaž, nadučit., Polhov Gradec. — Pirc Avgust, nadučit., Borovnica. — Pokoren Ivan, nadučit., Horjul. — Punčah Simon, nadučit., Šmarje-Sap. — Rant Matija, nadučit. v p., Dobrova. — Šole ljudske: Črnuče, Hrušica, Ig-Studenec, Iška vas (Ig), Št. Jurij-Grosuplje, Št. Peter v Ljubljani, Polhov Gradec, Rudnik, Šiška, Škocijan pri Turjaku, Šmarje-Sap, Šmartin, Tomišlje, Vič, Št. Vid. — Trošt Franc, nadučit., Ig-Studenec. — Wester Ana, učit., Šmartin. — Wölfling Pavla, učit., Št. Vid. — Žerjav Ema, učit., Preska. — Žibert Anton, nadučit., Ježica. — Žirovnik Janko, nadučit., Št. Vid.

Št. 35.

9. Šolski okraj Logatec.

a) Sodiška okraja Cerknica in Logatec.

Poverjenik: **Kabaj Mihael.**

Krajni šolski svet, Gor. Logatec. — Šola ljudska, Begunje. — Šola ljudska, Bloke. — Šola ljudska, Hotedršica. — Šola ljudska, Planina. — Šola ljudska, Rovte. Št. 6.

b) Sodiški okraj Idrija.

Poverjenik: **Novak Josip.**

Bajec Janko, nadučit., Sp. Idrija. — Beuk dr. Stanislav, ravnatelj mestne realke, Idrija. — Gangl Engelbert, učit. na real. pripravlj., Idrija. — Gostiša Rafael, c. kr. učit., Idrija. — Hribar Anton, župnik, Gore. — Kavčič Marija, c. kr. ravnateljica, Idrija. — Lapajne Pavla, učit., Idrija. — Lapajne Štefanka, kandidatinja, Idrija. — Levičnik Vinko, real. prof., Idrija. — Novak Josip, c. kr. učit., Idrija. — Novak Otmar, c. kr. učit., Idrija. — Pirc Matija,

real. prof., Idrija. — Pirnat Makso, real. prof., Idrija. — Podružnica Slomškove zveze, Idrija. — Potočnik Ludovik, c. kr. učit., Idrija. — Realka mestna, Idrija. — Rupnik Marija, c. kr. učit., Idrija. — Šabec Avguštin, c. kr. učit., Idrija. — Šilc Pavel, nadučit., Žiri. — Šola ljudska c. kr. rudniška dekliska, Idrija. — Šola ljudska, c. kr. rudniška deška, Idrija. — Šola ljudska, Vojsko. — Sušteršič Josipina, učit., Spod. Idrija. — Vogelnik Ivan, vodje c. kr. strok. šole za čipkarstvo, Idrija. Št. 24.

10. Šolski okraj Novo mesto.

a) Sodiška okraja Novo mesto in Žužemberk.

Poverjenik: **Turk Josip.**

Detela dr. Franc, c. kr. gimn. ravnatelj in šolski svetnik, Novo mesto. — Dular Franc, šol. vodja, Valta vas. — Elbert dr. Seb., inf. prošt, Novo mesto. — Gebauer Viljem, nadučit., Šmihel pri Novem mestu. — Gregorc Dragotin, učit., Toplice. — Jelenec Stipko, nadučit., Dvor. — Knjižnica c. kr. višje gimnazije, Novo mesto. — Krajca J. nasl., Novo mesto. — Kutnar Ivan, nadučit., Žužemberk. — Lapajne Anton, učit. na kmet. šoli na Grmu. — Marinko dr. Josip, c. kr. gimn. prof., Novo mesto. — Matko Martin, šol. vodja, Toplice. — Mikuž Valentin, nadučit., Prečna. — Okrajna učiteljska knjižnica, Novo mesto. — Sedej Minka, učit., Žužemberk. — Sladović Simon pl. Sladovički, župan, Novo mesto. — Šola ljudska, Bela cerkev. — Šola ljudska, Brusnice. — Šola ljudska, Hinje. — Šola ljudska, Mirna peč. — Šola ljudska dekliska, Novo mesto. — Šola ljudska deška, Novo mesto. — Šola ljudska, Orehovica. — Šola ljudska, Št. Peter. — Šola ljudska, Stopiče. — Šola ljudska, Sušice. — Šola ljudska dekliska, Šmihel. — Šola ljudska deška, Šmihel. — Šola ljudska, Šmihel pri Žužemberku. — Šola ljudska, Toplice. — Šola ljudska, Zagradec. — Šola ljudska, Žužemberk. — Šribar Makso, nadučit., Bela cerkev. — Turk Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Novo mesto. — Watzl Franc Sal., kapit. vikar, Novo mesto. — Zure Angela, učit. kand., Kandija. Št. 36.

b) Sodiški okraj Trebnje.

Poverjenik: **Pehani Friderik.**

Cirman Anton, nadučit., Dobrnič. — Fajdiga Marija, učit., Trebnje. — Mihelič Josip, učit.-vodja, Selo. — Pehani Friderik, nadučit., Trebnje. — Potokar Franc, nadučit. Št. Lovrenc. — Šola ljudska, Mirna. — Vidmar Anton, nadučit., Čatež. Št. 7.

11. Šolski okraj Postojna.

a) Sodiški okraj Ilirska Bistrica.

Poverjenik: **Zarnik Martin.**

Bisail Bibijana, učit., Trnovo. — Kržišnik dr. Jos. M., dekan, Trnovo. — Lampret Fortunat, učit., Trnovo. — Oranič Franc Ksav., kaplan, Trnovo.

— Ravnikar Jernej, nadučit., Trnovo. — Šola dekliška ubogih šolskih sester D. N. D., Trnovo. — Šola ljudska deška, Trnovo. — Suligoj Ivan, učit., Dol. Zemon. — Valenčič Ivan, posestnik in tovarnar, Trnovo-Bistrica. — Zarnik Martin, nadučit. v p., Trnovo. Št. 10.

b) *Sodiška okraja Postojna in Senožeče.*

Poverjenik: **Thuma Ivan.**

Ažman Andrej, kaplan in katehet, Postojna. — Burger Alojzij, posestnik in hoteljér, Postojna. — Carli Marija, učit., Ostrožno brdo. — Carnelli Amalija, učit., Hrenovice. — Curk Marija, učit., Razdrto. — Čenčič Julij, učit., Senožeče. — Čitalnica, Postojna. — Dietrich Anton, trgovec in podžupan, Postojna. — Dietz Anton, vodja c. kr. pošt. urada, Postojna. — Dovgan Marija, učit., Zagorje. — Eržen dr. Ivan, okrožni zdravnik, Postojna. — Gašpari Ferdo, c. kr. višji živinozdravnik, Postojna. — Gorjup Alojzij, učit., Postojna. — Grad Ivan, nadučit., Košana. — Horvat Rudolf, nadučit., Zagorje. — Jelenc Roza, učit., Št. Peter. — Justin Rajko, nadučit., Vreme. — Juvanec Ferdo, šol. vodja, Postojna. — Kalan Miha, nadučit., Št. Peter. — Kobal Josip, šol. vodja, Prem. — Kočevar Ana, učit., Postojna. — Kogej Jernej, posestnik in trgovec, Postojna. — Kovač Anton, zasebnik, Postojna. — Kuttin Franc, trgovec in posestnik, Postojna. — Lapaine Evgenija, učit., Senožeče. — Levstik Anton, nadučit., Senožeče. — Mežan Miha, učit., Studeno. — Okrajna učiteljska knjižnica, Postojna. — Paternost Franc, posestnik in hoteljér, Postojna. — Pegan Anton, učit., Suhorje. — Petters Marija, učit., Postojna. — Pikel Gregor, trgovec in župan, Postojna. — Prešern Ivana, učit., Slavina. — Smolič Franc, načelnik žel. postaje, Postojna. — Stritar Albin, učit., Postojna. — Šole ljudske: Bukovje, Matenja vas, Nadanje selo, Orehek, Ostrožno brdo, Št. Peter, Postojna, Razdrto, Slavina, Suhorje, Šembije, Trnje, Ubeljsko, Vreme. — Sušelj Katarina, učit., Ubeljsko. — Thuma Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Postojna. — Tratnik Davorin, učit., Postojna. — Turk Anton, učit., Orehek. — Urbančič Frančiška, učit., Postojna. — Velepčič Ivana, učit., Postojna. — Vodopivec Anton, c. kr. poštar in posestnik, Postojna. — Vrbič Franc, nadučit., Slavina. — Vuga Ivan, nadučit., Nadanje selo. Št. 58.

c) *Sodiški okraj Vipava.*

Poverjenik: **Skala Anton.**

Bezeg Anton, učit., Goče. — Bože Mara, učit., Št. Vid. — Bože Terezinka, učit., Vrhpolje. — Borštner Ljudmila, učit., Vipava. — Kambič Ivan, učit., Ustija. — Kranjec Ljudevit, učit., Lozice. — Mahorčič Mara, učit., Šturija. — Mercina Franc, učit., Vipava. — Mercina Ivan, učit., Slap. — Punčuh Franc, nadučit., Vrhpolje. — Rudolf Janko, nadučit., Št. Vid. — Sadar Adolf, nadučit., Budanje. — Skala Anton, nadučit., Vipava. — Šole ljudske: Budanje, Podkraj, Podraga, Ustija, Št. Vid, Vipava. — Turk Franc, učit., Ajdovščina. Št. 20.

12. Šolski okraj Radovljica.

Poverjenik: **Zavrl Valentin.**

Ausser Franc, učit., Bohinjska Bela. — Droll Katarina, učit., Zasip. — Grčar Andrej, nadučit., Radovljica. — Guštin Emil, učit., Jesenice. — Hacin Marija, učit., Dobrava. — Humek Martin, nadučit., Bohinjska Bistrica. — Kaznilnica ženska, Begunje. — Krajni šolski svet, Srednja vas. — Markošek Edvard, učit., Ljubno. — Okrajna učiteljska knjižnica, Radovljica. — Oman Ernestina, učit., Begunje. — Pogačnik Frančiška, učit., Ribno. — Rajer Marija, učit., Radeče. — Strle Terezija, učit., Gôrje. — Šemrl Ivan, učit., Lesce. — Šole ljudske: Begunje, Breznica, Dobrava pri Kropi, Dovje, Gôrje, Grad (Bled), Kamna Gorica, Kranjska gora, Kropa, Lesce, Ljubno, Mošnje, Radeče, Radovljica, Ribno, Srednja vas. — Wresitz Janko, nadučit., Ribno. — Zavrl Valentin, nadučit., Begunje. — Žirovnik Josip, nadučit., Gôrje. Št. 34.

III. Primorsko.

A) Goriško.

I. Šolski okraj Gorica (mestc).

Poverjenik: **Finžgar Franc.**

M. Avgušlina v zavodu De Notre Dame. — Berbuč Ivan, c. kr. real. prof. v p., dež. poslanec in odbornik. — Cizel Josip, c. kr. učit. prof. — Čitalnica Slovenska, Gorica. — Dovgan Ana, učit. — Fras Anton, c. kr. učit. prof. — Gabršček Andrej, lastnik „Soče“ itd. — Gregorčič dr. Anton, dež. in drž. poslanec itd. — Gvaiz Anton, c. kr. učit. prof. in akad. slikar. — Knjižnica c. kr. gimnazije. — Knjižnica c. kr. realke. — Knjižnica c. kr. učiteljska. — Knjižnica osrednjega semenišča. — Knjižnica Šolskega Doma. — Knjižnica študijska. — Kokošar Ivan, mestni župnik pri Jezuitih. — Komac Adolf, c. kr. vadm. učit. — Kos dr. Franc, c. kr. učit. prof. — Košnik Ivan, c. kr. real. prof. — Kraševc Ivan, mestni učit. — Križnič Štefan, c. kr. šolski svetnik, učit. ravnatelj itd. — Lavrenčič Rudolf, c. kr. gimn. prof. — Lazar Marija, učit. — Makuc Eliza, učit. — Mercina Ivan, c. kr. vadm. učit. — Mlekuž Tomaž, empirik. — Okrajna učiteljska knjižnica (mesto). — Orešec Franc, c. kr. vodja gimn. pripravlj. — Oswald dr. Karol, c. kr. gimn. prof. — Pirjevec Marija, c. kr. vadm. učit. — Plohl Franc, c. kr. šolski svetnik, gimn. prof. v p. — Premrou Svetoslav, priv. uradnik. — Reščič Ivan, bogoslovec. — Rudež Anton, učit. v dež. gluhonemnici. — Schaup Ernestina, c. kr. vadm. učit. — Sivec Franc, c. kr. vadm. učit. — Šantelj Anton, c. kr. gimn. prof. — Tabaj Andrej, katehet na c. kr. vadm. učit. — Toman Ema, c. kr. vadm. učit. — Treo dr. Dragotin, odvetnik, dež. poslanec itd. — Zorn dr. Hilarij, c. kr. real. prof. — Žigon dr. Franc, prof. osrednjega semenišča. — Žilih Josip, c. kr. real. prof. Št. 43.

2. Šolska okraja Gorica (okolica) in Gradišče.

Poverjenik: **Finžgar Franc.**

Bajc Marija, učit., Renče. — Bajt Franc, nadučit., Ajdovščina. — Balič Josip, učit., Vrh pri Rubijah. — Baša Franc, učit., Dol. Branica. — Belé Anton, nadučit., Osek. — Benič Mavricij, učit., Št. Maver. — Benko Alojzij, zač. nadučit., Cerovo. — Bitežnik Josip, učit., Bate. — Bizjak Roža, učit., Dornberg. — Blažič Marija, učit., Kamnje. — Bratina Karol, učit., Vel. Žabje. — Bric Josip, učit., Gabrije pri Šmarjah. — Budal Josip, nadučit., Podgora. — Cej Marija, učit., Bilje. — Cencič Davorin, nadučit., Št. Ferjan. — Čibej Edmund, nadučit., Dol. — Čopi Josip, nadučit., Cerovo. — Delak Pavla, učit., Sv. Križ. — Ferlat Anton, učit., Rupa. — Filipič Karol, učit., Višnjevnik. — Furlani Leopold, nadučit., Št. Andrež. — Golja Franc, učit., Levpa. — Gorjup Alojzij, učit., Banjščice. — Gorjup Rihard, učit., Avče. — Gradnik Rajmund, nadučit., Kozana. — Gregorič Vinko, nadučit., Opatje selo. — Gulin Alojzija, učit., Šmartin. — Jelšek Amalija, učit., Dornberg. — Jug Ana, učit., Vrtojba. — Jug Josipina, učit., Sovodnje. — Jug Tomaž, nadučit., Solkan. — Kavs Janko, nadučit., Šmarje. — Kazafura Ljudmila, učit., Medana. — Klančič Emilija, učit., Podgora. — Klavora Henrik, učit., Gorenje polje. — Komac Ljudmila, učit., Črniče. — Krajnik Franja, učit., Kanal. — Križman Franc, nadučit., Šempas. — Krmac Anton, učit., Vipolže. — Kumar Rudolf, nadučit., Šmartin. — Kunc Ivan, nadučit., Kal. — Kuntih Maks, učit., Solkan. — Lavrenčič Matej, nadučit., Št. Peter. — Leban Franc, učit., Trnovo. — Leban Karolina, učit., Kanal. — Likar Ladislav, nadučit., Ozeljan. — Lukančič Tomaž, učit., Gabrije pri Sovodnjah. — Medvešček Peter, nadučit., Sv. Križ. — Merljak Franc, nadučit., Batuje. — Mermolja Franc, učit., Dobravlje. — Mlekuž Anton, učit., Čepovan. — Mozetič Alojzija, učit., Prvačina. — Možina Anton, učit., Brje. — Musič Anton, učit., Plave. — Orel Rihard, učit., Dornberg. — Pavlica Urh, učit., Bukovica. — Pavlin Leopold, nadučit., Ročinj. — Perc Marija, učit., Škrilje. — Persič Adolf, učit., Voglarji. — Pfeifer Marija, učit., Opatje selo. — Plesničar Zofija, učit., Sv. Križ. — Poberaj Alojzija, učit. ž. r. d., Št. Tomaž. — Poberaj Josip, učit., Vrata. — Poljšak Alfonz, vikarij in pom. učit., Št. Tomaž. — Prinčič Olga, učit., Cerovo. — Rejec Ivan, kaplan, Dornberg. — Rojec Ivan, kurat, Bilje. — Rojic Jakob, učit., Gradišče. — Rustja Anton, nadučit., Gor. Tribuša. — Simčič Ferdo, učit., Biljana. — Skočir Ernesta, učit., Lokavec. — Srebernič Josipa, učit., Ločnik. — Stergar Franc, nadučit., Deskle. — Strnad Franc, nadučit., Črniče. — Šušmelj Josip, učit., Ravnica. — Tomažič Andrej, nadučit., Lokavec. — Tomažič Viljem, učit., Lig. — Toroš Alojzij, učit., Kožbana. — Trost Elvira, učit., Deskle. — Urbančič Josip, nadučit., Bilje. — Verč Alojzij, nadučit., Kanal. — Vergna Ida, učit., Št. Andrež. — Vilhar Zofija, učit., Miren. — Vodopivec Anton Alfred, nadučit., Grgar. — Vodopivec Janko, nadučit., Kamnje. — Zorn Franc, učit., Dol. Vrtovin. — Zorn Ivan, nadučit., Vrtojba. — Zorzut Anton, nadučit., Medana. Št. 88.

3. Šolski okraj Sežana.

Poverjenik: **Kante Matko.**

Arko Lavoslav, šol. vodja, Kostanjevica. — Bajec Alojzij, vodja c. kr. pripravljalnice za učiteljska, Sežana. — Bano Ivan, šol. vodja, Divača. — Bekar Alojzij, šol. vodja, Štorje. — Benigar Anton, nadučit., Tomaj. — Benko Ivan, učit., Štjak. — Berginec Anton, nadučit., Povir. — Bolle Franc, šol. vodja, Misliče. — Černe Franc, učit., Tomaj. — Elizabetišče, zasebna šola, Tomaj. — Eppich Balbina, učit., Lokev. — Fakin Anton jun., šol. vodja, Temnica. — Fakin Anton sen., nadučit., Repentabor. — Gaspari Klementina, učit., Sežana. — Grahli Ivan, nadučit., Štanjel. — Gregoretič Anton, učit., Rodik. — Hreščak Alojzij, učit., Lokev. — Ipavic Peter, šol. vodja, Sveto. — Jerman Jelica, učit., Gorjansko. — Kante Matko, c. kr. okr. šolski nadzornik, Sežana. — Katnik Cilka, učit., Nabrežina. — Kenda Ferdo, učit., Kazlje. — Kenda Marija, učit., Kostanjevica. — Kosovel Anton, nadučit., Pliskovica. — Leban Anton, nadučit., Komen. — Legjša Henrik, učit., Gabrovica. — Lorencuti Pavla, učit., Sežana. — Lozej Ivana, učit., Repentabor. — Macarol Alojzij, učit., Šempolaj. — Macarol Anton, nadučit., Gorjansko. — Mervič Anton, učit., Povir. — Poljšak Albert, učit., Avber. — Ravbar Josip, nadučit., Zgonik. — Roje Andrej, učit., Veliki dol. — Sila Luka, učit., Vojšćica. — Starec Filip Jakob, nadučit., Lokev. — Stres Feliks, učit., Škrbina. — Šinigoj Josip, učit., Mavhinje. — Škerbic Jelica, učit., Pliskovica. — Škof Viktor, učit., Kobilja glava. — Šonc Alojzij, učit., Devinščina. — Štrekelj Albin, učit., Škocjan. — Štrekelj Josip, učit., Komen. — Šuc Slavoj, učit., Branica. — Tance Avgust, učit., Nabrežina. — Tomšič Franc, nadučit., Nabrežina. — Tomšič Josip, učit., Skopo. — Vendermin Franc, nadučit., Dutovlje. — Vodopivec Franc, nadučit., Brestovica. — Vovk Milan, nadučit., Povir. — Živec Franja, učit., Dutovlje. Št. 51.

4. Šolski okraj Tolmin.

a) *Sodiški okraj Bovec.*Poverjenik: **Bratina Kristijan.**

Bratina Kristijan, nadučit., Bovec. — Dominko Albert, učit., Čezsoča. — Grželj Ivan, učit., Log. — Kavs Ferdinand, učit., Bovec. — Logar Miroslav, učit., Soča. — Mlekuž Ana, učit., Bovec. — Trebše Andrej, nadučit., Srpenica. — Uršič Franc, učit., Žaga. — Vidmar Gabriela, učit., Žaga. Št. 9.

a) *Sodiški okraj Cerkno.*Poverjenik: **Rakovšček Josip.**

Buda Vinko, kurat, Otalež. — Brezavšček Kati, učit.-vod., Št. Viška gora. — Gerželj Albina, učit., Cerkno. — Hliš Franc, kaplan, Cerkno. — Kogoj Peter, učit., Cerkno. — Mesar Ljudmila, učit.-vod., Reka-Straza. —

Peternelj Franc, učit.-vodja, Šebrelje. — Rakovšček Josip, nadučit., Cerkno. — Sattler Andrej, učit.-vodja, Otalež. — Tavš Josip, učit., Trebuša. — Zavrtanik Milka, učit.-vod., Bukovo. Št. 11.

c) *Sodiški okraj Kobarid.*

Poverjenik: **Bogataj Franc.**

Bogataj Franc, nadučit., Kobarid. — Firm Štefan, učit.-vodja, Logje. — Gruntar Milan, učit.-vodja, Vrsno. — Hmeljak Pavla, učit., Drežnica. — Ivančič Ivan, učit.-vodja, Kred. — Jakli Eliza, učit., Kobarid. — Kalan Milko, nadučit., Drežnica. — Koch Izidor, učit.-vodja, Kamnje. — Komavli Štefanija, učit.-vod., Trnovo. — Miklavič Anton, učit., Kobarid. — Miklavič Franc, učit.-vodja, Livek. — Perin Marica, učit.-vod., Smast. — Stres Anton, učit.-vodja, Idrsko. — Stres Franciška, učit., Kobarid. — Trebše Ivan, nadučit., Sedlo. Št. 15.

č) *Sodiški okraj Tolmin.*

Poverjenik: **Lasič Andrej.**

Črv Franc, vikar, Grahovo. — Eržen Justina, učit., Tolmin. — Fabjan Josip, župnik, Sv. Lucija. — Gaberšček Ferdinand, učit., Tolmin. — Gerželj Ana, učit., Sv. Lucija. — Gerželj Ljudmila, šol.-vod., Slap. — Gomilšček Rafaela, učit., Podbrdo. — Hauptmann Franc, učit., Tolmin. — Hrast Ivan, nadučit., Sv. Lucija. — Jelinčič Ferdinand, nadučit., Podmelec. — Kašca Franc, nadučit., Tolmin. — Kokole Franc, nadučit., Podbrdo. — Kovačič Alma, učit., Sv. Lucija. — Mikuž Anton, posestnik, Sv. Lucija. — Munič Josip, posestnik, Sv. Lucija. — Pavliček Berta, učit., Tolmin. — Pavšič Dragica, učit., Podmelec. — Prijatelj Josip, nadučit., Grahovo. — Repič Marija, šol. vod., Ponikve. — Škert Josipina, učit., Volče. — Vrtovec Andrej, zač. vpok. učit., Tolmin. — Vuga Viktor, učit., Idrija pri Bači. Št. 22.

B) Istra.

1. *Šolski okraj Koper (mesto in okolica).*

Poverjenik: **Sprachmann Ivan.**

Anžlovar Miroslav, nadučit., Boljunec. — Baša Anton, učiteljiščnik, Koper. — Bertok Josip, nadučit., Lazaret. — Bežek Viktor, c. kr. učit. ravnatelj, Koper. — Bunc Alojzij, nadučit., Dolina. — Cerut Silvester, učiteljiščnik, Koper. — Dominko Henrik, c. kr. okr. šolski nadzornik, Koper. — Ferjančič Franc, učit.-vodja, Predloka. — Franković Franc, c. kr. učit. prof., Koper. — Ivančič Albert, učiteljiščnik, Koper. — Ivančič Josip, učiteljiščnik, Koper. — Jakac Jakob, c. kr. učit. prof., Koper. — Jereb Franc, nadučit., Ospe. — Knjižnica okrajna učiteljska, Koper. — Knjižnica učiteljska, Koper. — Kramberger Franc, c. kr. kurat v kaznilnici, Koper. — Lenarčič Anton, učiteljiščnik,

Koper. — Lomšek Anton, učiteljskičnik, Koper. — Maslo Anton, učit., Ricmanje. — Matelič Ivan, učiteljskičnik, Koper. — Mravljak Dragotin, učiteljskičnik, Koper. — Orel Franc, nadučit., Korte. — Plesničar Pavel, nadučit., Marezige. — Podgornik Filip, učiteljskičnik, Koper. — Podgornik Katinka, učit., Klanec. — Pribil Dragotin, c. kr. okr. šolski nadzornik, Mali Lošinj. — Reja Leopold učiteljskičnik, Koper. — Rudež Herman, učiteljskičnik, Koper. — Rustja Josip, učiteljskičnik, Koper. — Sancin Josip, župnik, Predloka. — Slavec Angelina, učit., Podgrad. — Sosič Edvard, učiteljskičnik, Koper. — Spintre Franc, c. kr. učit. prof., Koper. — Sprachmann Ivan, c. kr. vadm. učit., Koper. — Stubelj Adalbert, učiteljskičnik, Koper. — Šinek Rajko, c. kr. naddavkar, Trst. — Šiškovič Štefan, nadučit., Herpelje. — Štanta J., učiteljskičnik, Koper. — Šubic Albert, c. kr. učit. prof., Koper. — Thaller Erna, učit., Ospe. — Tul Anton, učit., Črnotiče. — Urbančič Anton, nadučit., Boršt. — Valentič Josip, nadučit., Sv. Anton. — Venturini Franc, učit., Dolina. — Žagar Mijo, nadučit., Klanjec. — Žerjav Ludovik, učiteljskičnik, Koper. Št. 46.

2. Šolski okraj Pazin (mesto in okraj).

Poverjenik: **Bačić Josip.**

Bunc Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Pazin. — C. kr. državna gimnazija, Pazin. — Rebek Pravdoslav, c. kr. veterinar, Pazin. — Šorli Ivan, c. kr. okrajni glavar in namjest. savjetnik, Pazin. — Trinajstić dr. Dinko, odvetnik, narodni zastupnik i deželni odbornik, Pazin. Št. 5.

C) Trst z okolico.

Poverjenik: **Nekermann Ivan.**

- a) *Barkovlje*: Nöth Irma, učit. — Stare Ferdinand, učit.
 b) *Bazovica*: Daneu Ivan, šol. vodja. — Sabadin Ivanka, učit. — Vodopivec Ernest, učitelj.
 c) *Sveti Ivan*: Čok Andrej, učit. — Germek Anton, učit. — Kraitt Marija, učit. — Pelicon Franc, šol. vodja. — Pešelj Marija, učit. — Peternel Milka, učit. — Požar Anton, učit. — Setničar Angela, učit. — Sila Franc, župnik. — Švagelj Ana, učit. — Valentič Evelina, učit.
 d) *Katinara*: Gerdol Kristina, učit. — Gorkič Josip, učit. — Gregorič Marica, učit. — Martelanc Franc, šol. vodja. — Stržinar Josip, župnik.
 e) *Sveti Križ*: Košir Valerija, učit. — Posega Ida, učit. — Sorč Josip, učit. — Tence Jakob, šol. vodja.
 f) *Opčine*: Ferluga Štefan, šol. vodja. — Furlan Davorin, učit. — Jamšek Josip, c. kr. carinski nadoficial. — Logar Emilija, učit. — Sancin Ivanka, učit.

g) *Prosek*: Gortup Alojzij, veletržec. — Koren Josip, šol. vodja. — Leban Henrik, vodja c. kr. pripravnice. — Martelanc Amalija, učit. — Nekermann Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik. — Pakiž Emil, učit. — Schelmer Ana, učit.

h) *Rojan*: Bole Viktorija, učit. — Fonda Franc, učit. — Kossoweu Rafael, učit. — Kraševic Ivan, učit. — Michelli Marija, učit. — Pertot Josip, učit. — Sedeučič Ljudmila, učit. — Ukmar Jakob, učit. — Vodopivec Julija, učiteljica.

i) *Skedenj*: Cenčur Pavlina, učit. — Godina Andrej, učit. — Kleinmayr pl. Ferd., učit. — Pižon Marija, učit. — Sedeučič Olga, učit. — Stubel Antonija, učit.

j) *Trebče*: Pakiž Antonija, učit. — Trobec Vinčo, šol. vodja.

k) *Trst* (mesto):

I. Zavodi Družbe sv. Cirila in Metoda: Delkin Josipa, učit. — Kovač Marija, učit. — Reichmann Amalija, učit. — Širok Andrej, šol. vodja. — Šolska knjižnica dekliske šole. — Šolska knjižnica deške šole. — Šolske sestre. — Zamejic Ema, učit. — II. C. kr. nemške ljudske šole: Čampa Štefan, c. kr. učit. — Furlani Ivan, c. kr. učit. — Vrščaj Ivan, c. kr. učit. — III. C. kr. pripravnica za srednje šole: Arhar Justin, c. kr. učit. — Pretnar Miroslav, vodja pripravnice. — IV. Posamezni člani: Guštin Franc, mestni kaplan. — Matejčić Franc, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Merhar dr. Ivan, c. kr. prof. — Slamič Anton, mestni kaplan. — Šonc Henrik, ravnatelj konvikta. Št. 72.

IV. Štajersko.

1. Šolski okraj Brežice.

Poverjenik: **Knapič Janko.**

Černelč Franc, nadučit., Artiče. — Črček Marica, učit., Sromlje. — Drnovšek Franc, učit., Artiče. — Gajšek Šimen, nadučit., Dobova. — Jamšek Franc, učit., Videm. — Jurko Mira, učit., Artiče. — Knapič Janko, nadučit., Videm. — Novak Vincencija, učit., Globoko. — Pavlovič Ivan, učit., Videm. — Pečnik Josip, nadučit., Kapele. — Scheligo Štefanija, učit., Videm. — Supan Ignacij, učit., Brežice. — Tominc Blaž, nadučit., Globoko. — Tramšek Mavro, nadučit., Sromlje. — Windischer Lojzika, učit., Dobova. Št. 15.

2. Šolski okraj Celje (mesto in okolica).

Poverjenik: **Krajnc Franc.**

Brinar Franc, nadučit., Gotovlje. — Černej Ludovik, šol. vodja, Griže. — Čitalnica Narodna, Celje. — Čulek Josip, učit., Št. Jurij. — Dolar dr. Anton, c. kr. gimn. prof., Celje. — Eksl Feliks, učit., Vojnik. — Gajšek Franc, nadučit., Kalobje. — Gosak Josip, učit., Dramlje. — Gradišnik Armin,

nadučit., Celje. — Hinterlechner Karolina, učit., Št. Martin v Rožnem dolu. — Ježovnik Antonija, učit., Griže. — Jošt Franc, nadzornik slovenske posojilnice, Celje. — Klemenčič Josip, nadučit., Galicija. — Knjižnica učiteljska, Griže. — Kožuh Josip, c. kr. gimn. prof., Celje. — Krajnc Franc, učit., Celje (2 izt.). — Kvac Ivan, nadučit., Št. Martin v Rožnem dolu. — Kveder Karol, učit., Št. Jurij. — Laurenčak Ferd., šol. vodja, Lokavec (Loka pri Zidanem mostu). — Mithans Franc, učit., Pletrovče. — Orač Marija, nadučit., Št. Jurij. — Petriček Anton, nadučit., Žalec. — Pirkovič Ludovik, učit., Lubečno. — Pristovšek Franc, učit., Žalec. — Samostojni c. kr. nemško-slovenski gimn. razredi, Celje. — Schmoranzler Josip, učit., Celje. — Sivka Anton, nadučit., Št. Jurij. — Suhač Matej, c. kr. gimn. prof., Celje. — Supanek Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Celje. — Šah Lovro, nadučit., Teharje. — Šola ljudska, Zgor. Ponikva. — Šolske sestre, Celje. — Vizjak Karol, nadučit., Lubečno. — Voglar Franc, učit., Celje. — Vrečer Rajko, učit., Žalec. — Wudler Rudolf, učit., Griže. Št. 37.

3. Šolski okraj Gornji grad.

Poverjenik: **Kocbek Franc.**

Javna šolska narodna knjižnica, Gorica. — Kocbek Franc, nadučit., Gornji grad. — Klemenčič Ivan, nadučit., Rečica. — Okrajna učiteljska knjižnica, Gornji grad. — Šijanec Ignacij, učit., Gornji grad. — Šole ljudske: Gornji grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nova Štifta, Šmihel nad Mozirjem. — Tušak Radivoj, učit., Mozirje. Št. 12.

4. Šolski okraj Gornja Radgona.

a) *Gornja Radgona.*

Poverjenica: **Kren Josipina.**

Dominkuš Jurij, učit. — Goričar I., kaplan. — Gorički dr. Josip, odvetnik. — Karbaš Franc, učit., kandidat. — Kren Josipina, učit. — Laurenčič Franc, penzionist. — Osenjak Martin, župnik. — Pinterič Marija, učit. kandidatinja. — Sturm Alojzij, c. kr. poštni uradnik. — Šlander Emeran, duh. svetovalec. — Vogrin Ivan, kaplan. Št. 11.

b) *Okraj.*

Poverjenica: **Petovar Terezija.**

Bernard Erlinda, učit., Sv. Jurij. — Farkaš Josip, trgovec, Sv. Jurij. — From Vekoslav, učit., Kapela. — Grosman Franja, učit., Sv. Jurij. — Horjak Ivan, duh. pomočnik, Kapela. — Kocmut Micika, učit., Sv. Jurij. — Kosí Josip, učit., Sv. Jurij. — Kreft dr. Leon, zdravnik, Sv. Jurij. — Mandaliček Franc, kaplan, Sv. Jurij. — Meško Davorin, župnik, Kapela. — Mihalič Josip, nadučit., Sv. Jurij. — Petovar Terezija, učit., Kapela. —

Pirc Katarina, učit., Kapela. — Šola ljudska, Kapela. — Štuhec Franc, kaplan, Sv. Juij. — Vreča Milan, nadučit., Negova. — Zencovich Ema, učit., Sv. Jurij. Št. 17.

5. Građec.

Poverjenik: **Hauptmann Franc.**

Akad.-teh. društvo „Triglav“. — Cizel Miško, c. kr. učit. — Glaser dr. Karol, ravnatelj gimnazije v Ogrskem brodu. — Hauptmann Franc, c. kr. učit. prof. — Kaspret Anton, c. kr. gimn. prof. — Kokalj Anton, mešč. učit. — Koschier Pavel, učit. v Grassnitzu pri Aflenzu na Gornjem Štajerskem. — Murko dr. Matija, c. kr. vseučil. prof. — Papež Ivan, real. prof. v p. — Štrekelj dr. Karol, c. kr. vseučil. prof. Št. 10.

6. Šolski okraj Konjice.

Poverjenik: **Kožuh Mirko.**

Brumen Anton, nadučit., Čadram. — Cajnko Matej, šol. vodja, Sko-marje. — Časl Janko, šol. vodja, Špitalič. — Čeh Josip, nadučit., Št. Jernej. — Čuček Josip, okrajni pom. učitelj, Konjice. — Jurko Jakob, nadučit., Tepanje. — Koser Rudolf, učit., Vitanje. — Kotnik Josip, šol. vodja, Št. Jošt. — Kožuh Mirko, učit., Konjice. — Kreč Božena, učit., Stranice. — Kumer Karol, župnik, Prihova. — Pavlič Marica, učit., Tepanje. — Pirsch Ivan, nadučit., Konjice. — Pirnat Emilija, učit., Konjice. — Prus Anton, stud. iur., Konjice. — Pukmeister Jakob, šol. vodja, Kebelj. — Serajnik Beno, učit., Konjice. — Serajnik Lovro, učit., Prihova. — Srabočan Anton, vikar, Konjice. — Tribnik Ljubica, učit., Zreče. — Žičkar Marko, kaplan, Konjice. Št. 21.

7. Šolski okraj Kozje.

Poverjenik: **Moric Emerik.**

Arnšek Rudolf, učit., Sv. Peter. — Berthold Kristina, učit., Pilštanj. — Bračič Franc, nadučit., Št. Vid. — Germovšek Miloš, nadučit., Pilštanj. — Gherbac Hansa, učit., Sv. Peter. — Gostinčar Franc, učit., Sv. Peter. — Gradišnik Anton, nadučit., Polje. — Grebenz Ana, učit., Kozje. — Hočevar Janez, nadučit., Zagorje. — Kladnik Mici, učit., Koprivnica. — Lovrec Franc, nadučit., Podčetrtek. — Moric Emerik, nadučit., Sv. Peter. — Pečnik Alojzij, nadučit., Buče. — Potočnik Anton, učit., Podsreda. — Pulko Valentin, nadučit., Dobje. — Staufer Franc, učit., Pilštanj. — Šetinc Franc, nadučit., Prevorje. — Šket Andrej, nadučit., Podsreda. — Trobiš Alojzij, nadučit., Koprivnica. — Ulčar Ljudevit, učit., Kozje. — Umberger Ljudmila, učit., Sv. Peter. — Vodnal Franc, učit., Sv. Peter. — Zupančič Ivana, učit., Št. Vid. Št. 23.

8. Šolski okraj Laško.

a) *Desni savinski breg.*Poverjenik: **Vodušek Gustav.**

Cimperšek Leopold, učit., Trbovlje. — Gomilšek Dragica, učit., Trbovlje. — Gomilšek Ljudmila, učit., Sv. Jedert. — Hohnjec Anté, učit., Hrastnik. — Hribar Josip, učit., Trbovlje-Vode. — Kallan Rudolf, učit., Sv. Katarina. — Lebar Franc, učit., Hrastnik. — Logar Ivan, učit., Zidani most. — Mazi Ida, učit., Trbovlje-Vode. — Paher Adolf, nadučit., Sv. Katarina. — Pečar Franc, nadučit., Šmarjeta. — Pibrouz Pavla, učit., Trbovlje-Vode. — Plavšak Robert, učit., Trbovlje. — Rajner Jakob, učit., Hrastnik. — Rieger Hildegarda, učit., Trbovlje-Vode. — Steska Ana, učit., Šmarjeta. — Šola ljudska dekliska, Trbovlje-Vode. — Šola ljudska deška, Trbovlje-Vode. — Šola ljudska, Dol. — Šola ljudska, Gornja Rečica. — Šola ljudska, Hrastnik. — Šola ljudska, Sv. Jedert. — Šola ljudska, Sv. Katarina. — Šola ljudska, Trbovlje. — Šola ljudska, Zidani most. — Topolovšek Josip, učit., Turje. — Vodušek Gustav, c. kr. okr. šolski nadzornik, Trbovlje. — Volc Emil, učit., Trbovlje-Vode. — Wessner Ana, učit., Trbovlje-Vode. Št. 29.

b) *Levi savinski breg.*Poverjenik: **Kavčič Matej.**

Krajni šolski svet, Razbor. — Starec Svitko, učit.-vodja, Sv. Kancijan. — Šole ljudske: Jurklošter, Loka, Lokavec, Št. Peter, Št. Rupert. — Trafenik Franc, kaplan, Loka. Št. 8.

9. Šolski okraj Sv. Lenart.

Poverjenik: **Klemenčič Josip.**

Gomilšek Fr. Sal., kaplan, Sv. Benedikt. — Ješovnik Marica, učit., Sv. Rupert. — Ješovnik Simon, nadučit., Sv. Rupert. — Klemenčič Josip, učit., Sv. Anton. — Kovačič Jakob, učit., Sv. Trojica. — Kranjc Franc, nadučit., Sv. Barbara. — Kristl Alojzij, učit., Sv. Barbara. — Majhen Ivan, učit., Sv. Rupert. — Mavrič Jožef, nadučit., Sv. Trojica. — Mihalič Josip, župnik, Sv. Barbara. — Pajtler Ivan, župnik, Sv. Rupert. — Podlesnik Frančiška, učit., Sv. Benedikt. — Schweigler Marica, učit., Sv. Barbara. — Šijanec Franc, nadučit., Sv. Anton. — Škrjanec Feliks, učit., Sv. Rupert. — Šoli ljudski: Sv. Benedikt, Sv. Jurij. — Urek Ivan, učit., Sv. Lenart. — Vogrinec Anton, učit., Sv. Anton. — Wutt Josipina, učit., Sv. Lenart. — Železnik Oroslav, učit., Sv. Jurij. Št. 21.

10. Šolski okraj Ljutomer.

Poverjenik: **Zacherl Franc.**

Chloupek dr. Karol, zdravnik, Ljutomer. — Ciuha Ferdinand, kaplan, Ljutomer. — Cvahte Simon, nadučit., Mala Nedelja. — Čeh Franc, učit.

Ljutomer. — Dostal Rudolf, učit., Ljutomer. — Gorjak Vekoslava, učit., Cezanjevci. — Grossmann dr. Karol, odvetnik, Ljutomer. — Herzog Anton, nadučit., Sv. Križ. — Herzog Antonija, učit. kandidatinja, Ljutomer. — Heyne Josipina, učit., Sv. Križ. — Ivančič-Deu Nina, učit., Ljutomer. — Karba Angela, učit. ženskih ročnih del, Ljutomer. — Karba Janko, učit., Ljutomer. — Kociper Ivan, kaplan, Ljutomer. — Kocuvan Marija, učit., Cven. — Kryl Ivan, real. učit., Ljutomer. — Lah Avguštin, učit., Sv. Križ. — Lebar Marica, učit., Ljutomer. — Lebarič Genovefa, izpraš. učit. žen. ročnih del, Cezanjevci. — Mavrič Karol, učit., Ljutomer. — Mihalič-Kaučič Matilda, učit., Ljutomer. — Mursa-Bračko Marija, učit., Cven. — Postružnik Anton, kaplan, Sv. Križ. — Prelog Janko, učit., Mala Nedelja. — Pušenjak Tomaž, nadučit., Cven. — Rajh Miroslav, učit. kandidat, Ljutomer. — Razlag Erna, učit., Ljutomer. — Robič Ivan, šol. ravnatelj, Ljutomer. — Schneider Franc, nadučit., Cezanjevci. — Skamlec Ognjeslav, kaplan, Ljutomer. — Šole ljudske: Cezanjevci, Cven, Sv. Križ, Ljutomer, Mala Nedelja, Stara cesta, Veržej. — Tomažič Janko, nadučit., Stara cesta. — Učiteljsko društvo za ljutomerski okraj. — Vauda Vinko, nadučit., Veržej. — Wessner Josipina, učit., Ljutomer. — Zacherl Franc, učit., Ljutomer. Št. 42.

11. Šolski okraj Marenberg.

Poverjenik: **Stibler Janez.**

Stibler Janez, učit., Sv. Anton na Pohorju. — Šolske sestre, Muta. Št. 2.

12. Šolski okraj Maribor (mesto).

Poverjenik: **Koprivnik Janez.**

Bahovec Vekoslav, c. kr. poštni oficial. — Bellé Ivan, dež. potov. učitelj. — Berán Emerik, c. kr. učit. godbe. — Bezjak dr. Janko, c. kr. učit. prof. in okr. šolski nadzornik. — Bohak Franc, stolni kaplan in katehet. — Čížek Alojzij, mestni katehet. — Druzovič Henrik, učit. godbe na c. kr. učiteljsku. — Firbas dr. Franc, c. kr. notar. — Glowacki Julij, c. kr. gimn. ravnatelj. — Hohnjec dr. Josip, bogosl. prof. — Jerovšek dr. Anton, c. kr. prof. veronauka na realki. — Kavčič Jakob, c. kr. gimn. prof. — Koprivnik Janez, c. kr. učit. prof. — Koprivšek Leopold, c. kr. gimn. prof. v p. — Korošec dr. Anton, urednik. — Košan Janko, c. kr. gimn. prof. — Kovačič dr. Franc, bogosl. prof. — Lavtar Luka, c. kr. učit. prof. — Majcen Gabriel, c. kr. vadm. učit. — Majcen Jožef, kanonik in bogosl. prof. — Marzidovšek Rade, c. in kr. vojaški duhovnik. — Matek Blaž, c. kr. gimn. prof. — Medved dr. Anton, c. kr. gimn. prof. — Mlakar dr. Ivan, kanonik in bogosl. ravnatelj. — Neimenovan. — Pokorn Iv., c. kr. gimn. prof. — Poljanec dr. Leopold, c. kr. gimn. prof. — Potočnik dr. Matko, c. kr. učit. prof. — Schreiner Henrik, c. kr. učit. ravnatelj. — Schreiner Ljudmila, učit., Slo-

venska Bistrica. — Stegnar Feliks, c. kr. učit. v kazilnici v Mariboru. — Tiller V., c. kr. gimn. učit. — Učiteljšče c. kr. v Mariboru (2 lzt.). — Zavod šolskih sester. — Žagar N., c. kr. gimn. profesor. Št. 36.

13. Šolski okraj Maribor (okolica).

Poverjenik: **Pučelik Friderik.**

Čonč Josip, učit., Jarenina. — Črnko Jernej, učit., Jarenina. — Größlinger Ditmar, učit., Dev. Mar. v Puščavi. — Größlinger Ognjeslav, nadučit., Dev. Mar. v Puščavi. — Hauptmann Avgust, nadučit., Sv. Križ pri Mariboru. — Hauptmann Filip, učit., Svičina. — Lasbacher Josip, nadučit., Ruše. — Lesjak Davorin, učit., Ruše. — Lichtenwallner Franc, učit., Leitersberg-Krčevina. — Lichtenwallner Matija, učit., Ruše. — Majcen Alojzij, nadučit., Sv. Duh nad Lučami, okraj Arvež. — Nerat Mih., šol. ravnatelj, Leitersberg-Krčevina. — Pestevšek Karol, nadučit., Slivnica. — Pučelik Friderik, učit., Leitersberg-Krčevina. — Robnik Ivan, učit., Sv. Križ pri Mariboru. — Schatz Josip, učit., Št. Lovrenec nad Mariborom. — Skrbinšek Nace, šol. vodja, Planica. — Slekovec Josip, nadučit., Jarenina. — Stani Tomislav, učit., Ruše. — Šola ljudska, Sv. Marjeta na Dr. polju. — Vauda Anka, učit., Jarenina. — Vodenik Davorin, nadučit., Sp. Sv. Kungota. — Zabukošek Anton, učit., Sv. Marjeta. — Zinauer Friderik, učit., Sv. Jakob. — Živko Avguštin, učit., Slivnica. Št: 25.

14. Šolski okraj Ormož.

Poverjenik: **Rajšp Josip.**

Alt Aleksander, učit., Sv. Tomaž. — Bezjak Simon, nadučit., Sv. Tomaž. — Bregant Kristina, učit., Središče. — Burgarell Marija, učit., Sv. Tomaž. — Cajnko Franc, učit., Sv. Bolfenk. — Gabršček Lucija, učit., Velika Nedelja. — Geršak dr. Ivan, c. kr. notar, Ormož. — Kosí Anton, učit., Središče. — Košar Janko, nadučit., Velika Nedelja. — Košar Robert, učit., Runeč. — Kubinek Janez, kaplan, Ormož. — Lavrič Slavka, učit., Sv. Lenart. — Lazar Milena, učit., Ormož (okolica). — Megla Franc, nadučit., Sv. Lenart. — Omulec dr. Ivan, odvetnik, Ormož. — Pintarič Dragotin, učit., Sv. Miklavž. — Poplatnik Franc, učit., Sv. Tomaž. — Porekar Anton, nadučit., Hum. — Posega Marija, učit., Sv. Miklavž. — Potrato Marija, učit., Hum. — Preindl Jakob, učit., Velika Nedelja. — Presker Melita, učit., Velika Nedelja. — Rajšp Josip, nadučit., Ormož (okolica). — Rosina Adolf, učit., Ormož (okolica). — Serajnik Domicijan, učit., Ormož (okolica). — Slanc Ernest, nadučit., Sv. Bolfenk. — Slemenšek Oskar, učit., Sv. Bolfenk. — Šalamun Martin, nadučit., Sv. Miklavž. — Šijanec Ludovik, nadučit., Svetinje. — Trstenjak Ana, učit., Sv. Miklavž. — Unger Pavel, nadučit., Središče. — Valentinčič Julija, učit., Hum. — Vertot Ivan, učit., Runeč. — Žolnir Ivan, učit., Velika Nedelja. Št. 34.

* 15. Šolski okraj Ptuj.

a) *Desni dravski breg.*Poverjenik: **Šorn Franc.**

Bašelj Pavla, učit., Sv. Lovrenec na Dr. p. — Bučar Alojzij, učit., Sv. Lovrenec na Dr. p. — Duler Marica, učit., Sv. Vid. — Herić Matija, nadučit., Cirkovce. — Hernaus Kristina, učit., Svetinje. — Hren Anton, nadučit., Sv. Janž na Dr. p. — Hren Anton, nadučit., Stoprce. — Hrovatin Ema, učit., Sv. Janž na Dr. p. — Kavčič Peter, nadučit., Nova cerkev. — Klanjšček Anton, učit., Hajdina. — Kotzmut Rudolf, učit., Sv. Barbara. — Krajni šolski svet, Sv. Andraž. — Krajni šolski svet, Cirkovce. — Križ Anton, nadučit., Zavrče. — Lešnik Janko, učit., Nova cerkev. — Lovrec Josip, nadučit., Majšperg. — Lukežič Avgust, učit., Cirkovce. — Osenjak Marica, učit., Majšperg. — Pesek Anton, šol. vodja, Naraplje. — Petrovič Simon, učit., Sv. Lovrenec na Dr. p. — Podobnik Franc, nadučit., Hajdina. — Pogruje Alojzij, učit., Hajdina. — Rozbaud Bruno, učit., Sv. Vid. — Serajnik Domicijan, nadučit., Ptujška gora. — Šegula Franc, učit., Majšperg. — Šorn Franc, nadučit., Sv. Lovrenec na Dr. p. Št. 26.

b) *Levi dravski breg.*Poverjenik: **Kajnih Valentin.**

Bobič Ferdo, učit., Sv. Marjeta. — Bratkovič Kazimir, notar, Ptuj. — Brumen dr. Anton, odvetnik, Ptuj. — Cvetko Franc, učit., Sv. Andraž. — Čuček Ivan, učit., Sv. Marjeta. — Dreflak Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Ptuj. — Farkaš Ivan, nadučit., Sv. Lovrenec. — Fink Franc, učit., Sv. Urban. — Flere Pavel, učit., Sv. Marko. — Gorup Josip, učit., Polenšak. — Hauptman Ivan, učit., Vurberg. — Horvat dr. Tomaž, odvetnik, Ptuj. — Hranilno in posojilno društvo, Ptuj. — Jebačin Roza, učit., Sv. Marjeta. — Jurtela dr. Franc, odvetnik, Ptuj. — Kajnih Valentin, učit., Ptujška okolica. — Kaukler Ivan, nadučit., Ptujška okolica. — Kolarič Anton, dež. prof. verouka, Ptuj. — Komljanec dr. Josip, dež. prof., Ptuj. — Kopic Jakob, učit., Ptujška okolica. — Kotzmut Ivan, nadučit., Sv. Urban. — Kukovič Anton, nadučit., Polenšak. — Lončarec in Havelka, trgovina, Ptuj. — Loparnik Peter, učit., Sv. Janž. — Luknar Marija, učit., Ptujška okolica. — Machnitsch Adela, učit., Ptujška okolica. — Majerič Marjeta, učit., Sv. Lovrenec. — Marinič Friderik, učit., Sv. Marko. — Pirch Klotilda, učit., Sv. Urban. — Pollak Franc, magister farmacevt, Ptuj. — Stoček Ida, učit., Sv. Marjeta. — Strelec Ivan, nadučit., Sv. Andraž. — Svoboda Ivanka, učit., Dornava. — Šola ljudska, Sv. Andraž. — Šola ljudska, Ptujška okolica. — Terstenjak Marija, učit., Ptujška okolica. — Učiteljsko društvo za ptujski okraj. — Vauhnik Mihael, nadučit., Sv. Marko. — Vezjak Josip, učit., Sv. Urban. — Zelenik Josip, ravnatelj posojilnice, Ptuj. — Zupančič Karol, učit., Ptujška okolica. — Žiher Franc, nadučit., Vurberg. — Žunkovič Janko, nadučit., Sv. Marjeta. Št. 43.

16. Šolski okraj Rogatec.

Poverjenik: **Vezjak Franc.**

Ambrusch Ana, učit., Sv. Križ. — Čokl Ignacij, učit., Kostrivnica. — Glinšek Ivan, učit., Sv. Jurij. — Sekirnik Simon, nadučit., Sv. Jurij. — Sotošek Martin, nadučit., Žetale. — Vezjak Franc, učit., Sv. Križ. Št. 6.

17. Šolski okraj Sevnica.

Poverjenik: **Mešiček Josip.**

Arko Helena, učit., Sevnica. — Boštjančič Irma, učit., Blanca. — Cimperšek Štefanija, učit., Sevnica. — Grahek Karolina, učit., Sevnica. — Hrovat Franciška, učit., Zabukovje. — Jankovič Peter, učit., Rajhenburg. — Krajnik Ivan, nadučit., Blanca. — Križman Emil, učit., Planina. — Mešiček Josip, nadučit., Sevnica. — Okorn Vinko, učit., Rajhenburg. — Pišl Ivan, učit., Sevnica. — Piuk Amalija, učit., Rajhenburg. — Rauter Franc, nadučit., Planina. — Schubert Angela, učit., Rajhenburg. — Srebernič Franc, nadučit., Zabukovje. Št. 15.

18. Šolski okraj Slovenska Bistrica.

Poverjenik: **Polanec Gregor.**

Feigel Otilija, učit., Slov. Bistrica. — Hinterlechner Ana, učit., Črešnjevce. — Kokl Josip, učit., Spod. Polskava. — Kunaj Agneza, učit., Slov. Bistrica. — Lercher Marija, učit., Slov. Bistrica. — Mahor Feliks, učit., Makole. — Negovetič Marija, učit., Zg. Polskava. — Polak Janko, učit., Poličane. — Polanec Gregor, nadučit., Črešnjevce. — Sabati Josip, nadučit., Zg. Polskava. — Span Anton, učit., Slov. Bistrica. — Šole ljudske: Laporje, Makole, Poličane. — Tomažič Ivan, nadučit., Tinje. Št. 15.

19. Šolski okraj Slovenji Gradec.

Poverjenik: **Vrečko Franc.**

Arnečič Alojzij, šol. vodja, Pameče. — Barle Karol, učit., Sv. Martin. — Jankovič Alojzij, učit., Slov. Gradec. — Janža Marija, učit., Št. Ilj pri Turjaku. — Korže Ivan, učit., Slov. Gradec-okolica. — Košutnik Silvester, šol. vodja, Razbor. — Menzin Rudolf, učit., Št. Ilj pri Turjaku. — Mohorko Janko, šol. vodja, Sele-Vrhe. — Pečnik Franc, župnik, Podgorje. — Peitler Josip, šol. vodja, Sv. Miklavž. — Rat Pavel, župnik, Št. Ilj pri Turjaku. — Rogina Ivan, veleposesnik in župan, Podgorje. — Rozman Franc, nadučit., Št. Ilj pri Turjaku. — Schechel Alojzij, c. kr. okr. šolski nadzornik, Slov. Gradec. — Srobotnik Simon, nadučit., Sv. Janž pri Spod. Dravogradu. — Stopar Vinko, učit., pripravnik, Maribor. — Šalamun Simon, nadučit., Sv. Martin.

— Šmid Matija, nadučit., Podgorje. — Šmid Matilda, učit., Podgorje. — Trobej Jan., učit., Slov. Gradec. — Vrečko Franc, nadučit., Slov. Gradec-okolica. — Vrečko Marijana, učit., Sv. Martin. Št. 22.

20. Šolski okraj Šmarje.

Poverjenik: **Strmšek Vekoslav.**

Auernik Franc, nadučit., Št. Florjan. — Cociancig Karla, učit., Loka. — Debelak Ivan, učit., Šmarje. — Dobnik Josip, nadučit., Ponikva. — Ferlinc Franc, učit., Šmarje. — Fünk Otilija, učit., Medvedje selo. — Hotschevar Leopoldina, učit., Šmarje. — Kurbus Tomaž, nadučit., Slivnica. — Lecker Tilka, učit., Slivnica. — Mach Felicita, učit., Šmarje. — Plhak Hugon, nadučit., Sladka gora. — Purkhart Josip, nadučit., Zibika. — Rošker Franc, nadučit., Loka. — Sajovic Terezina, učit., Št. Vid. — Šola ljudska, Medvedje selo. — Šumer Hinko, učit., Šmarje. — Zidar Franc, nadučit., Lemberg. — Zopf Franc, nadučit., Pristava. Št. 18.

21. Šolski okraj Šoštanj.

Poverjenik: **Koropec Ivan.**

Cink Slavka, učit., Št. Andraž. — Fister Julija, učit., Sv. Martin ob Paki. — Glaser Anton, nadučit., Št. Janž na Peči. — Hočevnar Makso, učit., Šoštanj. — Koropec Ivan, učit., Šoštanj. — Korošec Dragotin, šol. vodja, Topolščica. — Krajni šolski svet, Šoštanj. — Legat Zorka, učit., Št. Ilj pri Gradiču. — Lukman Ivan, učit., Šoštanj. — Nerat Anton, učit., Šoštanj. — Novak Milka, učit., Šoštanj. — Pfeifer Anica, učit., Velenje. — Puc Mira, učit., Št. Janž na Peči. — Skaza Franc, učit., Velenje. — Smolnikar Ivan, šol. vodja, Zavodnje. — Trobej Alojzij, nadučit., Šoštanj. — Valenčič Antonija, učit., Sv. Martin ob Paki. — Weber Valentin, nadučit., Sv. Martin ob Paki. Št. 18.

22. Šolski okraj Vransko.

Poverjenik: **Zotter Ivan.**

Bizjak Josip, učit., Vransko. — Gonse Franja, učit., Polzela. — Jakše Ivan, učit., Vransko. — Koderman Josipina, učit., Polzela. — Krajni šolski svet, Št. Pavel pri Preboldu. — Kramar Ivan, učit., Vransko. — Marschitz Karol, nadučit., Letuš. — Meglič Simon, nadučit., Vransko. — Miklič Minka, učit., Gomilsko. — Petrak Ivan, učit., Št. Jurij ob Taboru. — Piano Leopoldina, učit., Št. Pavel pri Preboldu. — Pustišek Ožbalt, učit., Ojstrica. — Snideršič Ana, učit., Vransko. — Stritar Josip, učit., Braslovče. — Stupan Marija, učit., Št. Jurij ob Taboru. — Šole ljudske: Braslovče, Št. Jurij, Letuš. — Vrabl Rudolf, učit., Vransko. — Zotter Ivan, nadučit., Gomilsko. Št. 20.

V. Dunaj.

Poverjenik: **Ciperle Josip.**

Ciperle Ana, mešč. učit. soproga. — „Danica“, akad. društvo. — Gasparin Filip, c. kr. prof. na državni realki v IX. okraju. — Globočnik pl. Anton, c. kr. vladni svetnik. — Mantuani dr. Josip, amanuensis v c. kr. dvorni knjižnici. — Ploj dr. Miroslav, c. kr. dvorni svetnik. — Rebó! Franc, duhovnik in stud. phil. — „Slovenija“, akad. društvo. — Stritar Josip, c. kr. gimn. profesor v p. — Svetič Franc, vzgojitelj. — Vidic dr. Franc, c. kr. urednik drž. zakonika. — Vidmar Herman, c. kr. nadporočnik. Št. 12.

Skupno število društvenikov.

1. Ustanovnikov	32
2. Letnikov :	
I. Koroško	28
II. Kranjsko	522
III. Primorsko :	
A) Goriško	239
B) Istra	51
C) Trst z okolico	72
IV. Štajersko	526
V. Dunaj	12
	Skupaj 1482

Lani je štela „Matica“ 1424 članov, torej se je število letos pomnožilo za 58 članov.

Imenik članov „Slovenske Šolske Maticе“,

ki so plačali polovico letnine, t. j. po 1 K za knjige „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ v Zagrebu za leto 1905.

Koroško: Kovačič Jakob, šol. vodja, Švabek. Št. 1.

Ljubljana: Ilesič dr. Franc, c. kr. učit. prof. — Kušar dr. Valentin, c. kr. učit. prof. — Okrajna učiteljska knjižnica. — Šola II. mestna deška osemrazredna. — Zupančič Vita, učit. v gluhonemnici. Št. 5.

Idrija: Podružnica Slomškove zveze, Idrija. — Potočnik Ludovik, c. kr. učit., Idrija. — Realka mestna, Idrija. — Šabec Avguštin, c. kr. učit., Idrija. Št. 4.

Postojna: Šola ljudska, Vreme. Št. 1.

Radovljica: Okrajna učiteljska knjižnica, Radovljica. — Rajer Marija, učit., Radeče. — Šole ljudske: Begunje, Breznica, Dovje, Kranjska gora*), Lesce. Št. 7.

Kobarid: Bogataj Franc, nadučit., Kobarid. — Ivančič Ivan, učit.-vodja, Kred. — Koch Izidor, učit.-vodja, Kamnje. — Miklavčič Franc, učit.-vodja, Livek. — Stres Anton, učit.-vodja, Idrijsko. — Trebše Ivan, nadučit., Sedlo. Št. 6.

Koper: Anžlovar Miroslav, nadučit., Boljunec. — Bertok Josip, nadučit., Lazaret. — Bežek Viktor, c. kr. učit. ravnatelj, Koper. — Dominko Henrik, c. kr. okr. šolski nadzornik, Koper. — Ferjančič Franc, učit.-vodja, Predloka. — Jereb Franc, nadučit., Osp. — Knjižnica okrajna učiteljska, Koper. — Knjižnica učiteljska, Koper. — Maslo Anton, učit., Ricmanje. — Orel Franc, nadučit., Korte. — Plesničar Pavel, nadučit., Marezige. — Pribil Dragotin, c. kr. okr. šolski nadzornik, Mali Lošinj. — Sancin Josip, župnik, Predloka. — Slavec Angelina, učit., Podgrad. — Šinek Rajko, c. kr. naddavkar, Trst.***) — Thaller Erna, učit., Osp. — Tul Anton, učit., Črnotiče.

*) Tudi za l. 1904.

**) Tudi l. —7. zvezek „Pedagogijske enciklopedije“ za polovično ceno, t. j. po 60 li za zvezek.

— Učiteljsiščniki v Kopru: Baša Anton, Matelič Ivan, Mravljak Dragotin, Podgornik Filip, Rustja Josip, Žerjav Ludovik. — Urbančič Anton, nadučit., Boršt. — Valentič Josip, nadučit., Sv. Anton. — Žagar Mijo, nadučit., Klanec. Št. 26.

Trst: Čok Andrej, učit., Sv. Ivan. — Germek Anton, učit., Sv. Ivan. — Krašević Ivan, učit., Rojan. — Leban Henrik, vodja c. kr. pripravnice, Prosek. — Matejčič Franc, c. kr. dež. šolski nadzornik, Trst. — Merhar dr. Ivan, c. kr. prof., Trst. — Nekermann Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Prosek. — Pertot Josip, učit., Rojan. — Peternel Milka, učit., Sv. Ivan. — Švigelj Ana, učit., Sv. Ivan. — Tenče Jakob, šol. vodja, Sv. Križ. — Vrščaj Ivan, c. kr. učit., Trst. Št. 12.

Brežice: Jurko Mira, učit., Artiče. — Pavlovič Ivan, učit., Videm. — Supan Ignacij, učit., Brežice. — Tominc Blaž, nadučit., Globoko. Št. 4.

Celje: Černej Ludovik, šol. vodja, Griže. — Čitalnica Narodna, Celje. — Dolar dr. Anton, c. kr. gimn. prof., Celje. — Gosak Josip, učit., Dramlje. — Krajnc Franc, učit., Celje. — Kveder Karol, učit., Št. Jurij. — Laurenčak Ferd., šol. vodja, Lokavec. — Schmoranz Josip, učit., Celje. — Suhač Matej, c. kr. gimn. prof., Celje. — Wudler Rudolf, učit., Griže. Št. 10.

Gornji grad: Javna šolska narodna knjižnica, Gorica. Št. 1.

Gornja Radgona: Dominkuš Jurij, učit., Gor. Radgona. Št. 1.

Gornja Radgona (okraj): Horjak Ivan, duh. pomočnik, Kapela. — Kocmut Micika, učit., Sv. Jurij. — Kosl Josip, učit., Sv. Jurij. — Kreft dr. Leon, zdravnik, Sv. Jurij. — Mandaliček Franc, kaplan, Sv. Jurij. — Meško Davorin, župnik, Kapela. — Mihalič Josip, nadučit., Sv. Jurij. — Petovar Terezija, učit., Kapela. — Šola ljudska, Kapela. — Štuhec Franc, kaplan, Sv. Jurij. — Zencovich Ema, učit., Sv. Jurij. Sv. 11.

Konjice: Časl Janko, šol. vodja, Špitalič. — Jurko Jakob, nadučit., Tepanje. — Kožuh Mirko, učit., Konjice. — Kreč Božena, učit., Stranice. — Prus Anton, stud. iur., Konjice. Št. 5.

Kozje: Berthold Kristina, učit., Pilštanj. — Germovšek Mišo, nadučit., Pilštanj. — Pulko Valentin, nadučit., Dobje. — Šetinc Franc, nadučit., Prevorje. Št. 4.

Sv. Lenart: Klemenčič Josip, nadučit., Sv. Anton. Št. 1.

Ljutomer: Ivančič-Deu Nina, učit., Ljutomer. — Karba Janko, učit., Ljutomer. — Kocuvan Marija, učit., Cven. — Mavrič Karol, učit., Ljutomer. — Razlag Erna, učit., Ljutomer. — Schneider Franc, nadučit., Cezanjevc. — Tomažič Janko, nadučit., Stara cesta. — Zacherl Franc, učit., Ljutomer. Št. 8.

Maribor (okolje): Hauptmann Avgust, nadučit., Sv. Križ pri Mariboru. — Majcen Alojzij, nadučit., Sv. Duh nad Lučami (okraj Arvež). — Robnik Ivan, učit., Sv. Križ pri Mariboru. — Skrbinšek Nace, šol. vodja, Planica. Št. 4.

Ormož: Megla Franc, nadučit., Sv. Lenart. — Poplatnik Franc, učit., Sv. Tomaž. — Serajnik Domicijan, učit., Ormož (okolica). — Valentinčič Jutija, učit., Hum. Št. 4.

Ptuj (desni dravski breg): Lešnik Janko, učit., Nova cerkev.

Št. 1.

Ptuj (levi dravski breg): Gorup Josip, učit., Polenšak. — Kukovič Anton, nadučit., Polenšak. Št. 2.

Sevnica: Jankovič Peter, učit., Rajhenburg.

Št. 1.

Šmarje: Debelak Ivan, učit., Šmarje. — Kurbus Tomaž, nadučit., Slivnica. — Rošker Franc, nadučit., Loka. — Strmšek Vekoslav, nadučit., Medvedje selo. — Šumer Hinko, učit., Šmarje. — Zopf Franc, nadučit., Pristava. Št. 6.

Dunaj: Ciperle Josip, mešč. učitelj, Dunaj.

Št. 1.

Skupaj . . . 126.

Zaznamek

dozdaj izdanih in založenih knjig „Slovenske
Šolske Matice“.

1901.

Prodajalna cena.

1. **Pedagoški Letopis**, I. zvezek K 1:60
2. **Ilešič dr. Fr., O pouku slovenskega jezika.** Njega
dosedanje smeri in bodoča naloga „ 2—
3. **Apih Josip, Zgodovinska učna snov za ljudske šole,**
1. snopič (Realne knjižnice I. del) „ 2—

1902.

1. **Pedagoški Letopis**, II. zvezek K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, I. del: Učne
slike k berilom v Začetnici in v Abecednikih „ 2:40
3. **Apih Josip, Zgodovinska učna snov za ljudske šole,**
2. snopič (Realne knjižnice I. del) „ 2:20

1903.

1. **Pedagoški Letopis**, III. zvezek¹⁾ K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 1. snopič:
Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi
Čitanki za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih,
II. del, in v Josinovem-Ganglovem Drugem berilu „ 2:40
3. **Apih Josip, Zgodovinska učna snov za ljudske šole,**
3. snopič (Realne knjižnice I. del) „ 2:20
4. **Schreiner H., Analiza duševnega obzorja otroškega
in dušeslovni proces učenja.** Nauk o formalnih
stopnjah „ 2—

¹⁾ Razprodan.

1904.

Prodajalna cena.

1. Pedagoški Letopis , IV. zvezek	K 3—
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom , II. del, 2. snopič:
Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi
Čitanki za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih,
II. del, in v Josinovem-Ganglovem Drugem berilu „	2:40
3. Apih Josip, Zgodovinska učna snov za ljudske šole ,
4. snopič (Realne knjižnice I. del)	„ 2:20

1905.

1. Pedagoški Letopis , V. zvezek	K 2:50
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom , II. del, 3. snopič:
Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi
Čitanki za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih,
II. del, in v Josinovem-Ganglovem Drugem berilu „	2—
3. Apih Josip, Zgodovinska učna snov za ljudske šole ,
5. snopič (Realne knjižnice I. del)	„ 2:20
4. Nazorni nauk , snov za prvo šolsko leto, 1. snopič „	2—

Posebej je založila „Slovenska Šolska Matica“:
Navodilo k I. zvezku „Računice za obče ljudske šole, sestavil **A. Črnivec**. — Priredila dr. Fr. Ilešič
in **J. Janežič**. V Ljubljani, 1902. K 1:60

„Slovenska Šolska Matica“ je l. 1905. izdala in založila:

Spominski list za učence, oziroma učenke . . . „ —12

Odbor.

Naznanilo.

Vsak društvenik „Slovenske Šolske Matice“ dobi za l. 1905. četrero knjig, namreč:

1. **Pedagoški Letopis**, V. zvezek;
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 3. snopič:
Učne slike k berilom v Čitanki, II. del, in v Drugem berilu;
3. **Zgodovinsko učno snov za ljudske šole**, 5. snopič;
4. **Nazorni nauk**, snov za prvo šolsko leto.

Te knjige prejmo društveniki po svojih poverjenikih.

Po § 7. društvenih pravil plačajo stroške za pošiljanje knjig društveniki sami; zato naj p. n. poverjeniki te stroške primerno razdele na svoje člane in jih izterjajo od njih.

Vsakemu zavoju so priložene nabiralne pole za leto 1906.

Po § 5. društvenih pravil je plačati letnino v prvi polovici vsakega leta. Zato naj p. n. poverjeniki poskrbe, da pošljejo nabiralne pole in letnino odboru vsaj do 31. julija 1906, in sicer za vse svoje člane skupno, ker povzročajo posamezne pošiljatve odboru preveč posla. Na nabiralnih polah naj se označijo člani v abecednem redu in s takim naslovom (ime, značaj in kraj), kakor v predstoječem imeniku.

Na naročbe brez denarja se odbor ne ozira.

Upravništvu, oziroma tajništvu ali odboru namenjene stvari naj se pošiljajo pod tajnikovim naslovom: **Franc Gabršek, vodja II. mestne osemrazredne deške ljudske šole v Ljubljani**, denarne stvari pa na blagajnika **Andreja Senekoviča, ravnatelja c. kr. I. državne gimnazije v Ljubljani**.

V Ljubljani, meseca decembra 1905.

Odbor.